

Održivi razvoj Šibensko-kninske županije

Stipaničev, Dario

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:226795>

Rights / Prava: [Attribution-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-14**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija, smjer Analiza i poslovno planiranje

ODRŽIVI RAZVOJ ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

Diplomski rad

Dario Stipaničev

Zagreb, lipanj 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija, smjer Analiza i poslovno planiranje

ODRŽIVI RAZVOJ ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ŠIBENIK-KNIN
COUNTY

Diplomski rad

Student: Dario Stipaničev

JMBAG: 0067554936

Mentor: Doc. dr. sc. Andrija Sabol

Zagreb, lipanj 2022.

Sažetak

Koncept održivog razvoja podrazumijeva razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice ne ugrožavajući mogućnosti budućih generacija za zadovoljenjem svojih vlastitih potreba. U skladu s konceptom, u radu su provedena kvantitativna i kvalitativna istraživanja mjerljivih parametara koji odražavaju potencijal održivog razvoja Šibensko-kninske županije, a sve u cilju dijagnosticiranja snaga, slabosti, prilika i prijetnji koje mogu biti ograničavajući ili poticajni faktor u ostvarivanju održivog razvoja Šibensko-kninske županije. Održivi razvoj promatra se kroz odnose triju dimenzija; ekonomske, socijalne i ekološke, pa je analiza održivosti u radu napravljena u skladu s tim dimenzijama. Rezultati analize pokazuju da najznačajniji ograničavajući čimbenici u ostvarivanju održivosti prijete iz područja socijalne dimenzije, a očituju se kroz iznimno negativne demografske trendove koji se mogu okarakterizirati kao izumiranje stanovništva. Najpozitivnije pokazatelje održivosti županija ostvaruje u ekološkoj dimenziji održivog razvoja.

Ključne riječi: održivi razvoj, Šibensko-kninska županija, održivost, strateško planiranje

Summary

The concept of sustainable development implies development that meets the needs of the present generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs. In accordance with the concept, this paper conducted quantitative and qualitative research of measurable parameters that reflect the potential of sustainable development of Šibenik-Knin County, all to diagnose strengths, weaknesses, opportunities and threats that may be limiting or stimulating factors in achieving sustainable development of Šibenik-Knin County. Sustainable development is reviewed through relationship of three dimensions; economic, social and environmental, so the analysis of sustainability in this paper was made in accordance with those dimensions. The results of the analysis show that the most significant limiting factors in achieving sustainability threaten from the area of the social dimension and are manifested through extremely negative demographic trends that can be characterized as population extinction. The county achieves the most positive indicators of sustainability in the ecological dimension of sustainable development.

Key words: sustainable development, Šibenik-Knin county, sustainability, strategic planning

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

Zagreb, 5.6.2022.

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

Zagreb, 5.6.2022.

(place and date)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi rada	1
1.2. Izvori podataka	1
1.3. Struktura rada	1
2. ODRŽIVI RAZVOJ I GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	3
2.1. Koncept održivog razvoja	3
2.1.1. Pojam održivog razvoja	3
2.1.2. Rast i razvoj	5
2.1.3. Determinante održivog razvoja.....	6
2.1.4. Strateško planiranje kao osnova održivog razvoja.....	7
2.2. Dimenzije održivog razvoja	7
2.2.1. Ekonomska dimenzija održivog razvoja	8
2.2.2. Društvena dimenzija održivog razvoja.....	9
2.2.3. Ekološka dimenzija održivog razvoja	9
2.3. Globalni ciljevi održivog razvoja	10
2.3.1. Povijesni razvoj ciljeva održivog razvoja	10
2.3.2. Agenda 2030	11
2.3.3. Korelacije među ciljevima održivog razvoja	14
2.4. Održivi razvoj Hrvatske	16
3. MJERILA I POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA	18
3.1. Mjerila održivosti ekonomske dimenzije razvoja	19
3.2. Mjerila održivosti socijalne dimenzije razvoja	20
3.3. Mjerila održivosti ekološke dimenzije razvoja	21
3.4. Indeksi održivog razvoja	22
4. ANALIZA ODRŽIVOSTI ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE	26
4.1. Opća obilježja Šibensko- kninske županije	26
4.1.1. Osnovna geografska obilježja	26
4.1.2. Povijesni aspekti razvoja.....	27
4.1.3. Političko i administrativno ustrojstvo	28
4.1.3.1. Prostorno-administrativna podjela	28

4.1.3.2. Političko ustrojstvo županije.....	29
4.2. Analiza ekonomske dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije.....	30
4.2.1. Ekonomski razvoj	30
4.2.1.1. Makroekonomski pokazatelji.....	30
4.2.1.2. Javne financije.....	33
4.2.1.3. Zaposlenost i plaće.....	34
4.2.1.4. Poduzetništvo	37
4.2.1.5. Turizam	39
4.2.2. Gospodarsko partnerstvo.....	43
4.2.2.1. Trgovina.....	43
4.2.2.2. Vanjsko financiranje	44
4.2.3. Obrasci potrošnje i proizvodnje	45
4.2.3.1. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora	45
4.2.3.2. Transport	46
4.2.4. SWOT analiza ekonomske dimenzije	48
4.3. Analiza socijalne dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije.....	48
4.3.1. Siromaštvo i nejednakost	48
4.3.1.1. Siromaštvo	49
4.3.1.2. Socijalne nejednakosti.....	51
4.3.2. Demografija	53
4.3.2.1. Stanovništvo i starenje	53
4.3.2.2. Prirodni prirast i migracije	56
4.3.3. Obrazovanje	58
4.3.4. Zdravstvo i zdravlje	60
4.3.5. SWOT analiza socijalne dimenzije	62
4.4. Analiza ekološke dimenzije održivog razvoja.....	62
4.4.1. Atmosfera.....	62
4.4.1.1. Kvaliteta zraka	63
4.4.1.2. Klimatske promjene	64
4.4.1.3. Gospodarenje otpadom	65
4.4.1.4. Potrošnja energije.....	66
4.4.2. Tla i zemljišta.....	67
4.4.3. Voda.....	69

4.4.3.1.	Mora i obale	70
4.4.3.2.	Slatka voda.....	71
4.4.3.3.	Vodoopskrba i odvodnja	72
4.4.4.	Bioraznolikost	73
4.4.4.1.	Zaštićena područja	73
4.4.4.2.	Ekosustavi.....	74
4.4.3.	SWOT analiza ekološke dimenzije	77
5.	ZAKLJUČAK	78
	POPIS LITERATURE	80
	POPIS SLIKA	84
	POPIS TABLICA.....	84
	POPIS GRAFIKONA.....	85

1. UVOD

1.1. Predmet i ciljevi rada

Predmet diplomskog rada je analiza održivosti Šibenske-kninske županije, što će se provesti kvantitativnim i kvalitativnim metodama istraživanja mjerljivih parametara koji odražavaju potencijal održivog razvoja predmetne županije. U skladu s predmetom rada, cilj je dijagnosticirati snage, slabosti, prilike i prijetnje koje mogu biti ograničavajući ili poticajni faktor u ostvarivanju održivog razvoja Šibensko-kninske županije. Očekivani stručni doprinos rada nalazi se u potpori nositeljima lokalne vlasti u Šibensko-kninskoj, ali i drugim županijama, u donošenju operativnih i stratejskih odluka u skladu s načelima održivog razvoja.

1.2. Izvori podataka

Pri izradi rada kao primarni izvor informacija koristit će se stručne knjige, članci objavljeni u stručnim časopisima te publikacije objavljene od Šibensko-kninske županije, UN-a i drugih institucija. Otežavajuća okolnost pri izradi rada je slaba dostupnost podataka na razini jedinica lokalnih samouprava. Većina kvantitativnih podataka korištenih u radu dolazi sa stranica Državnog zavoda za statistiku, baza podataka UN-a i Svjetske banke te publikacija dostupnih na internetu objavljenih od strane Šibensko-kninske županije ili drugih relevantnih institucija.

1.3. Struktura rada

U prvom dijelu rada obradit će se teoretska znanja vezana za održivi razvoj. Objasniti će se koncept, pojam i determinante održivog razvoja, za što će se koristiti stručna literatura više različitih autora. Obradit će se gospodarski rast kroz povijest koji je dovodio do razvoja, ali i najznačajniji problemi koji su to sputavali i mogu sputavati daljnji razvoj. Detaljno će se obraditi tri aspekta održivog razvoja; ekonomski, ekološki i socijalni te će se navesti globalni ciljevi Ujedinjenih naroda, a preko kojih će se analizirati postojeće stanje održivog razvoja Hrvatske u kontekstu Europe i svijeta.

U drugom dijelu radu analizirat će se metode, mjerila i pokazatelji održivog razvoja preko analize triju dimenzija, koji će biti relevantni za daljnju analizu održivog razvoja predmetne županije. Također, obradit će se i indeksi objavljeni od različitih institucija, koji sjedinjuju različite pokazatelje, a koji služe za usporedbu među zemljama. Središnji dio rada započinje općim obilježjima Šibensko-kninske županije, u kojem će se obraditi osnovna prostorno-

geografska obilježja, povijesni aspekti razvoja te političko i administrativno ustrojstvo Županije. Zatim će se iz dostupnih izvora podataka, uz pomoć obrađenih metoda kvantifikacije, analizirati karakteristike postojećeg stanja i mogućnosti potencijalnog napretka pojedine dimenzije održivog razvoja.

Održivost ekonomske dimenzije analizirat će se preko tri teme. Ekonomski razvoj obradit će se preko podtema makroekonomskih pokazatelja, javnih financija, zaposlenosti, poduzetništva i turizma. Tema gospodarsko partnerstvo sastavljena je od podtema trgovine i vanjskog financiranja, dok će obrasci potrošnje i proizvodnje obraditi preko transporta i proizvodnje energije. U analizi socijalne dimenzije održivog razvoja istražiti će se temeljni pokazatelji siromaštva, socijalne i dohodovne nejednakosti te demografski pokazatelji starenja, prirodnih kretanja i migracija stanovništva. Unutar socijalne dimenzije obradit će se još teme obrazovanja i zdravstva. S temom atmosfere započet će obrada ekološke dimenzije, a ona će se baviti podtemama kvalitete zraka, klimatskih promjena, gospodarenja otpadom i potrošnjom energije. Nadalje, ekološka održivost obradit će se temama tla i vode (mora, obale, slatke vode te vodoopskrba i odvodnja) te temom bioraznolikosti s podtemama zaštićenih područja i ekosustava.

2. ODRŽIVI RAZVOJ I GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

2.1. Koncept održivog razvoja

Koncept održivog razvoja podrazumijeva razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice bez ugrožavanja mogućnosti budućih naraštaja za zadovoljenjem svojih vlastitih potreba. Ova definicija iznijeta je 1987. godine od strane Svjetske komisije za okoliš i razvoj i postala općeprihvaćenom. Održivi razvoj uobičajeno se promatra kroz odnose triju dimenzija, a to su ekonomski razvoj, očuvanje okoliša i socijalni napredak i pravednost. U suštini, održivi razvoj je proces promjene u kojem su iskorištavanje resursa, smjer ulaganja, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promjene u harmoniji i povećanju sadašnji i budući potencijal za zadovoljavanjem ljudskih potreba i težnji.¹

2.1.1. Pojam održivog razvoja

U svom najširem smislu, održivi razvoj je strategija kojoj je cilj promocija i stvaranje sklada cjelokupnog čovječanstva s prirodom, odnosno okolišem. Prvotno proučavanje koncepta održivog razvoja i razvijanje teorija temeljilo se ponajprije na očuvanju okolišu, a tek naknadno se veća pozornost davala ekonomskom i socijalnom aspektu održivosti. Prema Zakonu o zaštiti okoliša, okoliš se definira kao *prirodno okruženje organizama i njihovih zajednica uključivo i čovjeka, koje omogućuje njihovo postojanje i njihov daljnji razvoj: zrak, vode, tlo, zemljina kamena kora, energija te materijalna dobra i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek; svi u svojoj raznolikosti i ukupnosti uzajamnog djelovanja.*² Iz definicije okoliša jasno je vidljivo da je čovjek sastavni dio okoliša, a obzirom da je čovjek pokretač i subjekt, a zadovoljenje ljudskih potreba glavni cilj razvoja, to implicira da očuvanje okoliša i postizanje razvoja nisu odvojeni izazovi te da su neraskidivo povezani. Razvoj ne može opstati na sve lošijoj bazi resursa okoliša, a okoliš se ne može zaštititi ako rast ne uključuje troškove uništavanja okoliša. Ekološki stresovi i obrasci ekonomskog razvoja povezani su jedni s drugima, ali su i ekološki stresovi međusobno povezani jedni s drugima. Također, ekološki i ekonomski problemi povezani su s brojnim društvenim i političkim čimbenicima. Tako, na primjer, brzi rast stanovništva ili neravnopravan odnos prema određenim društvenim skupinama može biti prilično otežavajuća okolnost u cilju postizanja održivog razvoja.

¹ World Commission on Environment and Development, (1987), Our common future, New York, Oxford University Press

² Zakon o zaštiti okoliša (NN, 110/07)

Pojam održivog razvoja u sebi sadrži dva ključna koncepta: koncept **potreba**, posebice osnovnih životnih potreba siromašnih u svijetu, koji bi trebali biti glavni prioritet i koncept **ograničenja**. Iako su ova dva pojma u suštini temelj proučavanja ekonomske znanosti, uključivanjem koncepta održivosti preispituje se koncept ljudskih potreba i težnji, ali i koncept ograničenja koji postaje širi pojam i ne odnosi se na trenutnu fizičku ograničenost, već se misli na potencijalnu ograničenost resursa u budućnosti. Kako bi održivi razvoj bio moguć i ostvariv, nužno je postojanje jedinstva ljudskih potreba, a ono zahtijeva funkcionalan multilateralan sustav koji poštuje demokratsko načelo pristanka i prihvaća da je, ne samo Zemlja, nego i svijet jedno. Zadovoljenje ljudskih potreba i težnji glavni je cilj razvoja, a održivi razvoj zahtijeva zadovoljavanje osnovnih potreba svih i pružanje mogućnosti svima da zadovolje svoje težnje za boljim životom. Bitan pojam koji je usko vezan uz zadovoljavanje potreba je obrazac potrošnje, koji podrazumijeva standardizirani način ponašanja u korištenju ograničenih resursa. Održivi razvoj zahtijeva promicanje vrijednosti koje potiču standarde potrošnje koji su u granicama ekološki mogućeg i kojima svi razumno mogu težiti.

Koncept održivog razvoja pruža okvir za integraciju politika zaštite okoliša i razvojnih strategija, kako među državama, tako i među različitim razinama vlasti unutar država. Zato je potreban je novi pristup u kojem sve nacije ciljaju na vrstu razvoja koja integrira proizvodnju s očuvanjem i poboljšanjem resursa i koja se povezuje s osiguravanjem adekvatne osnove za život i ravnopravnog pristupa resursima. Kreatori politike vođeni konceptom održivog razvoja nužno bi trebali raditi na osiguravanju da rastuće ekonomije ostanu vezane za svoje ekološke korijene i da se ti korijeni štite i njeguju kako bi mogli poduprijeti rast tijekom dugoročnog razdoblja.³ Ključni čimbenik u osiguravanju održivog razvoja je politička potpora među državama i unutar država na različitim razinama upravljanja. Jedan od načina da se pridobije politička potpora je da se rezultati evaluacije počnu ugrađivati u političke programe država i globalnih financijskih institucija.⁴ Obzirom da je održivi razvoj i *odozgo prema dolje* i *odozdo prema gore* proces, privrženost država je neophodna, ali ne i dovoljna. Uključenost u provedbu održivog razvoja mora postojati i na razini međunarodnih organizacija, ali i lokalnih zajednica. Ideje i programi

³ World Commission on Environment and Development, (1987), *Our common future*, New York, Oxford University Press

⁴ Thomas, V., Chindarkar, N., (2019), *Economic Evaluation of Sustainable Development*, Springer Singapore, Palgrave Macmillan str. 138

koji se razvijaju na lokalnoj razini često imaju najveću moć, obzirom da se na toj razini najbolje razvija osjećaj pripadnosti, a to se najbolje očituje kroz slogan *Misli globalno, djeluj lokalno*.⁵

Pojam održivosti se odnosi na sposobnost za održavanjem nekog entiteta, ishoda ili procesa tijekom vremena i provođenje aktivnosti koje ne iscrpljuju materijalne resurse o kojima ovisi. U svojoj sve češćoj upotrebi, koncept održivosti uokviruje načine na koje ekološki problemi ugrožavaju uvjete zdravih ekonomskih, ekoloških i društvenih sustava. Dovodi se u pitanje međuovisnost ciljeva koje koncept održivosti želi postići. Tako na primjer, prevladavanje siromaštva ne može se, dugoročno gledano, uspoređivati sa zaštitom dovoljne bioraznolikosti. Praktični izazov održivosti je pronaći specifične načine za postizanje tih ciljeva koji su u skladu s njihovim međusobnim odnosom i u tome leži mogućnost održivog razvoja i poboljšanje kvalitete ljudskog života.⁶

2.1.2. Rast i razvoj

Kako bi se mogli baviti temom održivog razvoja, nužno je razumjeti pojam rasta i razvoja, odnosno razlike među njima te povijesne procese koji su doveli do rasta i razvoja. Kad se govori o rastu u ekonomiji, uobičajeno se misli na gospodarski rast, a najučestalije mjerilo rasta u ovom kontekstu je svakako bruto domaći proizvod po glavi stanovnika. BDP pokazuje ukupnost dobara i usluga proizvedenih u nekoj zemlji u određenom periodu, a to je uglavnom godina. Kako bi bio relevantan za usporedbu, BDP se prikazuje po glavi stanovnika, a uobičajeno se prilagođava za paritet kupovne moći, kako bi se eliminirale razlike u cijenama dobara među zemljama. Tako rast možemo jednostavno definirati kao povećanje BDP-a per capita kroz neko određeno vrijeme. To nam implicira da je rast jednodimenzionalna kvantitativna veličina koja je relativno jednostavno mjerljiva, relativno objektivna i lako usporediva. S druge strane razvoj je više kvalitativna veličina nego li kvantitativna. Razvoj je kompleksan, višedimenzionalan i teško mjerljiv jer osim gospodarskog rasta, za koji se pretpostavlja da je nužan preduvjet za razvoj, uključuje i brojne druge aspekte života, a to se prvenstveno odnosi na socijalni napredak i očuvanje okoliša. Put razvoja podrazumijeva progresivnu transformaciju gospodarstva i društva. Iako potreba i želja ljudi za povećanjem

⁵ Cooper, P. J., Vargas, M. (2004), *Implementing sustainable development: From global policy to local action*. Lanham, Rowman and Littlefield Publishers.

⁶ Jenkins W., Bauman W., (2009), *Berkshire Encyclopedia of Sustainability*, Great Barrington, Berkshire Publishing Group

kvalitete života, pravednom raspodjelom dohotka i društvenim napretkom općenito postoji već dugi niz godina, percepcija važnosti zaštite okoliša je relativno nova. Gospodarski rast kroz povijest nema previše smisla promatrati prije sredine 18. stoljeća, jer do onda je svjetski proizvod bio dovoljan za puko preživljavanje, a rasta gotovo nije ni bilo. Pravi gospodarski rast započinje izumom parnog stroja, odnosno početkom industrijske revolucije. Slijedom godina, gospodarski rast je doživio apsolutni polet početkom masovne proizvodnje a nakon toga i razvojem digitalnih tehnologija. Kroz povijest, naravno, postoje i primjeri negativnog gospodarskog rasta, a najpoznatiji su velika depresija, koja je započela 1929. i nedavna svjetska financijska kriza 2007. godine. Zaključno možemo ustvrditi da je razvoj bez gospodarskog rasta neostvariv te da za uspješan i održiv razvoj mora postojati sinergija između ekonomskog rasta, očuvanja okoliša i socijalnog napretka i pravednosti.

2.1.3. Determinante održivog razvoja

Postoje tri determinante koje utječu na održivi razvoj, a to su potrošnja, proizvodnja i distribucija. Govoreći o potrošnji, bitno je promatrati obrasce po kojima se dobra troše, a ne samo količinu potrošenih dobara. Postoji pet razloga zbog kojih bi se trebali promatrati ti obrasci, a oni kažu da: ekonomska efikasnost sama po sebi ne može zadovoljiti apetit za prirodnim resursima koji slijedi trenutne obrasce potrošnje, potrošnja je ključna za razumijevanje političkih izazova jer joj je fokus na potražnoj strani, ispitivanje obrazaca potrošnje otkriva što se konzumira i zadovoljavaju li se osnovne potrebe ljudi, obrasci pokazuju da siromašniji ljudi manje troše, ali i zagađuju manje, a direktno su pogođeni uništavanjem okoliša te da obrasci potrošnje govore mnogo o problematičnim odnosima između ekonomskog rasta, zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba i ljudskih želja.⁷ Nadalje, Rogers iznosi i pet problema vezanih za trenutne obrasce potrošnje: Upotrebljavaju se materijali i procesi koji uzrokuju degradaciju okoliša i opasnosti za zdravlje, neefikasna proizvodnja koja može uzrokovati gubitke sustava i degradaciju okoliša, nemogućnost uračunavanja negativnih eksternalija u troškove proizvodnje, subvencije na energiju, vodu i gnojiva od kojih uglavnom koristi imaju ne siromašni te transakcijski troškovi koji su znatno veći kod siromašnih.⁸ Treća determinanta održivog razvoja je distribucija. To se primarno odnosi na distribuciju resursa, odnosno nejednakosti u preraspodjeli dohotka i velikim razlikama koje se stvaraju između najbogatijih i najsiromašnijih.

⁷ Rogers, P. P., Jalal, K. F. i Boyd, J. A. (2008) An introduction to sustainable development. str 66.

⁸ Rogers, P. P., Jalal, K. F. i Boyd, J. A. (2008) An introduction to sustainable development. str 71-72.

Naime, velike razlike u nejednakostima, a ponajprije se to odnosi na nejednakosti u distribuciji bogatstva, imaju značajan negativan utjecaj na gospodarski rast, a time ograničavaju ili usporavaju razvoj.

2.1.4. Strateško planiranje kao osnova održivog razvoja

Prema institucionalnom okviru sustava strateškog planiranja i upravljanja razvojem u Republici Hrvatskoj, osim Vlade, Sabora i ostalih državnih tijela, nositelji strategija su i lokalne i regionalne samouprave. Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske definira strategiju kao *dugoročni akt strateškog planiranja od nacionalnog značaja koji se izrađuje temeljem posebnog zakona ili međunarodnog akta*. Prema istom tom zakonu, sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem definira se kao *sustav koji organizacijski i informacijski objedinjuje proces strateškog planiranja*. Taj sustav, koji je institucionalna osnova održivog razvoja, temelji se na točnosti i cjelovitosti, učinkovitosti i djelotvornosti, odgovornosti i usmjerenosti na rezultat, održivosti, partnerstvu i transparentnosti.⁹

Strategija je temeljni upravljački instrument u uvjetima rasta kompleksnosti i turbulencije okruženja, a usuglašava ekonomsku, socijalnu i ekološku dimenziju razvoja. Pod kompleksnošću se podrazumijeva činjenica da realni sustavi mogu poprimiti velik broj različitih stanja zbog međusobnog djelovanja elemenata sustava.¹⁰ Kako bi nositelji vlasti mogli donositi odluke u skladu s načelima održivog razvoja, potrebno je kvalitetno oblikovanje strategije, ali i njezina implementacija. Proces oblikovanja strategije obuhvaća pripremu i donošenje odluke, a sam proces oblikovanja sastoji se od postavljanja poslovnog svjetonazora, postavljanja vizije i misije, postavljanja razvojne situacije, prijedloga strategije, izbora strategije poslovne transformacije, izrade strategijskih planova poslovne transformacije, izbora metoda integracije i koordinacije procesa te provedbe strategije kroz ostvarivanje planova.¹¹

2.2. Dimenzije održivog razvoja

Tri su dimenzije održivog razvoja: **Društvena** koja se očituje kroz socijalnu jednakost i pravednost, **Ekonomska** koja se očituje kroz ekonomski rast i **Ekološka** koja se očituje kroz očuvanje okoliša. Skupno, ove tri dimenzije često se nazivaju Triple bottom line, a ključno je da

⁹ Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/2017)

¹⁰ Fučkan, Đ. i Sabol, A. (2013.) Planiranje poslovnih dometa, Zagreb, HUM Naklada, str.48.

¹¹ Fučkan, Đ. i Sabol, A. (2013.) Planiranje poslovnih dometa, Zagreb, HUM Naklada, str. 82

se svakoj komponenti posveti jednaka pažnja kako bi se ostvario održivi razvoj. Temeljna ideja koja stoji iza Triple bottom line koncepta je ravnoteža između dimenzija, koja se postiže zadovoljavanjem triju jednostavnih kriterija. Ti kriteriji govore da se ciljevi svake pojedinačne komponente ne bi trebali maksimizirati ukoliko nisu zadovoljena ograničenja ostale dvije komponente.¹²

Slika 1 - Dimenzije održivog razvoja

Izvor: Rogers, P., Jalal, K. F, Boyd, J. A. (2007), *An Introduction to Sustainable Development*, obrada autora

2.2.1. Ekonomska dimenzija održivog razvoja

Ekonomska dimenzija održivog rasta temelji se na maksimizaciji prihoda uz održavanje stalne ili sve veće zalihe kapitala s ciljem gospodarskog rasta, odnosno ekonomskog razvoja. Već smo zaključili da razvoj bez gospodarskog rasta nije moguć, tako se može reći da je rast kritična komponenta ekonomske dimenzije, koja se veže isključivo uz pojam razvoja, ali ne i održivosti. Ključna komponenta vezana za održivost u kontekstu ekonomskog razvoja su obrasci potrošnje. Bez pretpostavke racionalnog korištenja ograničenih resursa ne postoji ni dugoročna održivost. Važne komponente ekonomske dimenzije su i tehnološki napredak i inovacije koje dovode do povećanja produktivnosti rada i u suštini su temelj gospodarskog rasta. Tehnološkim napretkom i uspješnim implementiranjem inovacija postiže se veća iskoristivost resursa, što posljedično dovodi do povećanja proizvoda, a time dolazi i do zadovoljavanja ljudske potrebe za poboljšanjem kvalitete života. Možemo zaključiti da je održiv ekonomski razvoj moguć jedino uz racionalne obrasce ponašanja u potrošnji i konstantnim napretkom u tehnološkom smislu, koji uključuje i ljudsko znanje i sposobnosti.

¹² Rogers, P., Jalal, K. F, Boyd, J. A. (2007), *An Introduction to Sustainable Development*, London, mEarthscan Publications

2.2.2. Društvena dimenzija održivog razvoja

Društvena dimenzija održivog razvoja temelji se na održavanju stabilnosti društvenih i kulturnih sustava s ciljem postizanja socijalne jednakosti i pravednosti, iskorjenjivanja siromaštva i postizanja međukulturalnog poštivanja i razumijevanja.¹³ Mnogo je čimbenika koji mogu negativno utjecati na održivost unutar društvenog pristupa održivog razvoja. Zbog svoje kompleksnosti i višedimenzionalnosti teško je čimbenike svrstati u određenu kategoriju, odnosno dimenziju održivog razvoja. Siromaštvo, primjerice, koje možemo smatrati društvenim problemom, nastaje kao posljedica loših procesa unutar ekonomske dimenzije, a kao posljedicu može imati narušavanje mogućnosti očuvanja okoliša. Uz spomenuto siromaštvo ili bolje rečeno nejednakosti u redistribuciji dohotka, postoje i drugi društveni problemi poput neravnopravnosti, diskriminacije, naglog rasta stanovništva, starenja stanovništva ili socijalnog isključivanja. Brojni problemi vezani su i za kulturološke obrasce ponašanja, poput neravnopravnog odnosa prema ženama ili drugim određenim skupinama. Obrazovanje se također može smatrati komponentom društvene dimenzije održivog razvoja, a ono, kroz školstvo, nudi moćan alat za rješavanje ostalih društvenih problema, ali i za povećanje svijesti o važnosti koncepta održivosti. Održivost društvenih zajednica bila bi nemoguća bez kvalitetnog sustava zdravstvene zaštite, što je jedan od ključnih komponenti društvenog razvitka.

2.2.3. Ekološka dimenzija održivog razvoja

Ekološki pristup podrazumijeva održavanje otpornosti i robusnosti bioloških i fizičkih sustava s ciljem očuvanja okoliša. Očuvanje živih prirodnih resursa poput biljaka i životinja te očuvanje neživih prirodnih resursa o kojima živa bića ovise, jedna je o glavnih tema održivosti općenito. Iz same definicije pojma održivog razvoja očituje se važnog očuvanja okoliša, jer ukoliko ugrozimo okoliš, uvelike umanjujemo sposobnost i mogućnost budućih generacija za zadovoljavanjem vlastitih potreba i težnji. Trenutni gorući problem koji je vezan za očuvanje okoliša je zasigurno globalno zatopljenje, koje za sobom nosi niz štetnih posljedica poput podizanja razina mora i slično. Očuvanje bioraznolikosti, opstanak ekosustava i divljih vrsta koji u njima obitavaju bitan je aspekt održivosti koji ulazi u ekološku dimenziju. Održivi razvoj podrazumijeva i crpljenje energije iz obnovljivih izvora energije poput vjetra, sunca i vode, jer korištenjem neobnovljivih izvora poput nafte i plina, ne samo da se iscrpljuju ograničeni resursi,

¹³ Klarin, T. (2017.), Kreiranje modela održivog razvoja turizma u urbanim destinacijama Republike Hrvatske, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka

nego se i štetno djeluje na okoliš. Također, očuvanje i održivo iskorištavanje svjetskih mora, oceana i drugih vodenih površina predstavlja jedan od glavnih izazova unutar ekološke dimenzije održivog razvoja.

2.3. Globalni ciljevi održivog razvoja

Globalni ciljevi održivog razvoja, izvorno nazvani Sustainable development goals, predstavljaju globalnu dugoročnu strategiju s fokusom na rješavanje problema koji predstavljaju prepreku svjetskom održivom rastu i prosperitetu. Nadovezuju se na Milenijske razvojne ciljeve, integrirani su i nedjeljivi te uravnotežuju tri dimenzije održivog razvoja: ekonomsku, društvenu i ekološku.

2.3.1. Povijesni razvoj ciljeva održivog razvoja

Brojne ekološke katastrofe u Europi i svijetu 60-ih godina prošlog stoljeća koje su dovele do ljudskih žrtava, ali i ostavile posljedice na biljni i životinjski svijet, dovele su do promišljanja o potrebi za konkretnim potezima u očuvanja okoliša. Do kraja 1968., Švedska kao začetnik ideje, imala je dovoljnu podršku zemalja Ujedinjenih naroda i tako je sazvana konferencija o odnosima između ekonomskih, socijalnih i ekoloških problema koja se održala 1972. godine. UN-ova konferencija održana u Stockholmu prva je u povijesti koja se isključivo bavila problematikom ekologije i zaštite okoliša. Na konferenciji je sudjelovalo 113 zemalja članica Ujedinjenih naroda, a njena važnost se očituje u osnivanju Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP), koji aktivno djeluje i danas.¹⁴ U izvješću UN-ove konferencije o ljudskom okolišu iznesena su 23 načela od kojih se nekoliko izravno odnosi na koncept održivog razvoja, a koje možemo smatrati temeljem u daljnjem razvoju i nastanku smjernica i ciljeva koji se žele postići u ostvarenju održivog razvoja. Stokholmska konferencija stvorila je preduvjete za gospodarski rast uz racionalno upravljanje okolišem te pripremila put za stvaranje koncepta održivog razvoja. Godine 1983. nastaje Svjetska komisija za okoliš i razvoj, koja djeluje neovisno o UN-u. Četiri godine nakon formiranja, komisija objavljuje izvješće pod nazivom „Naša zajednička budućnost“. Direktorica Komisije u to vrijeme bila je tadašnja premijerka Norveške Gro Harlem Brundtland, pa se to izvješće popularno naziva i „Brundtlandino izvješće“. Pojam održivog razvoja prvi puta je definiran u tom izvješću kao razvoj koji ne ugrožava potencijal razvoja u budućnosti i kao takav iznimno je bitan za poimanje važnosti očuvanja okoliša u budućnosti.

¹⁴ Chasek, P. (2020.), Stockholm and the Birth of Environmental Diplomacy, *Still Only One Earth*

Svojevrsnim nasljednikom Brundtlandinog izvješća može se smatrati Agenda 21 koja nastaje 1992. godine, a temelji se UN-ovoj Konferenciji o okolišu i razvoju održanoj u Rio de Janeiru. Agenda 21 je sveobuhvatni plan djelovanja koji nudi preporuke na nacionalnim, regionalnim i lokalnim razinama te odražava globalni konsenzus i političku predanost na najvišoj razini u vezi s okolišem i razvojem. Iako se u njoj ne iznose konkretni ciljevi, Agenda je *početak novog globalnog partnerstva za održivi razvoj*.¹⁵ Glavna skupština UN-a 2000. godine usvojila je novu rezoluciju pod imenom Milenijska deklaracija, a u njoj se navode 60 ciljeva, objedinjenih pod 8 glavnih stavki. Prva stavka odnosi se na vrijednosti i načela, a ona navodi da su temeljna načela ključna za međunarodne odnose, a ta načela su sloboda, jednakost, solidarnost, tolerancija, poštivanje prirode i zajedničko dijeljenje odgovornosti. Ostale stavke, odnosno ciljevi koje je UN želio postići ovom deklaracijom su očuvanje mira, sigurnosti i razoružanje, razvoj i iskorjenjivanje siromaštva, zaštita zajedničkog okoliša, promicanje ljudskih prava, demokracije i dobrog upravljanja, zaštita ranjivih, zadovoljavanje posebnih potreba Afričkog kontinenta te jačanje Ujedinjenih naroda.¹⁶ Temeljem slijeda svih prethodno navedenih događaja, izvještaja i deklaracija te daljnjim pojačavanjem svijesti o potrebi očuvanja okoliša, 2015. godine na temelju rezolucije donesene od strane Glavne skupštine UN-a nastaje Agenda 2030, u kojoj su po prvi put predstavljeni 17 ciljeva održivog razvoja.

2.3.2. Agenda 2030

Agenda 2030 je ambiciozan, univerzalan i transformativan plan djelovanja za zemlje članice UN-a, ali i sve druge zemlje. Najopsežniji je plan za eliminaciju siromaštva, smanjenje nejednakosti i zaštitu planeta koji se temelji na pravima. Za razliku od prethodnih pokušaja, Agenda 2030 nadilazi retoriku i postavlja konkretan poziv na djelovanje za ljude, planet i prosperitet. Ona je poticaj za transformaciju kako bi svijet započeo svoj održiv i otporan put. Usvojena je kao rezultat višedesetljetnih opsežnih pregovora među članicama, a odgovornost za provedbu Agende prvenstveno leži na nacionalnim vladama. Tri ključna elementa održivosti su zaštita okoliša, socijalno uključivanje i gospodarski rast, a usvajanjem Agende zemlje članice se obavezuju da će te izazove izvršavati u partnerstvu i miru, tako da se i ove dvije kritične komponente mogu promatrati kao jedne od dimenzija održivog razvoja¹⁷. Agenda 2030 u sebi

¹⁵ UN (1992.), AGENDA 21

¹⁶ UN (2000.), Millenium declaration

¹⁷ UN (2015.), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

sadrži 17 ciljeva u kojima je sadržano 169 podciljeva koji se žele postići do 2030. godine. Popis svih ciljeva i nekih od podciljeva prikazani su u tablici 1.

Agenda 2030 utjelovljuje 5 temeljnih načela: Univerzalnost, „Ne ostaviti nikoga za sobom“, međusobna povezanost i nedjeljivost, uključenost i partnerstvo. Univerzalnost podrazumijeva primjenjivost u svim zemljama, u svim kontekstima i u svakom trenutku. Agenda obvezuje sve zemlje, bez obzira na njihovo bogatstvo. Ne ostavljajući nikoga iza sebe je sintagma koja predstavlja nastojanje Agende da donese dobrobit svim ljudima i obvezu da se nitko ne ostavlja iza sebe dopirući do svih ljudi u potrebi i neimaštini na način koji cilja na njihove specifične izazove i ranjivosti. Načelo nedjeljivosti govori da se ciljevi moraju promatrati u cijelosti, a ne zasebno kao pojedinačni ciljevi. Načelom uključenosti ili inkluzivnosti Agenda poziva na sudjelovanje sve bez obzira na rasu, spol, etničku pripadnost i slično. Načelom partnerstva, Agenda poziva na uspostavljanje suradnje više dionika u mobilizaciji i razmjeni znanja, stručnosti, tehnologije i financijskih resursa.¹⁸ Implementiranjem Agende 2030 rasprava o održivom razvoju dobiva novu kvalitetu, jer nakon konferencije u Riju održivi razvoj postaje politički ustrajan s dobro definiranim zajedničkim ciljevima, pokazateljima i procesom izvedbe.¹⁹

Tablica 1 - Ciljevi i neki od podciljeva održivog razvoja

Kratica	Puni naziv cilja	Neki od podciljeva koji se žele postići do 2030.
SDG 1	Iskorijeniti siromaštvo svuda i u svim oblicima	Iskorijeniti ekstremno siromaštvo (ljudi koji žive s manje od 1,25\$ po danu)
		Najmanje za polovinu smanjiti udio ljudi svih uzrasta koji žive u siromaštvu (prema nacionalnim definicijama)
		Implementirati nacionalne mehanizme socijalne zaštite i mjere za sve ljude
SDG 2	Iskorijeniti glad, postići sigurnost u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitetu prehrane i promovirati održivu poljoprivredu	Okončati glad i osigurati svim ljudima pristup zdravoj i sigurnoj hrani u dovoljnim količinama
		Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih poljoprivrednika
		Osigurati održive sustave proizvodnje hrane i implementirati prakse koje povećavaju produktivnost
SDG 3	Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija	Smajnuti udio smrtnosti majki rodilja na manje od 70 na 100.000 živorođenih
		Okončati epidemiju AIDS-a, tuberkuloze, malarije, hepatitisa i ostalih zaraznih bolesti
		Za trećinu smanjiti prijevremenu smrtnost od nezaraznih bolesti kroz prevenciju i promicanje mentalnog zdravlja
SDG 4	Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja	Osigurati da sva djeca završe besplatno, pravedno i kvalitetno primarno i sekundarno obrazovanje
		Osigurati da sva djeca imaju pristup kvalitetnom ranom razvoju i odgoju kako bi bili spremni na školovanje
		Osigurati da svi mladi i značajan dio starijih i muškaraca i žena ostvare jezičnu i

¹⁸ UN (2015.), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

¹⁹ Kurz, R. (2019). 'Post-growth perspectives: Sustainable development based on efficiency and on sufficiency', Public Sector Economics, 43(4), str.402

		numeričku pismenost
SDG 5	Ostvariti jednakost spolova i osnažiti sve žene i djevojčice	Okončati sve vrste diskriminacije žena i djevojčica svugdje
		Eliminirati sve vrste nasilja nad ženama i djevojčicama, uključujući trgovinu ljudi
		Osigurati ženama da imaju jednake mogućnosti sudjelovanja u odlučivanju u političkom i javnom životu
SDG 6	Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve	Dostići univerzalan i jednak pristup sigurnoj i jeftinoj pitkoj vodi za sve
		Postići odgovarajuć i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uvjetima za sve
		Unaprijediti kvalitetu vode smanjenjem zagađenja te prepoloviti udio nepročišćenih otpadnih voda
SDG 7	Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve	Osigurati univerzalan pristup jeftinim, pouzdanim i modernim energetske uslugama
		Povećati održivost udjela obnovljive energije u globalnom energetske miksu
		Udvostručiti globalnu stopu unaprijeđenja energetske efikasnosti
SDG 8	Promovirati uključiv i održiv gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve	Postići više razine ekonomske produktivnosti putem diverzifikacije, tehnološkog napretka i inovacija
		Postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve muškarce i žene
		Progresivno unaprijediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji
SDG 9	Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost	Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu, kako bi se podržali ekonomski razvoj i blagostanje
		Promovirati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i značajno povećati udio industrije u stopi zaposlenosti i BDP-u
		Povećati pristup malih industrijskih i ostalih poduzeća financijskim uslugama
SDG 10	Smanjiti nejednakost unutar i između država	Osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih
		Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakost u ishodima te promovirati prikladno zakonodavstvo
		Progresivno postizati veću ravnopravnost usvajanjem fiskalnih politika i politika u području plaća i socijalne zaštite
SDG 11	Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim	Osigurati svima pristup odgovarajućem, sigurnom i jeftinom smještaju i osnovnim uslugama
		U svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju za integrirano i održivo planiranje naselja
		Pojačati napore da se zaštiti i očuva svjetska kulturna i prirodna baština
SDG 12	Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje	Postići održivo upravljanje i efikasno korištenje prirodnih resursa
		Globalno prepoloviti bacanje hrane mjerene po glavi stanovnika na razini maloprodaje i potrošača
		Značajno smanjiti generiranje otpada njegovim prerađivanjem i ponovnom upotrebom
SDG 13	Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica	Osnažiti prilagodljivost i adaptivni kapacitet na rizike povezane s klimatskim uvjetima i prirodnim katastrofama
		Integrirati mjere vezane za klimatske promjene u nacionalne politike, strategije i planiranje
		Podizanje razine svijesti u vezi s ublažavanjem i smanjivanjem utjecaja klimatskih promjena
SDG 14	Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj	Smanjiti i riješiti utjecaje zakiseljavanja oceana, uključujući poboljšane znanstvene suradnje na svim razinama
		Djelotvorno regulirati eksploataciju ribe te okončati prekomjeran, nereguliran i nezakonit ribolov
		Povećati ekonomsku korist za male otočne države u razvoju na osnovi održivog korištenja morskih resursa
SDG 15	Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati	Osigurati očuvanje planinskih ekosustava, uključujući njihovu biološku raznolikost
		Promovirati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma i znatno povećati pošumljavanje

	šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti	Osigurati pravednu i jednaku raspodjelu koristi koja proističe iz korištenja genetskih resursa
SDG 16	Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama	Značajno smanjiti sve oblike nasilje i s njima povezane stope smrtnih slučajeva
		Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama
		Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima
SDG 17	Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj	Pojačati mobilizaciju domaćih resursa kako bi se unaprijedili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza
		Mobilizirati dodatna financijska sredstva iz višestrukih izvora za potrebe zemalja u razvoju
		Promovirati razvoj, prijenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija u zemlje u razvoju na pozitivnim osnovama

Izvor: UN (2015.), *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development Agenda 2030*

2.3.3. Korelacije među ciljevima održivog razvoja

Uspješna provedba ciljeva održivog razvoja jedini je mogući put za rješavanje globalnog izazova održivosti ljudske dobrobiti, gospodarskog prosperiteta i zaštite okoliša. Kako bi se to postiglo, svi ciljevi moraju djelovati kao povezani sustav. Ciljeve se isključivo mora promatrati kao cjelinu, a ne individualno kao aditivnu strukturu.²⁰ Uspješno provođenje strategije održivog razvoja uvelike ovisi o sinergijskom odnosu svakog cilja pojedinačno, jer ukoliko ne postoji sinergija već kompromis među njima, ostvarivanje jednog cilja može imati negativne učinke na sposobnost ostvarenja drugih ciljeva. Zato je važno identificirati postoji li trade off efekt među ciljevima, kako ne bi nemogućnost ostvarenja dva ili više ciljeva ugrozila sposobnost održivosti razvoja.

U radu je napravljena analiza koeficijenata korelacije između 17 globalnih ciljeva održivog razvoja, a rezultati analize mogu se vidjeti u tablici 2. U analizi su se koristili podaci objavljeni u godišnjem izvješću UN-a o indeksima SDG-a za 2018., a korišteni su podaci svih 193 država članica UN-a. Uvidom u rezultate istraživanja možemo zaključiti da većina ciljeva pozitivno korelira međusobno. Najsnažnije pozitivne korelacije ima SDG3 - Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija, koji postiže najviše sinergije s SDG4, SDG7 i SDG9 s kojima ima koeficijent korelacije iznad 0.8, što ukazuje na jaku pozitivnu vezu među

²⁰ Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W., & Kropp, J. P. (2017). A Systematic Study of Sustainable Development Goal (SDG) Interactions, *Earth's Future*, 5, 1169–1179

njima. Prema rezultatima istraživanja u tablici, prema negativnim korelacijama jasno je uočljivo izdvajanje SDG12 - Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje, koji gotovo sa svim ciljeva ima relativno snažnu negativnu korelaciju što upućuje na trade off efekt među njima i predstavlja izazov u ostvarivanja ciljeva kao cjeline. Ukoliko pogledamo prosjek koeficijenata korelacije među ciljevima uočavamo pozitivne prosječne korelacije kod sljedećih ciljeva: SDG1 – Svijet bez siromaštva, SDG2 – Svijet bez gladi, SDG3 – Zdravlje i blagostanje, SDG4 - Kvalitetno obrazovanje, SDG5 – Rodna ravnopravnost, SDG6 – Čista voda i sanitarni uvjeti, SDG7 - Pristupačna energija iz čistih izvora, SDG8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast, SDG9 – Industrija, inovacije i infrastruktura, SDG10 – Smanjenje nejednakosti, SDG11 – Održivi gradovi i zajednice te SDG16 – Mir, pravda i snažne institucije. SDG12 ima negativnu prosječnu korelaciju, dok za ostale ciljeve (SDG13 – Odgovor na klimatske promjene, SDG14 – Očuvanje vodenog svijeta, SDG15 – Očuvanje života na zemlji i SDG17 – Partnerstvom do ciljeva) možemo ustvrditi da ne postoji značajna korelacija među ciljevima. Prethodne rezultate treba uzeti s dozom opreza, obzirom da korelacija ne podrazumijeva uzročnost, što znači da bi uočene sinergije među ciljevima mogle biti neovisno povezane s drugim procesom koji pokreće oba pokazatelja.

Tablica 2 - Koeficijenti korelacije među ciljevima održivog razvoja

	SDG 1	SDG 2	SDG 3	SDG 4	SDG 5	SDG 6	SDG 7	SDG 8	SDG 9	SDG 10	SDG 11	SDG 12	SDG 13	SDG 14	SDG 15	SDG 16
SDG 2	0.58															
SDG 3	0.76	0.78														
SDG 4	0.62	0.74	0.85													
SDG 5	0.36	0.62	0.62	0.73												
SDG 6	0.41	0.55	0.48	0.52	0.64											
SDG 7	0.77	0.69	0.87	0.79	0.50	0.45										
SDG 8	0.57	0.76	0.74	0.69	0.66	0.48	0.55									
SDG 9	0.54	0.79	0.82	0.71	0.57	0.34	0.67	0.75								
SDG 10	0.34	0.39	0.34	0.17	0.09	0.07	0.21	0.32	0.41							
SDG 11	0.48	0.60	0.71	0.70	0.72	0.62	0.66	0.60	0.61	0.08						
SDG 12	-0.42	-0.61	-0.69	-0.58	-0.44	-0.26	-0.56	-0.61	-0.78	-0.29	-0.49					
SDG 13	-0.10	-0.11	-0.20	-0.16	-0.07	0.19	-0.10	-0.20	-0.26	-0.01	-0.03	0.44				
SDG 14	0.06	0.10	0.11	0.15	0.19	0.08	0.11	0.14	0.16	-0.03	0.20	-0.09	0.01			
SDG 15	-0.19	0.05	-0.09	-0.02	0.03	0.05	-0.10	-0.03	-0.01	0.09	-0.05	0.11	0.24	0.23		
SDG 16	0.49	0.59	0.69	0.52	0.33	0.10	0.50	0.61	0.77	0.47	0.43	-0.63	-0.31	0.09	-0.04	
SDG 17	-0.07	-0.02	-0.01	0.01	0.12	0.10	0.00	-0.13	-0.07	-0.11	0.07	0.04	-0.06	0.07	-0.07	-0.09

Izvor: Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018.), *SDG Index and Dashboards Report 2018.*, obrada autora

Tablica 3 - Prosječni koeficijenti korelacije među ciljevima održivog razvoja

Prosječne korelacije		
SDG1	0.325	
SDG2	0.407	
SDG3	0.425	
SDG4	0.403	
SDG5	0.354	
SDG6	0.300	
SDG7	0.376	
SDG8	0.369	
SDG9	0.377	
SDG10	0.261	
SDG11	0.369	
SDG12	-0.366	
SDG13	-0.046	
SDG14	0.099	
SDG15	0.012	
SDG16	0.282	
SDG17	-0.013	

Izvor: *SDG Index and Dashboards Report 2018.*, obrada autora

2.4. Održivi razvoj Hrvatske

Održivi razvoj Hrvatske u radu će se analizirati preko indeksa održivosti kojeg na godišnjoj razini objavljuje UN, a koji će se detaljnije obraditi u daljnjem radu. SDG Indeks objedinjuje različite pokazatelje prema ciljevima održivog razvoja. Tako se za svaki cilj zasebno ocjenjuje trenutno stanje i tendencija kretanja stanja u ispunjenju ciljeva. Hrvatska za 2021. godinu postiže rezultat indeksa od 80,4, što znači da prosječno ispunjava 80,4% postavljenih ciljeva i

podciljeva. Tim rezultatom pozicionira se na 14. mjesto od ukupno 165 zemalja uključenih u istraživanje. Na slici 2 zeleno obojano vidimo ciljeve koji su dostignuti, a to su SDG1 – Iskorijeniti siromaštvo, SDG4 – Kvalitetno obrazovanje i SDG6 – Pristup pitkoj vodi i sanitarni uvjeti. Pod kategoriju iznimno velikih izazova u ostvarenju cilja, uvršten je samo SDG13 - Klimatske promjene, zbog nezadovoljavajućih razina emisije ugljikovog dioksida. Za ostale ciljeve procijenjeno je da preostaju izazovi ili značajni izazovi u ostvarenju ciljeva. Iako ni u jednoj kategoriji ne pokazuje tendenciju smanjenja napretka, u četiri kategorije stagnaciju, a u ostalim kategorijama umjereno poboljšavanje ili je na putu prema ostvarenju cilja, ocjene stanja u Hrvatskoj ukazuju na nedostatak zajedničke vizije i odsustvo prosocijalnog ponašanja na svim razinama i područjima društva.²¹

Slika 2 - Uspješnost Republike Hrvatske u ostvarenju ciljeva održivog razvoja

Izvor: Sustainable development Report 2021

²¹ Cimeša, M., i Pavlović, A. (2020). 'Razvoj hrvatskog transformacijskog sustava kao preduvjet provedbe ciljeva održivog razvoja', Socijalna ekologija, 29(2), str. 179-205

3. MJERILA I POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA

Mjerila i pokazatelji održivog razvoja obavljaju mnoge funkcije. Osim što služe za mjerenje uspješnosti na putu prema održivom razvoju, oni mogu dovesti do donošenja boljih odluka i učinkovitijih mjera pojednostavljanjem, pojašnjavanjem i stavljanjem na raspolaganje dostupnih informacija nositeljima vlasti, odnosno kreatorima politika na svim razinama. Pokazatelji služe i za usporedbu među zemljama ili drugim geografskim cjelinama, a mogu služiti u svrhu ranog upozorenja kako bi se spriječili ekonomski, društveni ili ekološki problemi i zastoji. Također, pokazatelji održivog razvoja mogu služiti kao koristan alat za prenošenje ideja, misli i vrijednosti.²²

Do današnjeg dana, UN i Komisija za održivi razvoj su u četiri navrata objavljivale svoje službene pokazatelje u svrhu mjerenja održivog razvoja. Poticaj za razvoj pokazatelja bila je Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju koja se održala 1992., na kojoj nastaje Agenda 21, a upravo se na tom dokumentu temelje prvi dva skupa pokazatelja. Treći skup pokazatelja objavljen je 2007. godine, a svoje uporište ima u Milenijskoj deklaraciji i milenijskim ciljevima. Posljednje objavljeni skup pokazatelja temelji se na Agendi 2030. Svake godine se korigira i ažurira novim relevantnijim pokazateljima i mjerilima, a trenutno je u njemu sažeto 248 pokazatelja. Opsegom je mnogo širi od svog prethodnika koji je sadržavao ukupno 96 pokazatelja.²³

Osim razlike u broju pokazatelja, temeljna razlika između posljednja dva skupa pokazatelja je ta što se najnoviji skup pokazatelja kategorizira prema ciljevima i podciljevima (SDG) koje kvantitativno odražavaju, dok su se prethodnici kategorizirali prema dimenzijama održivog razvoja koje su grupirane po temama i podtemama. Obzirom na strukturu i metodologiju ovog diplomskog rada te značajnu ograničenost u dostupnosti podataka na razini županije, u radu će se pokazatelji grupirati te potom analizirati prema dimenzijama održivog razvoja, koje će podijeliti na relevantne teme i podteme obzirom na sadržaj i strukturu obrađivane teme. Obzirom da su pokazatelji rađeni za potrebe praćenja država, a ne, u ovom slučaju, županija te zbog oskudnosti podataka, određene pokazatelje je potrebno prilagoditi i doraditi.

²² UN (2007.) Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies

²³ UN (2007.) Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies

3.1. Mjerila održivosti ekonomske dimenzije razvoja

Tablica 4 - Mjerila i pokazatelji održivosti ekonomske dimenzije razvoja

Ekonomski razvoj	
Makroekonomski pokazatelji	Javne financije
BDP po glavi stanovnika	Zaduženost JLS
Bruto dodana vrijednost po stanovniku	Deficit / suficit proračuna JLS
Indeks gospodarske snage (HGK)	Proračunski prihodi po stanovniku
Depoziti građana	
Indeks razvijenosti JLS	
Zaposlenost	Informacijske i komunikacijske tehnologije
Stopa nezaposlenosti	Korisnici interneta na 100 stanovnika
Produktivnost rada (BDP/zaposleni)	Fiksne telefonske linije na 100 stanovnika
Stopa nezaposlenosti mladih	Pretplatnika mobilne telefonije na 100 stanovnika
Prosječna i medijalna plaća	
Poduzetništvo	Održivi turizam
Prihod poduzetnika	Broj noćenja
Dobit poduzetnika	Broj dolazaka
Broj poduzetnika	Zadovoljstvo rezidenata turistima i turizmom
Broj tvrtki među 1000 najvećih u RH	Godišnja stopa popunjenosti komercijalnog smještaja
Financijski pokazatelji najvećih poduzeća	Indeks turističke razvijenosti
	Prosječna potrošnja turista po noćenju
Gospodarsko partnerstvo	
Trgovina	Vanjsko financiranje
Pokrivenost uvoza izvozom	Inozemna izravna ulaganja (FDI)
Robni uvoz	Neto priljev ili odljev izravnih stranih ulaganja kao postotak BDP-a
Saldo robne razmjene	Doznake kao postotak BND-a
Robni izvoz	
Obrasci potrošnje i proizvodnje	
Potrošnja materijala	Upotreba energije
Materijalna intenzivnost gospodarstva	Godišnja potrošnja energije
Domaća potrošnja materijala	Intenzitet korištenja energije, ukupno i po gospodarskim djelatnostima
	Udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije
Stvaranje i upravljanje otpadom	Transport
Stvaranje opasnog otpada	Modalna podjela putničkog prijevoza
Obrada i odlaganje otpada	Modalna podjela teretnog prometa
Stvaranje otpada	Energetski intenzitet transporta

Gospodarenje radioaktivnim otpadom

Gustoća cestovne mreže

Gustoća željezničke mreže

Otputovali putnici u željezničkom prometu

Izvor: UN (2000.), Millenium Declaration, UN (2015.), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development,

Vonkeman, G., (2000), Sustainable Development of European Cities and Regions, obrada autora

3.2. Mjerila održivosti socijalne dimenzije razvoja

Tablica 5 - Mjerila i pokazatelji održivosti socijalne dimenzije razvoja

Siromaštvo	
Dohodovno siromaštvo	Socijalne nejednakosti
Udio stanovništva koji živi ispod nacionalne granice siromaštva	Omjer dohodovno najvišeg i najnižeg kvintila
Udio stanovništva ispod dnevnog prihoda od 1 USD	GINI koeficijent
Stopa siromaštva	Razlike u plaćama prema spolu
Jaz siromaštva	
Sanitarije	Pitka voda
Udio stanovništva koji koristi napredne sanitarne objekte	Udio stanovništva koji koristi napredne izvore vode
Pristup energiji	Životni uvjeti
Udio kućanstava bez pristupa električnoj energiji	Udio gradskog stanovništva koji živi u slamovima
Postotak stanovništva koje koristi kruta goriva za kuhanje	
Demografija	
Stanovništvo i migracije	
Stopa rasta stanovništva	Udio starog stanovništva
Indeks dobne ovisnosti starih	Prirodni prirast
Ukupna stopa plodnosti	Saldo ukupne migracije
Dobna struktura stanovništva	Koeficijent starenja
Indeks starenja	Prosječna starost
Obrazovanje	
Razina obrazovanja	Pismenost
Neto stopa upisa u osnovno obrazovanje	Stopa pismenosti odraslih
Razina srednjeg (tercijarnog) školovanja odraslih	
Cjeloživotno učenje	
Broj upisanih i diplomiranih studenata	
Zdravlje	
Smrtnost	Pružanje zdravstvene zaštite
Stopa smrtnosti u dobi do pet godina	Postotak stanovništva s pristupom ustanovama osnovne zaštitne skrbi
Očekivano trajanje života pri rođenju	Imunizacija protiv dječjih zaraznih bolesti
Očekivano trajanje zdravog života pri rođenju	Stopa prevalencije kontracepcije
Stopa mortaliteta dojenčadi	Broj doktora opće prakse na 1000 stanovnika
Stopa perinatalnog mortaliteta	Broj postelja na 1000 stanovnika

Status uhranjenosti		Zdravstveno stanje i rizici	
Stopa uhranjenosti djece		Morbiditet značajnih bolesti (HIV, malarija, tuberkuloza)	
Stopa pretilosti		Prevalencija potrebe duhana	
		Stopa samoubojstava	
Upravljanje			
Korupcija		Zločin	
Postotak stanovništva koje je nekad dalo mito		Broj namjernih ubojstava na 100000 stanovnika	

Izvor: UN (2000.), Millenium Declaration, UN (2015.), Cimeša, M., i Pavlović, A. (2020.), Ježić, Z., i Karaman Aksentijević, N. (2011.), Tendencije razvojnih nejednakosti hrvatskih županija, obrada autora

3.3. Mjerila održivosti ekološke dimenzije razvoja

Tablica 6 - Mjerila i pokazatelji ekološke dimenzije razvoja

Atmosfera	
Klimatske promjene	Oštećenje ozonskog omotača
Emisije ugljičnog dioksida	Potrošnja tvari koje oštećuju ozonski omotač
Emisije stakleničkih plinova	
Kvaliteta zraka	Otpad
Koncentracija zagađivača zraka	Količine neopasnog i opasnog otpada
Trendovi u emisiji štetnih plinova	Količine prijavljenog obrađenog otpada
	Stopa odvajanja otpada
Zemljišta	
Korištenje i status zemljišta	Dezertifikacija
Promjena namjene zemljišta	Zemljište zahvaćeno dezertifikacijom
Degradacija zemljišta	
Poljoprivreda	Šume
Površina oranica i trajnih usjeva	Udio zemljišta pokriveno šumama
Učinkovitost korištenja gnojiva	Postotak šumskog drveća oštećen defolijacijom
Korištenje poljoprivrednih pesticida	Površina šuma pod održivim gospodarenjem šumama
Površina pod ekološkom poljoprivredom	
Mora i obale	
Obalna zona	Ribarstvo
Postotak stanovništva koje živi u obalnim područjima	Udio ribljeg fonda unutar sigurnih bioloških granica
Kvaliteta vode za kupanje	
Morski okoliš	
Udio zaštićenog morskog područja	
Morski trofički indeks	
Područje ekosustava koraljnih grebena	

Slatka voda	
Količina vode	Kvaliteta vode
Udio ukupnih iskorištenih vodnih resursa	Prisutnost fekalnih koliforma u slatkoj vodi
Intenzitet korištenja vode po gospodarskim djelatnostima	Biokemijska potreba za kisikom u vodnim tijelima
Indeks eksploatacije vode	Upravljanje otpadnim vodama
Efikasnost korištenja voda	Broj ispusta komunalnih otpadnih voda prema načinu pročišćavanja
Bioraznolikost	
Zaštićena područja	Ekosustavi
Udio zaštićenog kopnenog područja	Promjena statusa ugroženosti vrsta
Učinkovitost upravljanja zaštićenim područjima	Obilje odabranih ključnih vrsta
Područje odabranih ključnih ekosustava	Obilje invazivnih stranih vrsta
Fragmentacija staništa	
Prirodne opasnosti	
Ranjivost	Pripremljenost i odgovor
Postotak stanovništva koje žive u područjima sklonim opasnostima	Ljudski i gospodarski gubici zbog prirodnih katastrofa

Izvor: UN (2000.), Millenium Declaration, UN (2015.), *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, obrada autora

3.4. Indeksi održivog razvoja

Indeksi održivog razvoja su skupovi različitih pokazatelja i mjerila koji omogućuju praćenje, izvještavanje i vrednovanje uspješnosti u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. Svrha indeksa je kvantitativno izraziti uspješnost u postizanju održivog razvoja, a važna funkcija indeksa je i mogućnost usporedivosti među zemljama. Najrelevantniji i opsegom najširi indeks je Sustainable Development Goals Index. Na godišnjoj razini ga objavljuju Ujedinjeni narodi, a u sebi ima sadržano mnogo više pokazatelja i mjerila od ostalih indeksa. Mogući raspon rezultata je od 0 do 100, a rezultat indeksa predstavlja prosječnu postotnu uspješnost u ostvarivanju 17 globalnih ciljeva održivog razvoja. Svake godine pokazatelji koji ulaze u indeks se revidiraju te ako je potrebno mijenjaju.²⁴ Environmental Performance Index (EPI) pokazuje sažetak stanja održivosti temeljem podataka koji se dobivaju preko 32 pokazatelja u 11 kategorija. Zajednički ga izrađuju Sveučilište u Yaleu i Sveučilište u Columbiji, a ovi pokazatelji daju mjerilo na nacionalnoj ljestvici koliko su zemlje uspješne i koliko su blizu ostvarenju postavljenih ciljeva koji se odnose na politike zaštite okoliša i vitalnosti ekosustava.²⁵ Climate Change Performance Index (CCPI) je

²⁴ Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018.), *SDG Index and Dashboards Report 2018*, New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN)

²⁵ Wendling, Z. A., Emerson, J. W., de Sherbinin, A., Esty, D. C., et al. (2020). *2020 Environmental Performance Index*. New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy.

nezavisan alat koji služi za nadgledanje i praćenje uspješnosti u ostvarenju klimatske zaštite. Sastoji se od četiri kategorije, od kojih Emisija stakleničkih plinova uzima ponder od 40%, dok ostale tri kategorije (Obnovljiva energija, potrošnja energije i klimatska politika) zauzimaju ponder od 20% u izračunu indeksa.²⁶ Social Progress Index (SPI) i Human Development Indeks (HDI) dva su indeksa koja se primarno odnose na društvenu dimenziju održivog razvoja. SDI mjeri učinak zemalja u mnogim aspektima društvenog i ekološkog učinka koji su relevantni za zemlje na svim razinama gospodarskog razvoja. Sastoji se od 12 komponenti grupiranih u 3 kategorije: Osnovne ljudske potrebe, temelji blagostanja i prilike.²⁷ HDI je vjerojatno najpoznatije mjerilo uspješnosti društvenog napretka, koji u svom izračunu osim društvenih pokazatelja uključuje i ekonomske. U tablici ispod vidimo da su najuspješnije zemlje u ostvarenju održivosti prema različitim indeksima svakako nordijske zemlje, dok Hrvatska postiže bolje rezultate prema indeksima koji se odnose prvenstveno na dimenziju očuvanja okoliša.

Tablica 7 - Indeksi održivog razvoja

Kratica indeksa	Organizacija koja indeks objavljuje	Broj pokazatelja u izračunu	Broj zemalja u izračunu	Godina podataka	Najuspješnija zemlja	Rank Hrvatske
SDG Index	UN	231	165	2021	Finska	14.
EPI	Yale University	32	180	2020	Danska	34.
GGEI	Dual Citizen	18	160	2016	Švedska	36.
CCPI	Climate Action Network	14	85	2021	Švedska	14.
SPI	Social Progress Imperative	50	163	2020	Norveška	39.
HDI	UNDP	4	189	2019	Norveška	43.

Izvor: 2020 Environmental Performance Index, Climate Change Performance Index 2021, 2021 Social Progress Indeks, The Global Green Economy Index 2016, obrada autora

U radu je napravljena regresijska analiza SDG Indeksa i BDP-a po glavi stanovnika. Bruto domaći proizvod je računat po paritetu kupovne moći, izražen je u dolarima, a izračunava i objavljuje ga Svjetska banka. Vrijednosti se odnose na 2020. godinu, a u izračun je ušlo 159 država za koje postoje dostupni podaci. U dijagramu rasipanja koji pokazuje odnose između SDG Indeksa i BDP-a po glavi stanovnika. Prema njemu jasno je vidljiva jaka pozitivna korelacija između dvije varijable s koeficijentom korelacije koji iznosi 0,64, što jasno implicira da će bogatije i razvijenije zemlje imati veći očekivani rezultat SDG Indeksa. U tablici 6 prikazane su odabrane države sa svojim pripadajućim vrijednostima SDG Indeksa i BDP-a per

²⁶ Burck, J., Hagen, U., Bals, C., Hohne, N., Nascimento, L., (2021.), *Climate Change Performance Index 2021*

²⁷ Social Progress Imperative (2021.), *2021 Social Progress Index*

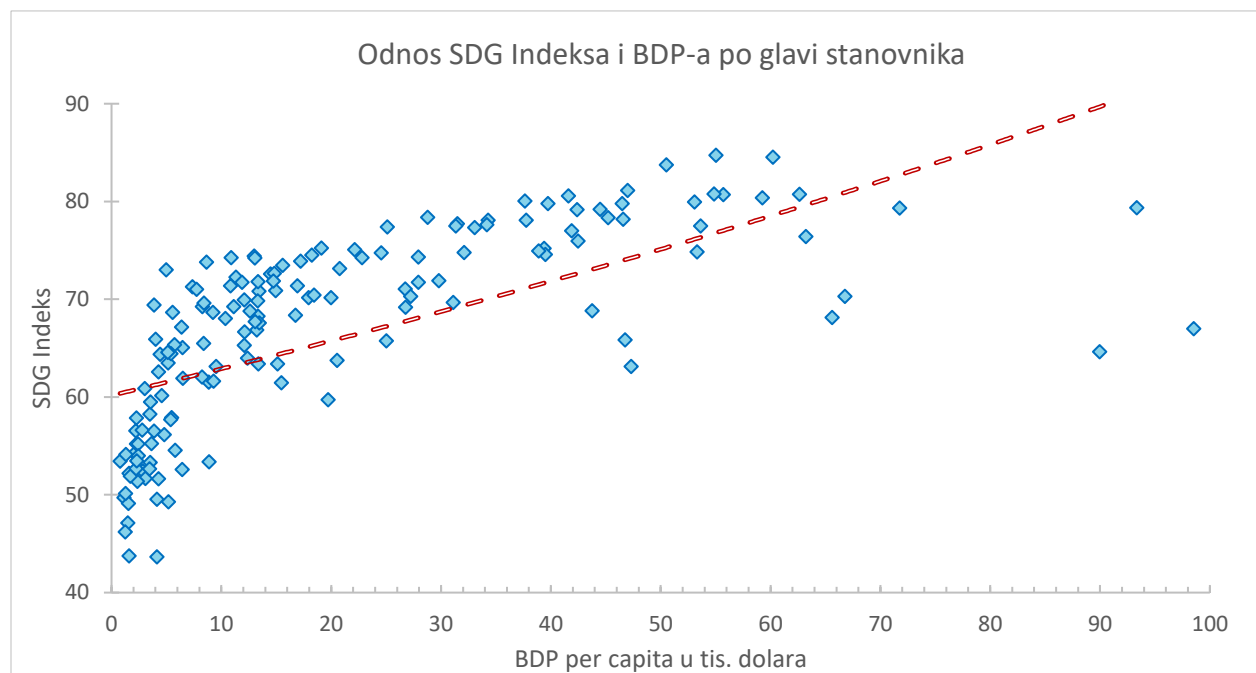
capita. Tako su za 2020. najvišu vrijednost indeksa postigle redom Švedska, Danska i Finska, dok su najlošije rezultate ostvarili Čad, Južni Sudan i Srednjoafrička Republika. Standardizirano odstupanje od očekivane vrijednosti indeksa u kontekstu BDP-a per capita pokazuje koje države implementiraju održivi razvoj uspješnije od očekivanog. Tako najveće pozitivno odstupanje imaju Kirgistan i Vijetnam, koji uz relativno nerazvijene ekonomije relativno uspješno postižu ciljeve održivog razvoja. Republika Hrvatska se sa svojim standardiziranim odstupanjem nalazi na sedmom mjestu te ljestvice, što znači da u usporedbi s drugima i s obzirom na razvijenost gospodarstva uspješno provodimo održivi razvoj u Hrvatskoj. Najveća negativna odstupanja uglavnom postižu gospodarski najrazvijenije države svijeta Luksemburg, Singapur i Katar koje ne postižu zadovoljavajuću razinu indeksa održivosti.

Tablica 8 - Usporedba Hrvatske s odabranim zemljama prema SDG indeksu i odstupanju od očekivane vrijednosti indeksa

Država	SDG Index Score 2020	BDP per capita (PPP) u tis. dolara	Standardizirano odstupanje od očekivane vrijednosti indeksa
Švedska	84.72	55.04	1.0331
Danska	84.56	60.23	0.8298
Finska	83.77	50.52	1.0935
Hrvatska	78.40	28.78	1.1978
Srbija	75.23	19.09	1.1506
Luksemburg	74.31	117.85	-2.6711
Vijetnam	73.80	8.65	1.3729
Kirgistan	73.01	4.97	1.3917
Singapur	67.00	98.52	-2.8939
Katar	64.65	89.97	-2.8778
Čad	43.75	1.60	-2.2744
Južni Sudan	43.66	4.14	-2.3823
Srednjoafrička Republika	38.54	0.99	-2.9268

Izvor: Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2021.), *Sustainable Development Report 2021.*, World Bank, *World Development Indicators*, obrada autora

Grafikon 1 - Odnos SDG indeksa i BDP-a po glavi stanovnika

Izvor: Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2021.), Sustainable Development Report 2021., World Bank, World Development Indicators, obrada autora

4. ANALIZA ODRŽIVOSTI ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

4.1. Opća obilježja Šibensko-kninske županije

4.1.1. Osnovna geografska obilježja

Omeđena Zadarskom županijom na sjeverozapadu i Splitsko-dalmatinskom na jugoistoku, Šibensko-kninska županija smjestila se na južnom dijelu sjeverne Dalmacije u području srednjeg Jadrana. S veličinom od gotovo 3000 km², deveta je po veličini županija u Hrvatskoj. S istočne strane opasava je Dinara, planina po kojoj su Dinaridi dobili ime. Dinaridi ili Dinarsko gorje lanac je mladih ulančanih gorja čijem sustavu pripadaju sve ostale planine u županiji poput Svilaje i Promine. Dinara se nalazi na samoj granici Županije s Bosnom i Hercegovinom, a na njoj se nalazi najviši vrh u Hrvatskoj, zvan Dinara ili Sinjal, visok 1831 metar. Jugoistočnu stranu Županije oplakuje Jadransko more, a obalu i otoke karakterizira takozvani Dalmatinski tip obale koji se proteže u smjeru sjeveroistok-jugozapad. Duljina od 861 kilometra obale, usporedno s 56,2 kilometra zračne duljine obale, dokazuje vrlo razvedenu obalu. Na području županije nalaze se 285 otoka, otočića i nadmorskih grebena, od kojih su njih 8 stalno naseljeni, a među kojima se najviše ističe Kornatska skupina otoka, u čijem sastavu pripada Nacionalni park Kornati.²⁸ Osim već spomenute Dinare, značajnu ulogu, ne samo geografskom, već i u gospodarskom smislu, ima rijeka Krka. U potopljenoj uvali, na ušću rijeke Krke u Jadransko more smjestio se Šibenik, najveći grad i sjedište županije, dok se u gornjem toku rijeke nalazi istoimeni nacionalni park. Kanjoni rijeke Krke i rijeke Čikole okomito presijecaju mlade ulančane planine Dinarskog gorja. Obzirom na svoj položaj, Šibensko-kninsku županiju možemo smatrati svojevrsnom poveznicom između sjevera i juga zemlje, iz čega se može očitovati i velika prometna važnost. Značajnu ulogu u prometu Županije ima autocesta A1 i Jadranska magistrala koje povezuju Hrvatsku s ostatkom Dalmacije. Željeznički promet je relativno slabo razvijen jer su željezničkom vezom spojena tek dva grada, Šibenik i Knin, a koji se preko Perkovića spajaju sa Splitom. Relativna blizina dviju međunarodnih zrakoplovnih luka, onima u Zadru i Splitu i pomorska povezanost preko luke Šibenik koja se povezuje s Italijom preko Ancone, odaju relativno povoljan prometni položaj. Obalni dio i otoci, prema Koppenovoj klasifikaciji klima, pripadaju sredozemnoj klimi s vrućim ljetima, iznimno povoljnom za razvoj turizma. Unutrašnjost županije karakterizira umjereno topla vlažna klima s vrućim ljetima te

²⁸ Institut za turizam (2020.), Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom na području Šibensko-kninske županije

snježno-šumska na najvišim dijelovima Dinare²⁹. Specifičan je i utjecaj rijeke Krke koja stvara vlastitu mikroklimu na području svog toka. Insolacija, odnosno raspored godišnje osunčanosti, također ima vrlo povoljan utjecaj na razvoj turizma. Obalni dio godišnje ima između 2600 i 2700 sunčanih sati godišnje, odnosno oko 120 vedrih dana u godini, dok se udaljavajući od mora broj vedrih dana proporcionalno smanjuje te Knin godišnje ima tek 80 vedrih dana uz nešto više oborina od obalnog dijela. Po prirodno-geografskoj osnovi, Šibensko-kninska županija najjednostavnije se može podijeliti na unutrašnjost i obalu. Unutrašnjost županije, koja se naziva i Sjevernodalmatinska zagora, možemo podijeliti na Šibensku, Drnišku i Kninsku zagoru. Ovaj prostor čine sredogorska krška pobrđa sa zaravnima i udolinama u kršu u kojima se ističu krška polja, poput Petrovog i Danilskog polja, koja imaju veliki značaj za život tamošnjeg stanovništva. Kao sastavni dio sjevernodalmatinskog, odnosno srednjohrvatskog priobalja, obalni se dio dijeli na Šibensko-murtersko priobalje i Primoštensko-rogozničko primorje. Cijeli obalni dio županije karakterizira transformacija naselja iz težačkih u turistička. Upravo zbog iznimno povoljnih uvjeta za razvoj turizma, postoje velike razlike u razvijenosti, ali i kretanju stanovništva obalnog i unutrašnjeg dijela županije.³⁰

4.1.2. Povijesni aspekti razvoja

Najstarije zabilježene ljudske aktivnosti na području današnje županije datiraju iz petog tisućljeća prije nove ere, za vrijeme neolitika. Glavna nalazišta danilske kulture, koja se rasprostirala sve od Istre do Albanije, nalazila su se na području današnje županije, u Bribiru, Pokrovniku i Danilu, po kojem je ta srednjoneolitička kultura i dobila ime.³¹ Prapovijesni i antički grad Scardona, važna Liburnijska, a kasnije i Rimska ratna i trgovačka luka, nalazila se području današnjeg Skradina.³² Ipak, povijesno najznačajniji gradovi su Šibenik i Knin, često nazivani i kraljevskim gradovima. U Kninu je kraljevao hrvatski kralj Dmitar Zvonimir, a u Šibeniku Petar Krešimir IV, zato su učestali nadimci ova dva grada Zvonimirov, odnosno Krešimirov grad. Knin se prvi put spominje sredinom 10., dok se Šibenik prvi put spominje početkom 11 stoljeća. Šibenik, koji se razvijao nizvodno od antičke Scardone, u 13. stoljeću dobiva status gradske komune, što mu je omogućilo daljnji rast. U srednjem vijeku Šibenik nije

²⁹ Magaš, D. (2013), *Geografija Hrvatske*, Zadar; Samobor, Sveučilište u Zadru; Meridijani

³⁰ Magaš, D. (2013), *Geografija Hrvatske*, Zadar; Samobor, Sveučilište u Zadru; Meridijani

³¹ Danilska kultura. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupano 21. 2. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13879>>.

³² Skradin. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupano 21. 2. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56495>>.

imao ulogu jačeg gravitacijskog središta, već ulogu posrednika u trgovačkoj razmjeni između obale i Zagore, no povoljan položaj u dobro branjenom zaljevu, donio mu je status važnog strateškog uporišta. Razvoj grada Knina kroz prošlost temeljio se na prometnoj povezanosti između planinskih krajeva ostatka Hrvatske i važnijih središta Dalmacije, ali i Bosne. Iz prometne uloga kasnije se izrodila strateška i vojna uloga grada.³³ Značajni napredak Šibenika, a time i cijelog gravitacijskog područja, započinje tek nakon drugog svjetskog rata. Izražena industrijalizacija, potaknuta socijalističkim sustavom, dovela je do gospodarskog napretka i rasta broja stanovništva. Ponajprije zahvaljujući metalurškoj industriji, Šibenik postaje izrazito industrijsko središte, dolazi do napretka Knina, ali i mikroregionalnog središta Drniša, čiji se razvoj temeljio na obližnjim nalazištima ugljena i boksita. Upravno-teritorijalnim i administrativnim prethodnikom županija u Hrvatskoj mogu se smatrati okruzi, koji su uvedeni 1945. godine. Nakon okruga, 1955. godine, nastaju kotari. Suvremeni upravno-teritorijalni ustroj, nastankom samostalne Hrvatske, primjenjuje se od 1993., a on podrazumijeva podjelu na županije, općine i gradove. Ustroj koji je aktualan i danas redefiniran je 1997., a prema njemu se grad Knin pripojio tadašnjoj Šibenskoj županiji. Ratna razaranja tijekom Domovinskog rata ostavila su poprilične gospodarske i demografske posljedice. To se najviše osjetilo u Kninu i okolici u kojima je živjelo brojno srpsko stanovništvo. Nakon Domovinskog rata, gospodarski rast i razvoj gradova i općina na obali uglavnom je temeljen na turizmu.

4.1.3. Političko i administrativno ustrojstvo

4.1.3.1. Prostorno-administrativna podjela

Županija je jedinica područne, odnosno regionalne samouprave koja objedinjuje područje povezano povijesnim, prometnim i gospodarskim čimbenicima. Prirodna je samoupravna cjelina, a u svom sastavu ima više gradova i općina. Administrativno gledano, Šibensko-kninska županija podijeljena je na 5 gradova i 15 općina. Grad je jedinica lokalne samouprave koja je prirodna, urbana, gospodarska i društvena cjelina, koja je sjedište županije, koja ima više od 10.000 stanovnika ili je iz nekog drugog razloga značajna. Čak 3 od ukupno 5 gradova u županiji ne zadovoljavaju kriterij od minimalno 10.000 stanovnika. Gradovi Drniš i Vodice imaju status grada kao mikroregionalna središta zbog gospodarskog značenja za područja koja im gravitiraju, dok je Skradin, kao nasljednik povijesne Scardone, dobio status grada iz povijesnih razloga.

³³ Magaš, D. (2013), *Geografija Hrvatske*, Zadar; Samobor, Sveučilište u Zadru; Meridijani

Općina je jedinica lokalne samouprave koja je na istoj razini kao i grad, a uglavnom se sastoji od više naselja koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva.³⁴ Općine koje se nalaze u sastavu županije abecednim redom su: Bilice, Biskupija, Cijlpane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Murter, Pirovac, Primošten, Promina, Rogoznica, Ružić, Tisno, Tribunj i Unešić. U sklopu navedenih općina nalazi se 199 naselja.

Slika 3 - Administrativna podjela Šibensko-kninske županije

Izvor: obrada autora

4.1.3.2. Političko ustrojstvo županije

Županijom upravlja na lokalnim izborima odabran župan, a trenutno tu funkciju obavlja dr.sc. Marko Jelić. Na lokalnim izborima se bira i Županijska skupština, koja je najviše predstavničko tijelo u Županiji. Ona donosi akte i odluke poput statuta, poslovnika, proračuna, godišnjih izvještaja i slično, a sve u okviru prava i dužnosti u skladu sa zakonom.³⁵ Osim navedenog tijela u obliku skupštine, u Županiji djeluju i Upravna tijela koja obavljaju upravne,

³⁴ Državni zavod za statistiku (2006.), Upravno-teritorijalni ustroj (Metodološka objašnjenja), *Statistički ljetopis*

³⁵ Službene internetske stranice Šibensko-kninske županije, Ustrojstvo, Pristupano 30.2.2021., dostupno na: <https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/upanijska-skuptina/4>

stručne, i ostale poslove u skladu sa zakonom, statutom i djelokrugom pojedinog tijela. Osim navedenih, Upravna tijela obavljaju i određene poslove državne uprave te jedinica lokalne samouprave. Župan je odgovorna osoba koja nadzire i usmjerava rad Upravnih tijela. Trenutno u Šibensko-kninskoj županiji djeluje 9 Upravnih tijela navedenih u tablici.

Tablica 9 - Upravna tijela Šibensko-kninske županije

UPRAVNO TIJELO ŽUPANIJE	
1	Upravni odjel za poslove Župana, Županijske skupštine i službeničke dužnosti
2	Upravni odjel za proračun, financije i javnu nabavu
3	Upravni odjel za prosvjetu, znanost, kulturu, šport i nove tehnologije
4	Upravni odjel za zdravstvo, socijalnu skrb, branitelje i civilne stradalnike iz Domovinskog rata
5	Upravni odjel za gospodarstvo, turizam, poljoprivredu, ruralni razvoj i EU fondove
6	Upravni odjel za pomorstvo, promet i otočni razvoj
7	Upravni odjel za zaštitu okoliša, prostorno uređenje, gradnju i komunalne poslove
8	Upravni odjel za opću upravu, imovinsko-pravne i zajedničke poslove
9	Služba za unutarnju reviziju

Izvor: Službene internetske stranice Šibensko-kninske županije, obrada autora

4.2. Analiza ekonomske dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije

4.2.1. Ekonomski razvoj

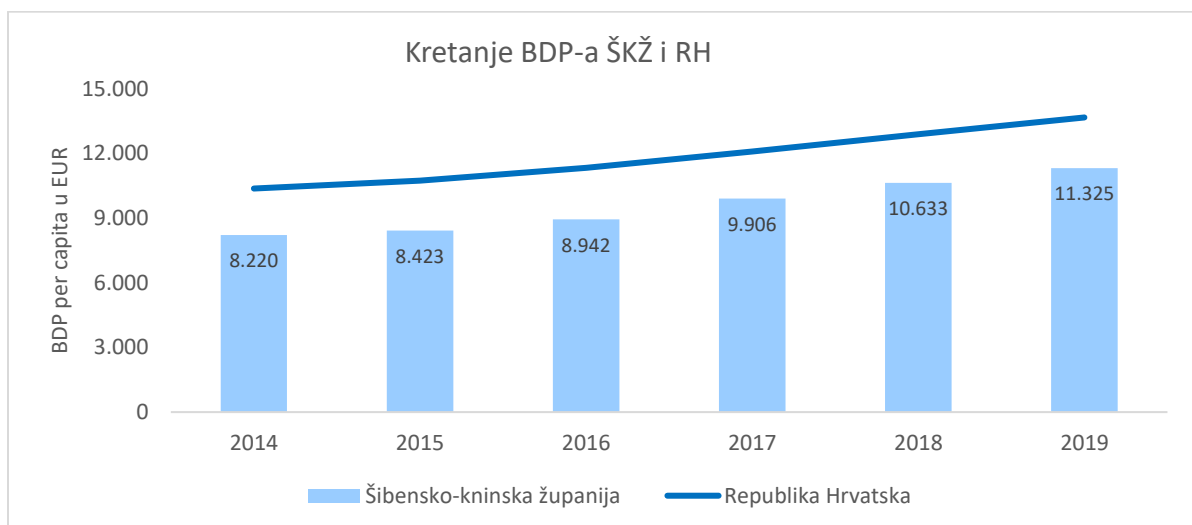
Ekonomski razvoj kao okosnica ekonomske dimenzije održivog razvoja, u radu će se analizirati preko pokazatelja grupiranih u pet kategorija. Te kategorije su makroekonomski pokazatelji, javne financije, zaposlenost i plaće, poduzetništvo i ekonomski aspekti održivog turizma.

4.2.1.1. Makroekonomski pokazatelji

Kada se govori o ekonomskom rastu i razvoju, najrelevantniji pokazatelj uspješnosti gospodarstva je bruto domaći proizvod. On pokazuje vrijednost ukupnih dobara i usluga proizvedenih na nekom području u određenom vremenskom periodu, što je najčešće godina. S vrijednošću od 112,4 milijuna eura ostvarenog BDP-a u 2019., Šibensko-kninska županija sudjeluje s 2,2% u ukupnom BDP-u Hrvatske. BDP se na razini županije objavljuje s odmakom od dvije godine, tako da su zadnji dostupni podaci oni za 2019. Prema njima, Šibensko-kninska županija ostvaruje BDP po glavi stanovnika koji je ispod razine Hrvatskog BDP-a. Na grafikonu 2 primjetan je trend rasta BDP-a per capita, kako na razini županije, tako i na razini Hrvatske, a taj rast za Šibensko-kninsku županiju u razdoblju od 2014. do 2019. iznosio je u prosjeku 6,7%. U usporedbi s ostalim NUTS3 regijama Europske unije, Šibensko-kninska županija nalazi se u

89-om percentilu, što znači da samo 11% od svih regija u EU postižu lošije rezultate od Šibensko-kninske županije.

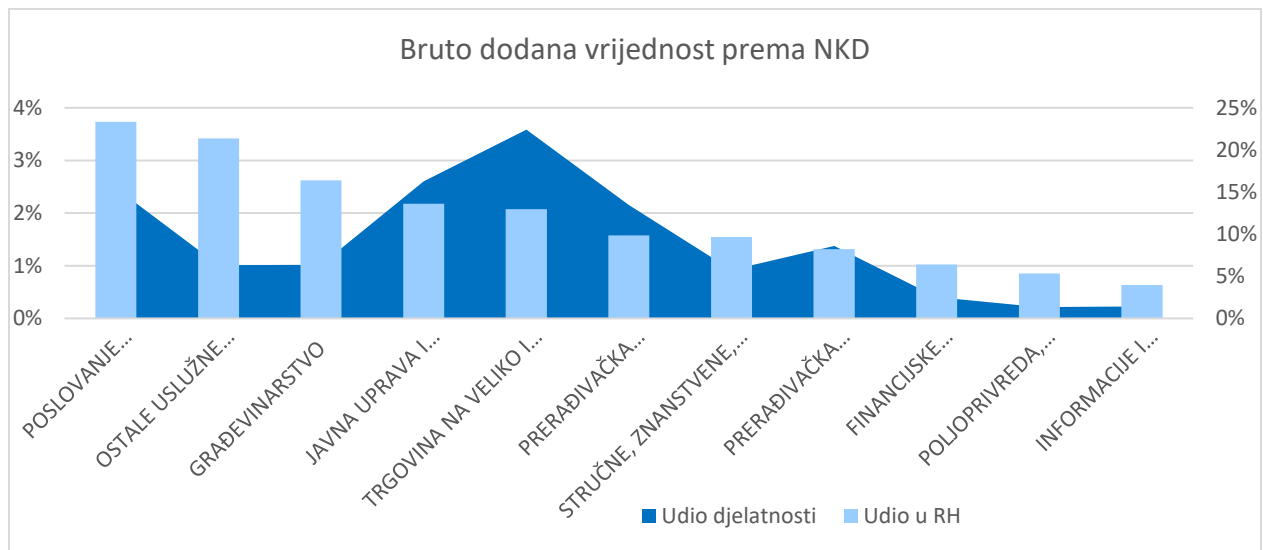
Grafikon 2 - Kretanje BDP-a Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske

Izvor: DZS, obrada autora

Na grafikonu 3 vidimo strukturu bruto dodane vrijednosti prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti. Na lijevoj ordinatnoj skali pokazuje se udio bruto dodane vrijednosti u ukupnoj vrijednosti Hrvatske. Najveći udio ostvaruje se u poslovanju nekretninama i ostalim uslužnim djelatnostima, a zatim u građevinarstvu. Obzirom da ove djelatnosti možemo izravno povezati s turizmom, zaključujemo kako županija turizmom najviše doprinosi BDP-u, odnosno dodanoj vrijednosti Hrvatske. Na desnoj ordinatnoj skali prikazan je udio djelatnosti u ukupnoj dodanoj vrijednosti. Prema tom pokazatelju, djelatnost trgovine na veliko i malo, prijevoza i skladištenja, smještaja, pripreme i usluživanja hrane s gotovo 25% ima najveći udio u strukturi, što opet implicira na značaj turizma za županiju. Najmanje udjele prema oba kriterija ostvaruje djelatnost informacije i komunikacije.

Grafikon 3 - Struktura bruto dodane vrijednosti prema NKD

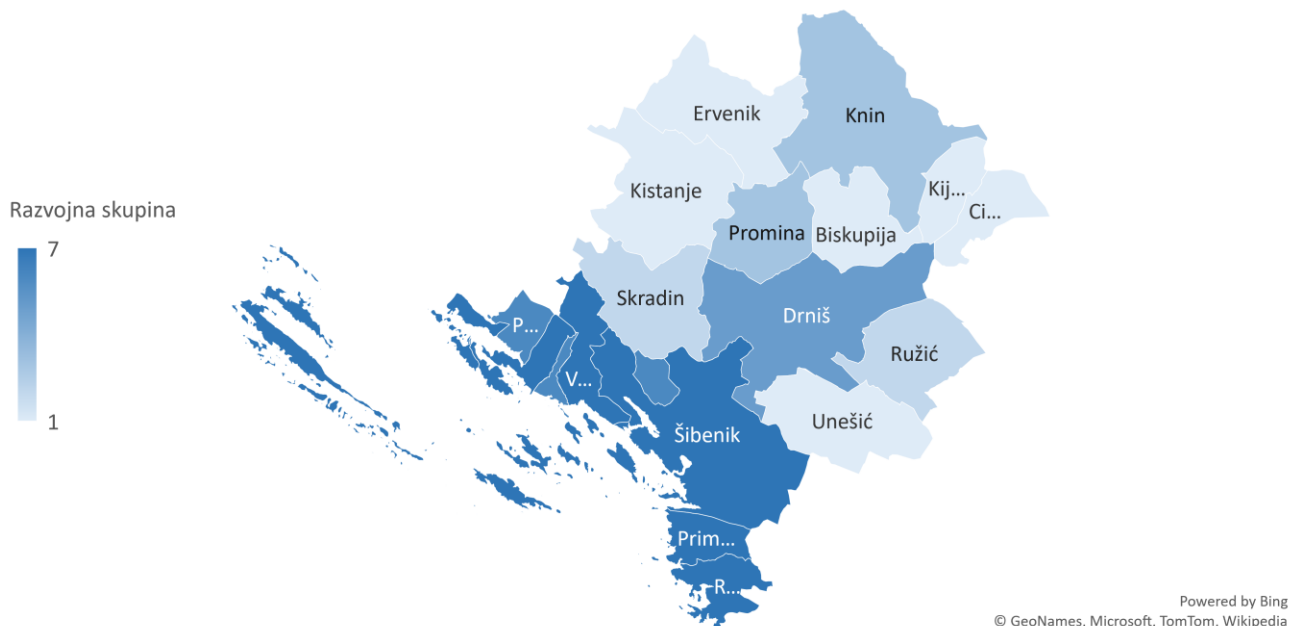
Izvor: DZS, obrada autora

Uspoređujemo li županije prema indeksu gospodarske snage kojeg objavljuje Hrvatska gospodarska komora, ŠKŽ se s indeksom od 78,5 (RH=100) nalazi na 15. mjestu. Indeks objedinjuje BDP, neto plaće, prihode i dobit poduzetnika, prihode od izvoza, stopu nezaposlenosti te indeks promjene broja stanovnika. Šibensko-kninska županija ispod nacionalnog je prosjeka u svim kategorijama, a najbolje rezultate ostvaruje u neto plaćama.

Gospodarsku razvijenost prema gradovima i općinama promatrat ćemo preko indeksa razvijenosti kojeg objavljuje Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Indeks objedinjuje različite standardizirane pokazatelje, a posljednji je objavljen 2018. godine za razdoblje od 2014. do 2016. Gradovi i općine kategoriziraju se po razvojnim skupina, prema kojima skupina 8 predstavlja najrazvijenije JLS, dok razvojna skupina 1 najmanje razvijene JLS. U Šibensko-kninskoj županiji ni jedan grad ni općina ne ulazi u najvišu razvojnu skupinu. Sve primorske JLS smještene su u 6. i 7. skupinu. Grad Drniš najuspješnija je JLS u unutrašnjosti županije, a smještena je u 5. razvojnu skupine. Ostali gradovi i općine imaju indeks razvijenosti ispod 100 te kao takvi ulaze u kategoriju potpomognutih područja. Knin i Promina su u skupini 3, a Skradin i Ružić u 2. razvojnoj skupini. Šest općina nalazi se u posljednjoj skupini, a općine Biskupija, Ervenik i Civljane, prema indeksu, tri su najnerazvijenije općine U Hrvatskoj.

Slika 4 - Razvojne skupine gradova i općina prema indeksu razvijenosti

Razvojne skupine gradova i općina prema indeksu razvijenosti

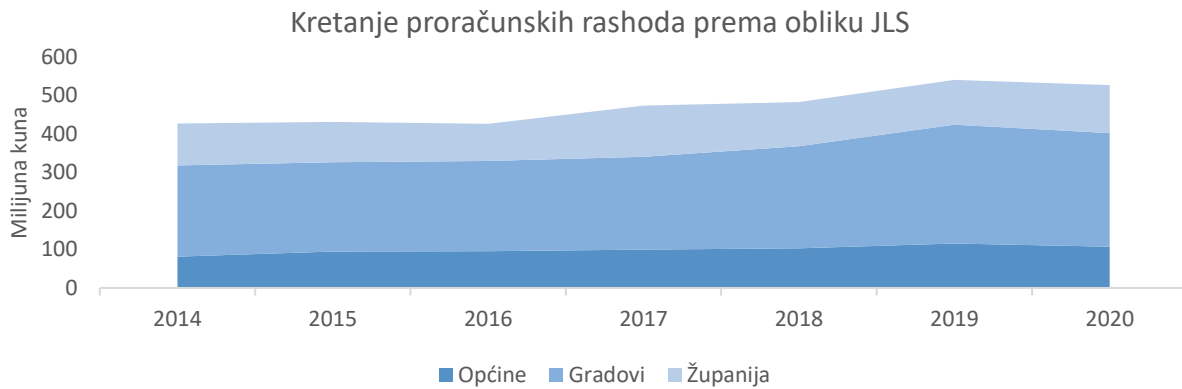

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, obrada autora

4.2.1.2. Javne financije

Analizom javnih financija gradova i općina primjetan je blagi trend rasta proračunskih rashoda na svim razinama lokalnih samouprava. Ukupan proračun gradova i općina u 2021. iznosio je 696 milijuna kuna, dok je proračun županije iznosio 185,5 milijuna kuna. Ukoliko analiziramo proračunske prihode po glavi stanovnika, dolazimo do zanimljive činjenice da najveće per capita prihode ostvaruje općina Cijevane, najnerazvijenija općina u Hrvatskoj. Analizom strukture proračuna nerazvijenih općina na području županije, vidimo da velik dio prihoda dolazi od pomoći iz ostalih proračuna, uglavnom državnih. Uzmemo li u obzir mali broj stanovnika pojedinih općina i financijsku nesamostalnost, dolazimo do zaključka o neefikasnoj i neodrživoj administrativnoj podjeli općina unutar županije.

Grafikon 4 - Kretanje proračunskih rashoda prema obliku jedinica lokalnih samouprava

Izvor: Ministarstvo financija, obrada autora

Tablica 10 - Proračuni jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije za 2021.

Naziv JLS	Ukupno prihodi proračuna	Preneseni deficit/suficit	Ukupni proračun za 2021.	Proračunski prihodi po stanovniku
Šibenik	258.659.514	(47.723.572)	210.935.942	4.953
Vodice	67.199.801	24.478.600	91.678.401	10.533
Knin	69.204.243	8.243.437	77.447.680	6.588
Dрниš	40.640.600	8.741.617	49.382.217	7.885
Rogoznica	36.883.441	970.360	37.853.801	17.672
Skradin	21.446.369	13.800.307	35.246.676	10.525
Primošten	23.454.916	10.991.998	34.446.914	13.078
Murter-Kornati	22.607.530	33.443	22.640.973	11.653
Tribunj	18.910.381	1.162.498	20.072.879	12.561
Kistanje	17.437.305	2.181.184	19.618.489	7.420
Biskupija	9.399.210	9.331.966	18.731.176	15.955
Tisno	26.430.056	(8.783.829)	17.646.227	9.082
Pirovac	18.904.564	(1.474.422)	17.430.142	10.860
Promina	9.735.771	2.345.865	12.081.636	12.949
Ervenik	5.368.296	1.468.596	6.836.892	8.379
Bilice	7.769.272	(1.342.365)	6.426.907	2.516
Ružić	6.220.616	(112.309)	6.108.307	4.720
Unešić	6.341.337	(763.719)	5.577.618	4.430
Civljane	2.460.003	1.687.310	4.147.313	24.253
Kijevo	2.608.839	(765.591)	1.843.248	6.583
ŠIBENSKO-KNINSKA	151.927.066	33.696.651	185.623.717	-
UKUPNO	823.609.130	58.168.025	881.777.155	-

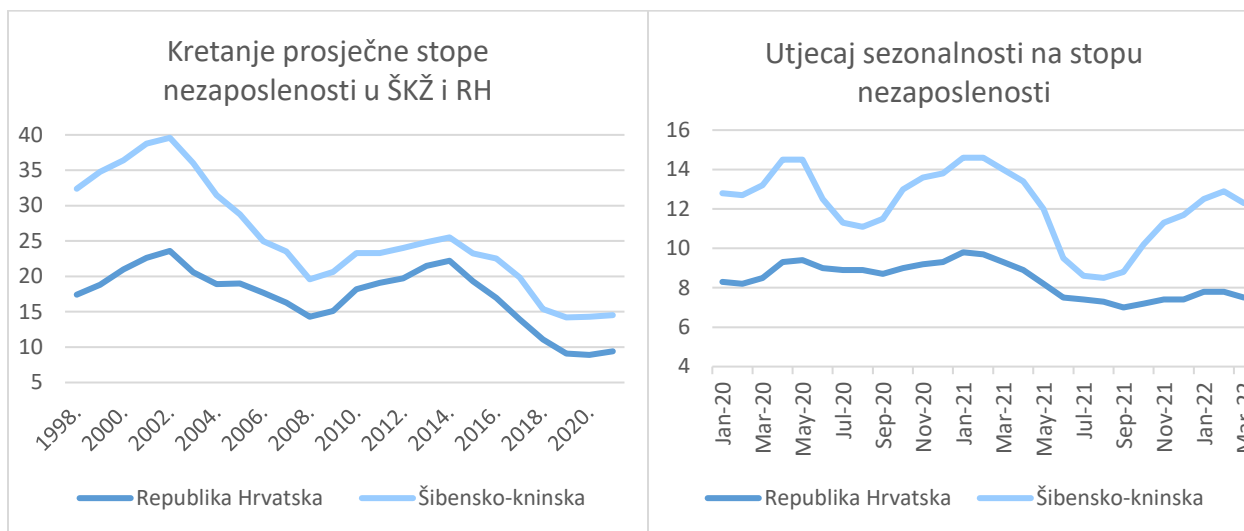
Izvor: Ministarstvo financija, obrada autora

4.2.1.3. Zaposlenost i plaće

Stopa nezaposlenosti jedna je od temeljnih makroekonomskih varijabli, a predstavlja odnos broja nezaposlenih osoba i ukupnog aktivnog stanovništva. Stopa nezaposlenosti u mjesecu ožujku 2022. godine za Šibensko-kninsku županiju iznosila je 12,3%, dok je na razini Hrvatske

ta stopa bila 7,5%. Na grafikonu 5 vidimo da postoji trend pada u dugom roku, obzirom da je prosječna stopa nezaposlenosti u 2014. godini iznosila čak 25,5%. Značajan je i utjecaj sezonalnosti na kretanje stope nezaposlenosti zbog velikog udjela zaposlenih u turizmu, a vidimo i da je taj utjecaj puno snažniji na razini županije nego na razini države. Tako je u lipnju 2021. stopa nezaposlenost u županiji iznosila 8,5%, dok je siječnju iste te godine iznosila čak 14,6%. Iako županija bilježi razmjerno velike stope nezaposlenosti, postoji trend uvoza radne snage iz susjednih, ali i azijskih zemalja.

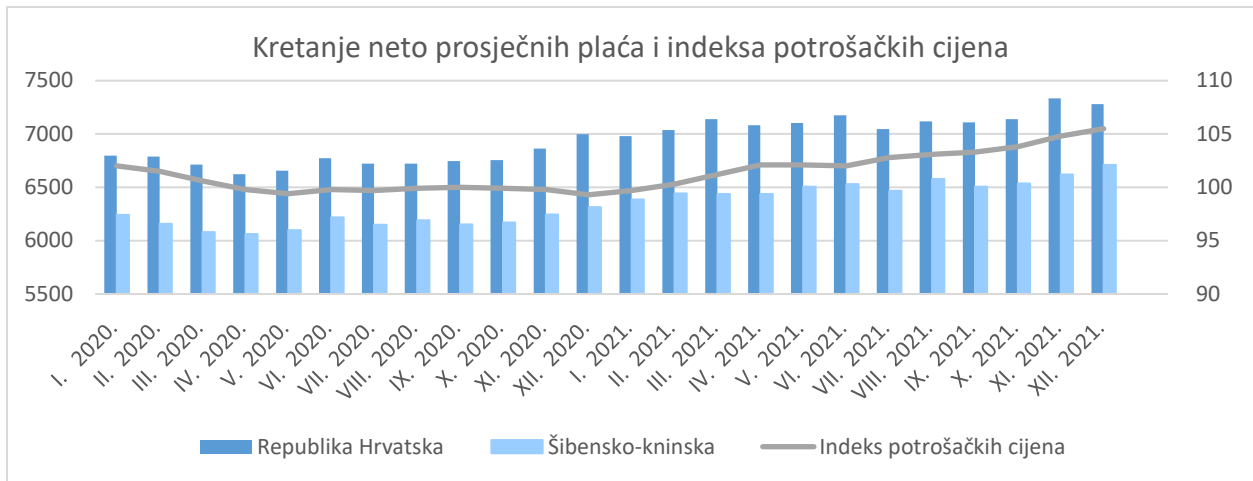
Grafikon 5- Kretanje i utjecaj sezonalnosti na stopu nezaposlenosti Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske

Izvor: DZS, obrada autora

Prosječna neto plaća u Šibensko-kninskoj županiji u prosincu 2021. iznosila je 6710 kuna, dok je za isto razdoblje na razini države prosječna plaća iznosila 7280 kuna. Nakon vremena stagnacije i neizvjesnosti koje je donijela kriza uzrokovana virusom, u županiji postoji trend rasta plaća uz minimalne stagnacije uzrokovane sezonskim karakteristikama poslova. Obzirom na rast indeksa potrošačkih cijena, odnosno inflaciju, u ovom slučaju rast prosječne neto plaće nužno ne odražava porast životnog standarda građana.

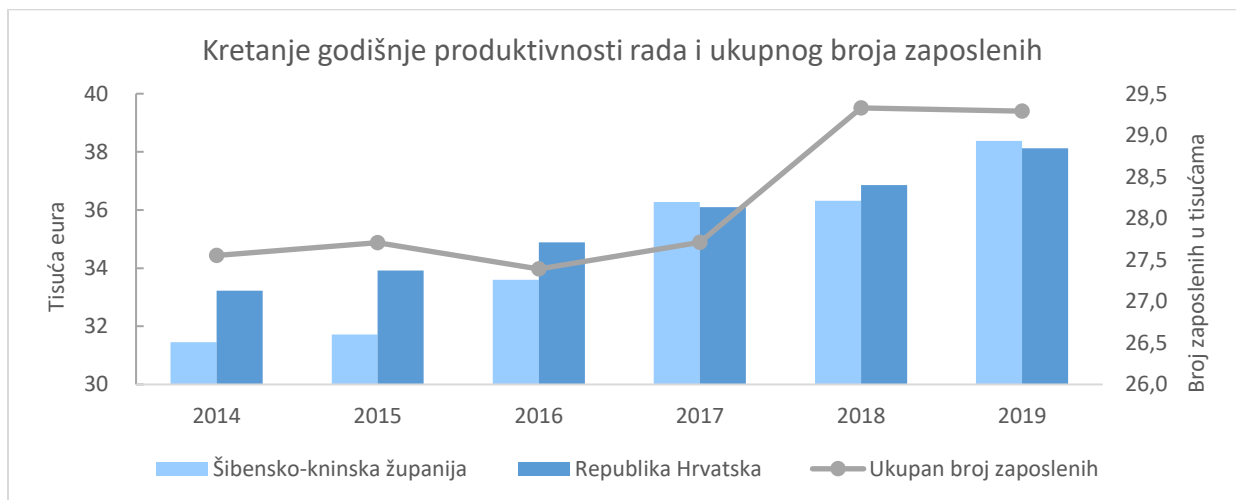
Grafikon 6 - Kretanje neto prosječnih plaća i indeksa potrošačkih cijena

Izvor: DZS, obrada autora

Produktivnost rada pokazatelj je koji mjeri odnos ukupnog proizvoda i ukupnog broja zaposlenih, odnosno pokazuje koju prosječnu vrijednost stvori jedna zaposlena osoba u jednoj godini. Produktivnost rada po osobi u Šibensko-kninskoj županiji u 2019. godini iznosila je 38.382 eura, dok je na razini Hrvatske taj iznos za oko 250 eura manji. Konstantan rast produktivnost, koji je u promatranom periodu prosječno iznosio 4,1%, ukazuje na trend povećanja učinkovitosti zaposlenih osoba. Također, postoji i trend rasta ukupno zaposlenih osoba.

Grafikon 7 - Kretanje godišnje produktivnosti rada i ukupnog broja zaposlenih u Šibensko-kninskoj županiji

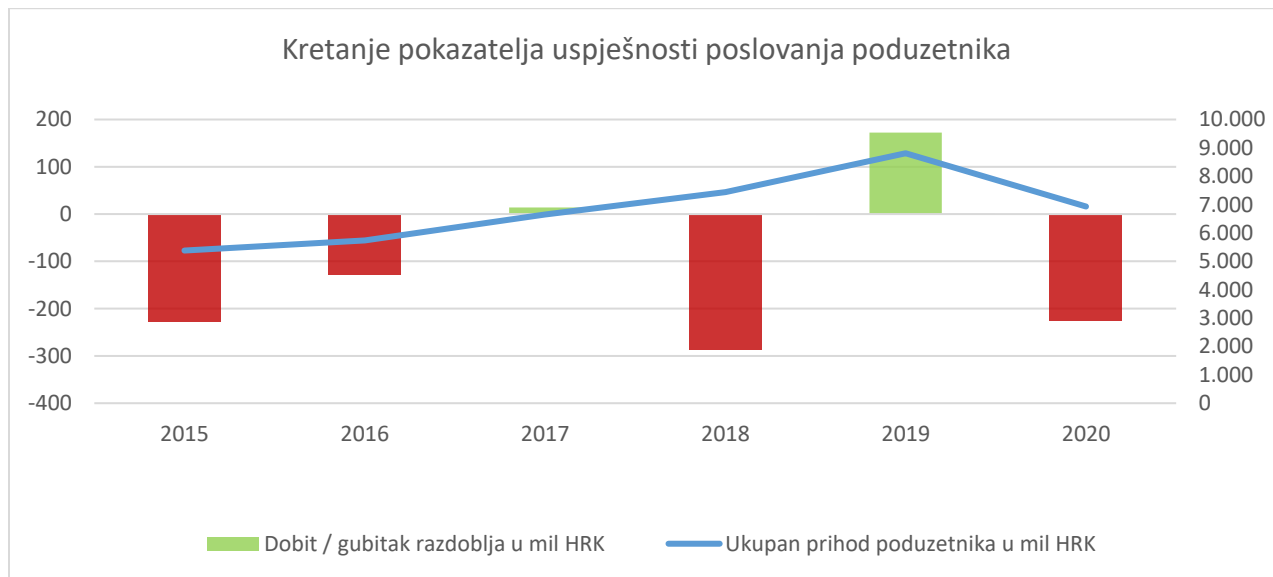

Izvor: DZS, obrada autora

4.2.1.4. Poduzetništvo

U Šibensko-kninskoj županiji prema podacima FINA-e u 2020. aktivno su djelovala 2.653 poduzeća. Ukupni prihodi poduzeća u 2020. godini iznosili su 6.928 milijuna kuna te su ostvarili ukupni financijski gubitak u iznosu od 226 milijuna kuna. U promatranom periodu od 2015. do 2020., poduzetnici koji djeluju na području županije su u samo dvije godine ostvarili financijsku dobit (2017. 17 milijuna kuna i 2019. 172 milijuna kuna). U tom periodu prosječni godišnji gubitci iznosili su 114 mil. kuna. Uzmemo li u obzir da je promatrani period vrijeme gospodarske ekspanzije (izuzev 2020. kad je započela pandemija), dovodi se u pitanje financijska isplativost i održivost poduzeća na području županije. U prilog prethodnome ide i činjenica da su poduzeća na dan 31.12.2020. akumulirali nepodmirenih dospjelih obveza u iznosu od ukupno 62,7 milijuna kuna, što iznosi 1,7% ukupnog duga hrvatskih poduzeća. Navedeni iznos duga stvorila su 152 poduzeća, što bi značilo da je od svih poduzeća njih čak 17,5% nesolventno. Najviše prijavljenih poduzeća djeluje u ostalim uslužnim djelatnostima, zatim trgovini na veliko i malo te djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.

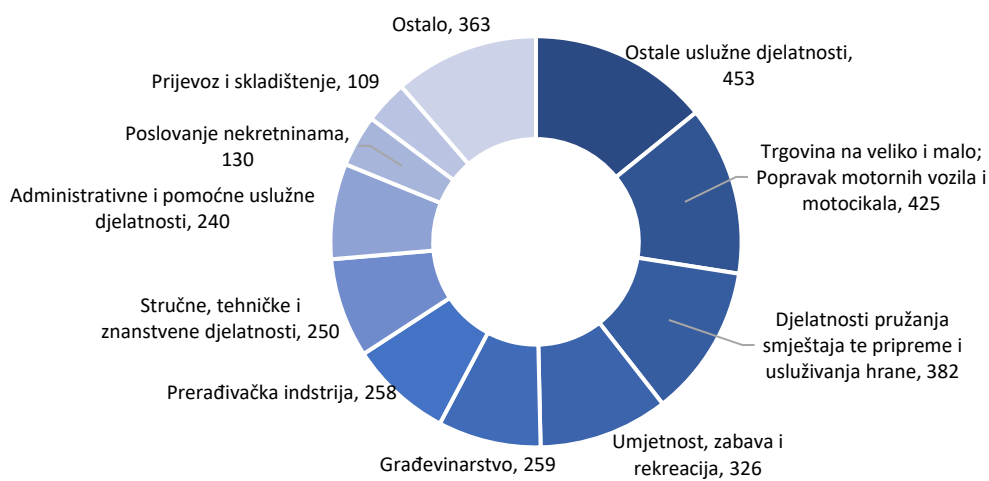
Grafikon 8 – Kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja poduzetnika

Izvor: FINA, obrada autora

Grafikon 9 - Broj i struktura poduzeća Šibensko-kninske županije prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti

Broj i struktura poduzeća prema NKD (2020)

Izvor: DZS, obrada autora

Najznačajnija poduzeća po kriteriju veličine prihoda u dužem periodu u radu će se obraditi financijskom analizom. U tablici 9 prikazani su neki od temeljnih financijskih pokazatelja uspješnosti poslovanja poduzeća, a to su profitabilnost imovine (ROA), profitabilnost kapitala (ROE) i koeficijent tekuće likvidnosti. U promatranom periodu sva poduzeća osim Solarisa pokazuju zadovoljavajuće pokazatelje i profitabilnosti i likvidnosti. Kriza prouzrokovana pandemijom najviše je ostavila posljedica na Solaris, što je i očekivano obzirom na djelatnost kojom se bavi, te na Impol koji nakon godina uspješnog poslovanja financijsku godinu 2020. završava s gubitkom. Prema pokazateljima, najuspješniji se pokazao Knauf d.o.o. koji postiže iznimne vrijednosti pokazatelja profitabilnosti.

Tablica 11 - Financijska analiza odabranih poduzeća

Poduzeće	Temeljna djelatnost (NKD)	Godina	Broj zaposlenih	Ukupni prihodi (mil. kuna)	EBITD (mil. kuna)	ROA	ROE	Koef. tekuće likvidnosti
Knauf d.o.o.	C2362- Proizvodnja proizvoda od gipsa za građevinarstvo	2018	117	250,64	42,4	23,34%	32,02%	0,9
		2019	116	293,58	55,42	25,27%	38,03%	0,83
		2020	118	303,38	66,2	27,40%	42,35%	0,84
Djelo d.o.o.	G4690 - Nespecijalizirana trgovina na veliko	2018	483	293,7	5,02	4,36%	9,92%	1,02
		2019	477	296,2	6,3	5,41%	11,51%	1,06
		2020	447	249	4,44	3,87%	6,71%	1,13
Solaris d.d.	I5510 - Hoteli i sličan smještaj	2018	717	351,02	-40,08	-2,58%	0	0,52
		2019	680	365,43	0,81	0,06%	0,12%	0,5
		2020	259	95,83	-116,85	-8,61%	0	0,45
Impol-TLM d.o.o.	C2442 - Proizvodnja aluminija	2018	399	259,6	4,42	0,97%	-	0,56
		2019	422	295,16	2,55	0,55%	-	0,46
		2020	426	264,84	-8,93	-1,83%	-	2,49
Jolly auto line d.o.o.	G4511 - Trgovina automobilima...	2018	116	291,67	0,6	0,40%	2,25%	0,73
		2019	128	350,16	8,86	5,36%	24,98%	0,87
		2020	135	242,11	6,09	2,76%	13,33%	0,88

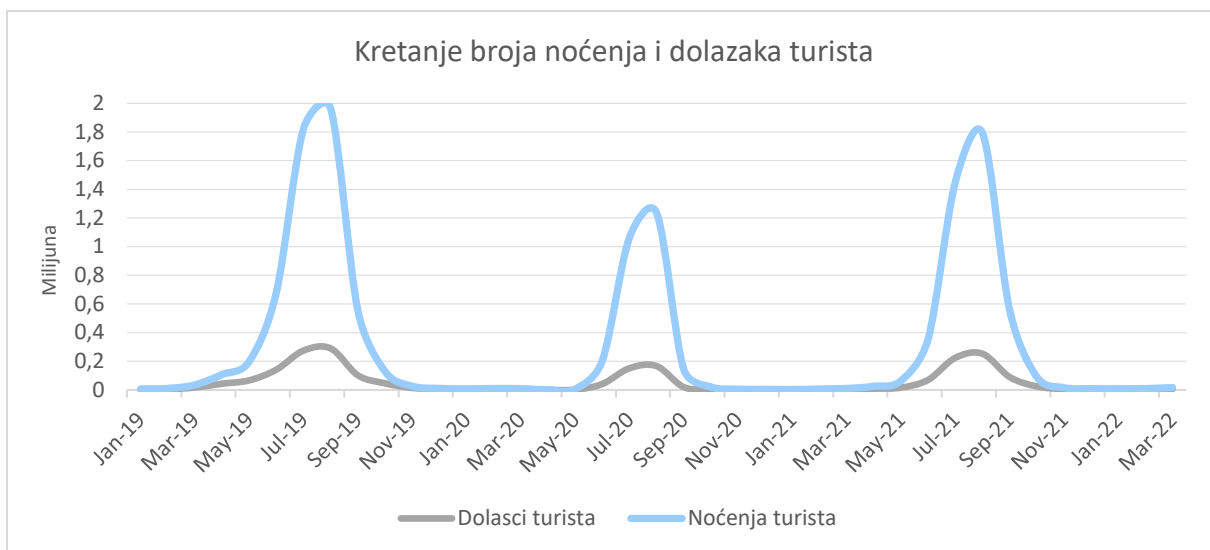
Izvor: info.BIZ, obrada autora

4.2.1.5. Turizam

Zbog velikog značaja za gospodarstvo Šibensko-kninske županije sektor turizma obradit će se kao zasebna kategorija. U ovom dijelu rada obradit će isključivo ekonomski aspekti održivosti turizma, dok će se ekološki i socijalni aspekti obraditi kasnije u radu.

Temeljni pokazatelji turističkih aktivnosti, broj noćenja i dolazaka turista, prikazani su na grafikonu 10. Noćenje turista pokazuje svaku registriranu noć u komercijalnom objektu, dok se dolazak turista računa za svaku prijavu u objekt, neovisno o tome je li turist već boravio na nekoj drugoj lokaciji unutar države. Šibensko-kninska županija, kao i Hrvatska, najveći broj turističkih dolazaka i noćenja ostvarila je u 2019. godini u kojoj je zabilježeno preko 5,5 milijuna noćenja uz nešto više od milijun dolazaka. U narednoj 2020. godini, zbog posljedica pandemije, broj turističkih noćenja bio je prepolovljen. Oporavak se dolazi u 2021., u kojoj je ostvareno ukupno 4,4 milijuna noćenja i 700 tisuća dolazaka, a turisti su prosječno u destinaciji ostajali 6,22 dana.

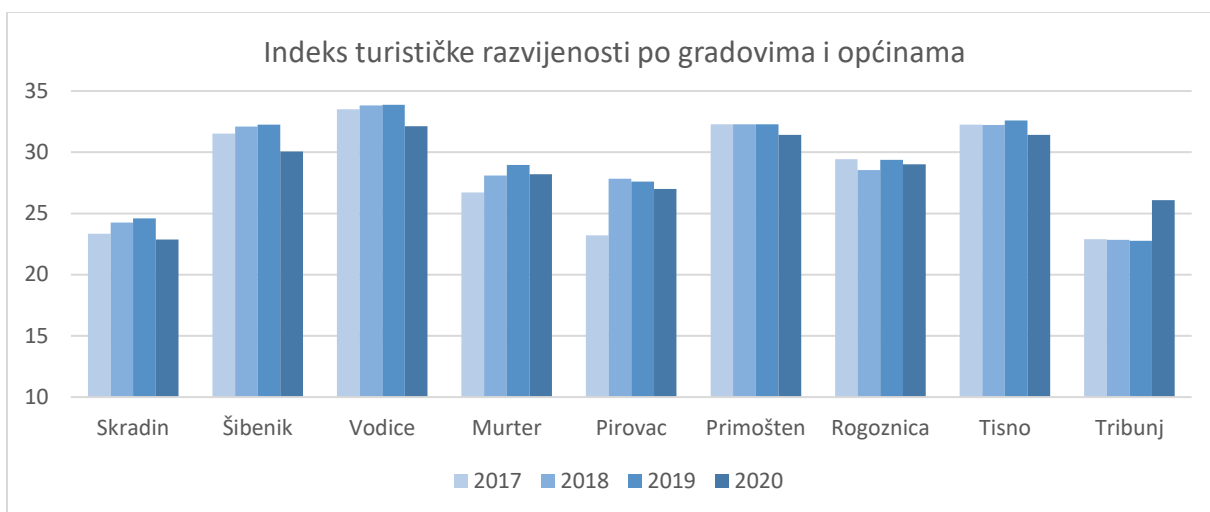
Grafikon 10 - Kretanje broja noćenja i dolazaka turista u Šibensko-kninskoj županiji

Izvor: DZS, obrada autora

Indeks turističke razvijenosti objavljuje Institut za turizam u Zagrebu na godišnjoj bazi. U izračun indeksa uključeno je 10 relevantnih pokazatelja koji odražavaju stupanj turističke razvijenosti općina i gradova. Ovisno o rezultatu indeksa, jedinice lokalne samouprave se kategoriziraju u jedan od četiri razreda turističke razvijenosti, a oni predstavljaju kriterije za dodjelu potpora u turizmu s ciljem smanjivanja nejednakosti. U analizu indeksa turističke razvijenosti koju vidimo na grafikonu 11, uključene su sve primorske općine i gradovi te grad Skradin koji ostvaruje turističku aktivnost zahvaljujući nacionalnom parku Krka. Najveću vrijednost indeksa u 2020. postigle su Vodice, a slijede Tisno, Primošten i Šibenik te su smještene u prvu kategoriju. Grad Skradin te općine Murter-Kornati, Pirovac, Rogoznica i Tribunj kategorizirane su u drugi razred. Jedina općina koja je ostvarila rast vrijednosti indeksa u kriznoj 2020. bila je općina Tribunj, koja pokazuje najizraženiji trend rasta.

Grafikon 11 - Kretanje indeksa turističke razvijenosti po gradovima i općinama Šibensko-kninske županije

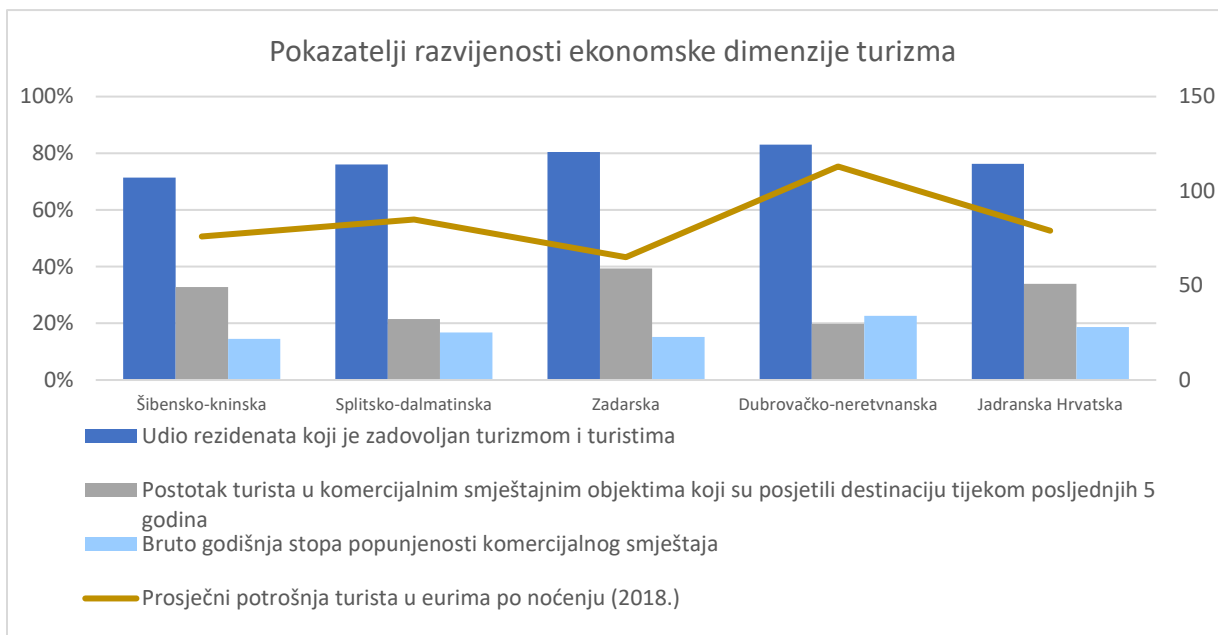
Izvor: Institut za turizam, obrada autora

Kako bi došli do zaključka o uspješnosti turizma u kontekstu ekonomske održivosti, Šibensko-kninsku županiju usporedit ćemo s ostalim dalmatinskim županijama i NUTS2 regijom Jadranske Hrvatske. U analizi ćemo koristiti podatke Hrvatskog opservatorija za održivi turizam (CROSTO), osnovanog od strane Instituta za turizam s ciljem utvrđivanja zajedničke metodologije pokazatelja. Šibensko-kninska županija ima najnižu stopu godišnje popunjenosti komercijalnog smještaja, sa samo 14,5%, što opet ukazuje izrazitu sezonalnost ali i na kraće trajanje sezone nego u ostalim županijama. S procjenom od 76 eura prosječne potrošnje turista po noćenju, što je jedan od najznačajnijih pokazatelja ekonomske održivosti turizma, od Šibensko-kninske županije jedino je lošija Zadarska županija. Ako uzmemo za pretpostavku da je procijenjena prosječna potrošnja turista u 2019. ista kao i u 2018., jednostavnom računicom dolazimo do podatka da su ukupni prihodi od turizma u 2019. iznosili 422 milijuna eura.

Također, Šibensko-kninska županija ima najmanji udio rezidenata koji su zadovoljni turistima i turizmom općenito (71,4%). Bolje rezultate pokazuje prema pokazatelju koji mjeri postotak turista koji su posjetili destinaciju tijekom posljednjih 5 godina te je sa 32,8% uspješnija od Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije. Veći udio stalnih gostiju ukazuje na zadovoljstvo turista destinacijom i veći potencijal za ostvarenje održivosti. Prema istraživanju TOMAS o stavovima i potrošnji turista u turističkoj destinaciji, Šibensko-kninska županija uvjerljivo je najuspješnija prema kriteriju zadovoljstva elementima ponude. Od ukupno 30 istraživanih elemenata ponude, samo prema jednom nije najuspješnija, a to je promet u mjestu.

Prema istraživanju, najveće zadovoljstvo turisti iskazuju prema ljepotama prirode i krajolika, osobnoj sigurnosti, ljepotama i uređenosti mjesta te ponudom organiziranih izleta u okolicu.³⁶ Prethodno navedeno ukazuje na velik potencijal i relativno slabu eksploataciju turističkih resursa.

Grafikon 12 - Pokazatelji razvijenosti ekonomske dimenzije turizma

Izvor: CROSTO (2019.), *Croatian Sustainable Tourism Observatory 2019 Report*, obrada autora

Veliki značaj za ekonomsku valorizaciju turizma u Šibensko-kninskoj županiji imaju i nacionalni parkovi. Nacionalni park Krka s oko milijun posjetitelja godišnje drugi je najposjećeniji nacionalni park u Hrvatskoj. Nacionalni park Kornati godišnje prima oko 120.000 posjetitelja, uglavnom nautičara. Šibensko-kninska županija s ukupno 861 kilometara obale (kopno i otoci) ima izniman potencijal za razvoj nautičkog turizma.³⁷ Nautički turizam ima vrlo visok multiplikativni učinak, što mu omogućuje da postane jedan od najkonkurentnijih proizvoda Šibensko-kninske županije, ali i Hrvatske u svijetu. Nautički turizam osigurava duže trajanje sezone, a privlači financijski kvalitetnije klijente, promičući na taj način kvalitetu turističkog

³⁶ Institut za turizam (2019.), Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, TOMAS istraživanje

³⁷ Institut za turizam (2020.), *Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom na području Šibensko-kninske županije*

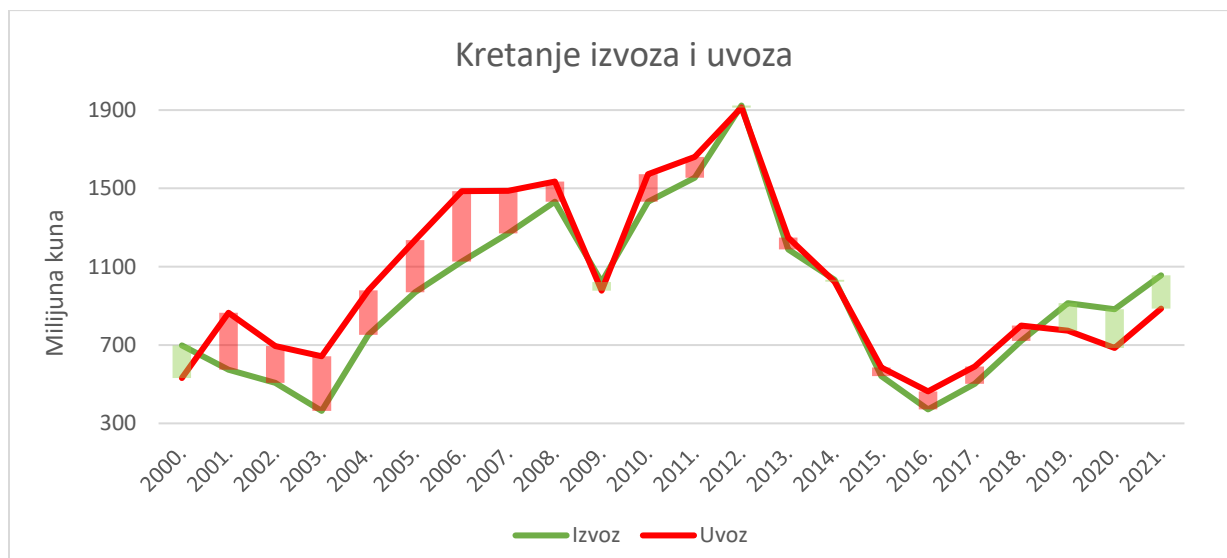
proizvoda. Ulaganja u nautički turizam manja su u odnosu na isti broj smještajnih jedinica, a u odnosu na hotelske kapacitete promet uloženog kapitala znatno je dinamičniji.³⁸

4.2.2. Gospodarsko partnerstvo

4.2.2.1. Trgovina

Šibensko-kninska županija u 2021. godini u inozemstvo je izvezla proizvoda u vrijednosti 1,06 milijarde kuna s čime sudjeluje s 0,74% u ukupnom izvozu Hrvatske. S vrijednošću uvoza od 885 milijuna kuna (0,42% Hrvatskog uvoza), Šibensko-kninska županija ostvaruje vanjskotrgovinski suficit od 172 milijuna kuna. Stopa pokrivenosti uvoza izvozom iznosila je 119,4%. Vanjskotrgovinski promet doživio je kolaps tijekom financijske krize, da bi nakon nje ponovo krenuo trend rasta. Posljednje tri godine poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji više izvoze u inozemstvo, nego što uvoze.

Grafikon 13 - Kretanje izvoza i uvoza Šibensko-kninske županije

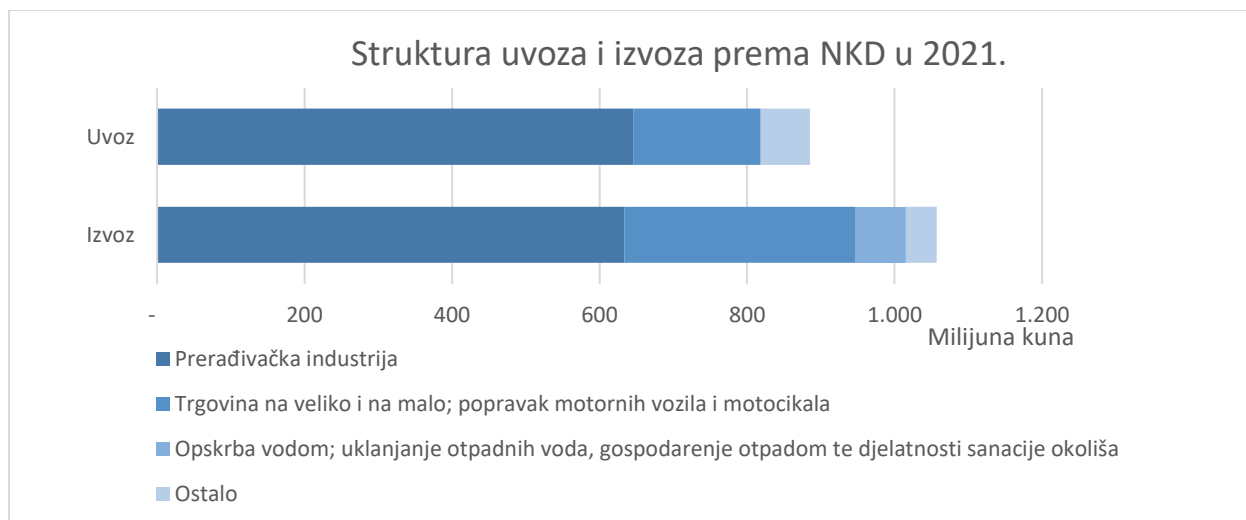

Izvor: DZS, obrada autora

Gledamo li strukturu izvoza prema zemljama, najviše se izvozilo u Njemačku (27%) i Sloveniju (23%), dok je najviše uvoza došlo iz Slovenije (31%), Italije (15%) i Njemačke (14%). Po strukturi uvoza i izvoza prema klasifikaciji djelatnosti prikazanoj na grafikonu 14, vidimo da najveći dio i uvoza i izvoza dolazi iz prerađivačke industrije, dok trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala je djelatnost koja je zaslužna za vanjskotrgovinski suficit.

³⁸ Jugović, A., Kovačić, M. & Hadžić, A. (2011). Sustainable development model for nautical tourism ports. *Tourism and hospitality management*, 17 (2), 175-186.

Grafikon 14 - Struktura uvoza i izvoza Šibensko-kninske županije prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti u 2021.

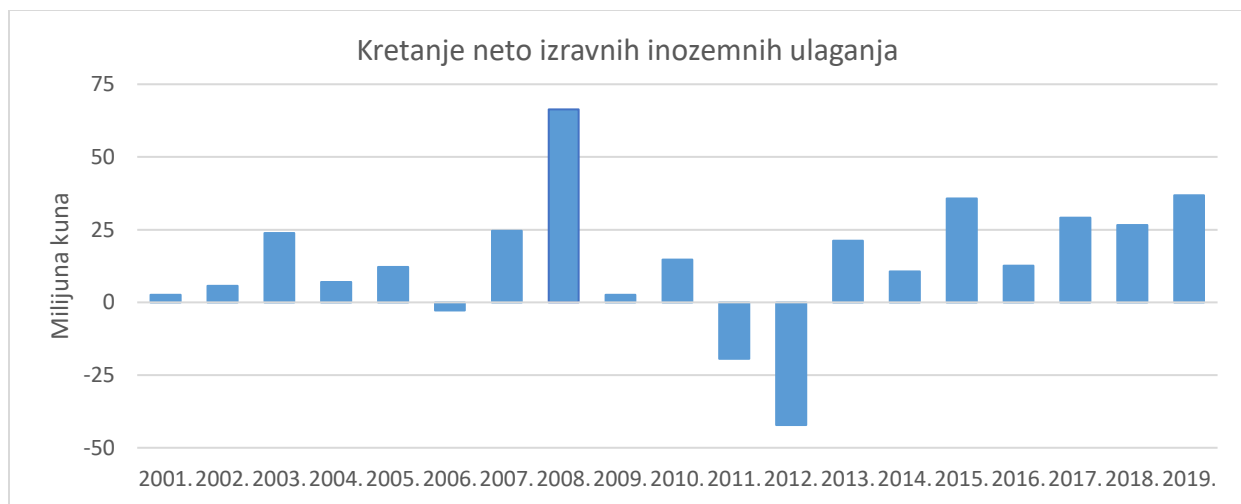
Izvor: DZS, obrada autora

4.2.2.2. Vanjsko financiranje

Inozemna izravna ulaganja (FDI) su ulaganja u kojima inozemni vlasnici stječu udio od najmanje 10% temeljnog kapitala u trgovačkom društvu te su jedan od najvažnijih kanala putem kojih financijska globalizacija pogoduje gospodarstvu. Značajan utjecaj imaju na regionalni gospodarski rast i stvaranje novih radnih mjesta. Mnoge koristi proizlaze iz inozemnih ulaganja poput povećanja učinkovitosti prijenosom tehnologije i znanja, dijeljenja poslovnih praksi i lakšem pristupu inozemnim tržištima, što pojačava konkurentnost poduzeća, industrija i regija.³⁹ U 2019. neto izravna inozemna ulaganja u Šibensko-kninsku županiju iznosila su 37 milijuna kuna, što odgovara udjelu od 3% na razini države. Posljednjih godina primjetan je trend povećanja inozemnih ulaganja. Najviše su ulagali investitori iz Njemačke (18%), Slovenije (15%) i Austrije (14%). Po strukturi ulaganja prema djelatnosti, vlasnička ulaganja u nekretnine zauzimaju udio od čak 59% ukupnih inozemnih ulaganja, što opet govori o privlačnosti turizma za investicije, ali i nedostatak investicija u drugim sektorima i djelatnostima.

³⁹ Kersan-Škabić, I., i Tijanić, L. (2014). 'The Influence of Foreign Direct Investments on Regional Development in Croatia', Croatian Economic Survey, 16(2), str. 59-90.

Grafikon 15 - Kretanje neto izravnih inozemnih ulaganja

Izvor: HNB, Baza inozemnih izravnih ulaganja, obrada autora

4.2.3. Obrasci potrošnje i proizvodnje

Održivost sustava uvelike ovisi o ljudskom načinu ponašanja u potrošnji i korištenju ograničenih resursa, zato su obrasci potrošnje i proizvodnje jedna od glavnih tema održivog razvoja. Ova kategorija je višedimenzionalna jer se ponašanje u potrošnji kućanstava i gospodarstva očituje kroz ekonomsku dimenziju, a učinci i posljedice koje takvi obrasci potrošnje i proizvodnje donose, izlaze na vidjelo kroz štete na okoliš, ali i na društvo. Tako će se u ovom dijelu rada obraditi proizvodnja i potencijal održive proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, dok će se potrošnja energije obraditi u ekološkoj dimenziji. Također, podtema stvaranje i upravljanje otpadom, iako u suštini spada pod obrasce potrošnje, obradit će se u ekološkoj dimenziji zbog svog utjecaja na okoliš. U ovom dijelu rada obradit će se i neki od pokazatelja vezani za transport i promet te pripadajuću infrastrukturu.

4.2.3.1. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora

Obnovljivi izvori su izvori energije koji su sačuvani u prirodi, a obnavljaju se djelomično ili u cijelosti. Pod obnovljivim izvorima energije smatra se energija vjetra, sunca, biomase, geotermalni izvori te hidroenergija. Upravo je energija vodotoka kroz povijest imala presudnu ulogu u proizvodnji energije na području Šibensko-kninske županije. Trenutno se na području županije nalazi 5 hidroelektrana, jedna na rijeci Butišnici, a ostale na rijeci Krki, od kojih se njih čak 3 nalaze na području NP Krka. Hidroelektrana Jaruga druga je najstarija hidroelektrana na

svijetu, a samo je tri dana mlađa od one na slapovima Niagare.⁴⁰ Trenutna srednja godišnja proizvodnja energije iz hidroelektrana iznosi oko 188 GWh, što zadovoljava oko 47% ukupne potrošnje električne energije u županiji. U posljednjih desetak godina dolazi do značajne eksploatacije energije vjetra za proizvodnju električne energije, tako se danas na području županije nalazi 11 vjetroelektrana, koje svojim proizvodnim kapacitetima uvelike premašuju kapacitete postojećih hidroelektrana.

Tablica 12 - Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora u Šibensko-kninskoj županiji prema vrsti postrojenja

Vrsta postrojenja	Broj postrojenja	Proizvodni kapacitet (MW)	Udio
Sunčana elektrana	106	23,23	5,56%
Hidroelektrane	5	35,88	8,59%
Vjetroelektrane	11	356,38	85,34%
Elektrana na biomasu	1	1,8	0,43%
Elektrana na deponijski plin	1	0,3	0,07%

Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, HEP, obrada autora

Potencijal proizvodnje energije iz obnovljivih izvora na području županije je znatan. Prirodni potencijal energije vjetra već sad je dobro iskorišten, a najbolji potencijal za daljnju eksploataciju imaju izloženi planinski vrhovi Dinare. Zbog povoljnih vjetrova koji dolaze s mora na kopno, znatan potencijal imaju i otoci, no gradnja vjetroelektrana zabranjena je unutar zaštićenog obalnog pojasa. Zbog visoke razine godišnje insolacije (pogotovo u obalnim dijelovima), uz optimalan kut, potencijal dobivanja energije iz sunčevog zračenja iznosi 1,73 MWh/m² godišnje. Prema toj optimalnoj proizvodnji, potrebno bi bilo 11 hektara površine solarnih elektrana kako bi se zadovoljila ukupna potreba električne energije za kućanstva. Potencijal hidroenergije prema mogućoj godišnjoj proizvodnji iznosi 148 GWh godišnje, a najveći neiskorišteni potencijal vode ima rijeka Čikola.⁴¹

4.2.3.2. Transport

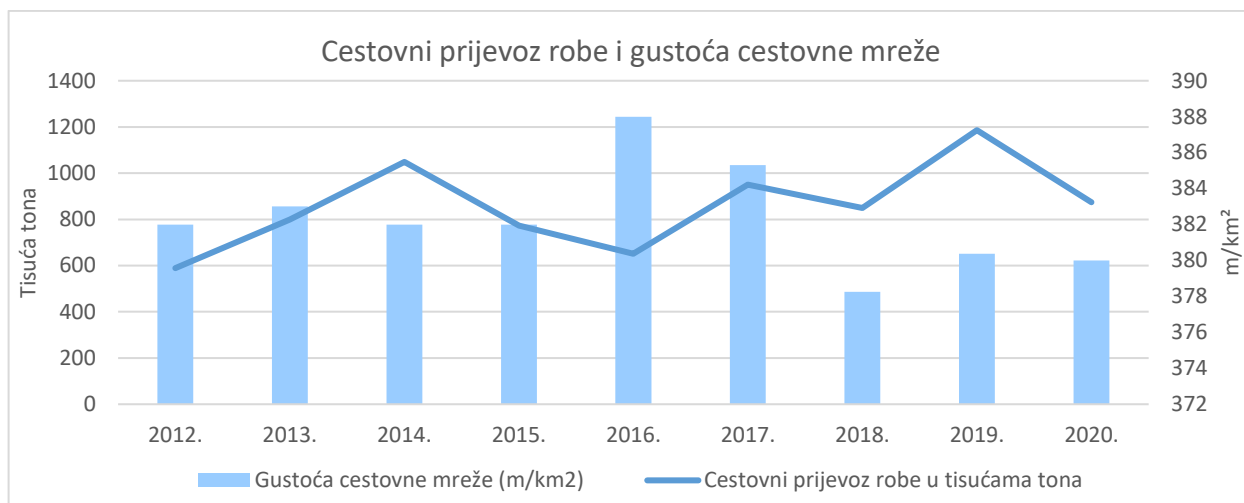
Na području Šibensko-kninske županije nalazi se 1135 kilometara cesta, što daje vrijednost gustoće cestovne mreže od 380 m/km². Prosjek hrvatskih županija prema tom pokazatelju iznosi 518 m/km², a jedino Ličko-senjska županija ima nerazvijeniju cestovnu mrežu. Cestovni prijevoz robe prema sjedištu prijevoznika za Šibensko-kninsku županiju u 2020. godini iznosio je 874

⁴⁰ Hidroelektrane. HEP (10.5.2022.), Preuzeto s: <https://www.hep.hr/proizvodnja/elektrane/hidroelektrane1528/he-jaruga/1550>

⁴¹ EIHP (2015.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije

tisuća tona što je najniža količina prometa od svih županija. Iako najznačajnija hrvatska autocesta A1 koja spaja Zagreb i Split prolazi županijom, cestovni promet Šibensko-kninske županije možemo ocijeniti kao relativno nerazvijen u usporedbi s ostatkom Hrvatske.

Grafikon 16 - Kretanje cestovnog prijevoza robe i gustoće cestovne mreže Šibensko-kninske županije

Izvor: DZS, obrada autora

Grad Knin glavno je čvorište željezničkog prometa u Dalmaciji. Najveći dalmatinski gradovi Split, Zadar i Šibenik preko njega povezuju se s ostatkom Hrvatske, ali sa susjednom Bosnom i Hercegovinom. S ukupno 47.000 putničkih vožnji u 2020., Šibensko-kninska županija sudjeluje s 0,4% željezničkog putničkog prometa u Hrvatskoj, dok u teretnom prometu sudjeluje s 1,3% u utovaru robe te s oko 3,3% u istovaru robe. U Šibensko-kninskoj županiji ne postoje zračne luke, ali relativno blizu se nalaze splitska zračna luka u Kaštelima i zadarska u Zemunik. Pomorska luka u Šibeniku spada u kategoriju luka od međunarodnog gospodarskog interesa za Republiku Hrvatsku te je jedina takve vrste u županiji. U tablici 10 vidimo podatke Ministarstva mora, prometa i infrastrukture o prometu tereta, putnika i vozila ostvarenih u 2021. u šibenskoj luci te udio među lukama takve kategorije na hrvatskom Jadranu.

Tablica 13 - Promet Šibenske luke i udio među lukama međunarodnog gospodarskog interesa za RH

	Ukrano tereta u tonama	Iskrano tereta u tonama	Ukrano putnika	Iskrano putnika	Ukrano vozila	Iskrano vozila
Luka Šibenik	73.162	125.476	101.669	60.013	3.923	1.528
Udio među lukama	1,33%	0,91%	2,69%	1,72%	0,50%	0,21%

Izvor: Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, obrada autora

4.2.4. SWOT analiza ekonomske dimenzije

Tablica 14 - SWOT analiza ekonomske dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Trend rasta BDP-a po glavi stanovnika • Produktivnost rada iznad nacionalnog prosjeka • Dobri pokazatelji likvidnosti značajnih poduzeća • Broj turističkih dolazaka i noćenja • Zadovoljstvo turista elementima ponude • Kontinuirani vanjskotrgovinski suficit • Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora 	<ul style="list-style-type: none"> • Niske vrijednosti BDP-a po glavi stanovnika • Najnerazvijenije općine u Hrvatskoj • Visoka nezaposlenost uz izraženu sezonalnost • Prosječna plaća ispod nacionalnog prosjeka • Ispodprosječna turistička potrošnja • Nerazvijenost cestovne mreže • Nerazvijenost željezničke infrastrukture
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Trend smanjenja stope nezaposlenosti • Trend rasta godišnje produktivnost • Trend rasta broja ukupno zaposlenih • Iznimne mogućnosti razvoja nautičkog turizma • Privlačenje inozemnih ulaganja • Mogućnost daljnje valorizacije dvaju nacionalnih parkova • Izniman potencijal proizvodnje energije iz obnovljivih izvora energije • Tradicija metaloprerađivačke industrije 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvojne nejednakosti priobalja i zaobalja • Financijska neodrživost pojedinih općina • Loša struktura i potreba za uvozom radne snage • Kontinuirani ukupni gubici poduzetnika • Velik udio nesolventnih poduzeća • Niska stopa godišnje popunjenosti komercijalnog smještaja • Slaba disperzija ulaganja po djelatnostima • Visoka ovisnost gospodarstva o turizmu

Izvor: obrada autora

4.3. Analiza socijalne dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije

4.3.1. Siromaštvo i nejednakost

Siromaštvo je na najznačajniji aspekt socijalne dimenzije u kojoj se isprepliću i brojni ekonomski aspekti održivog razvoja. Na rješavanje problema siromaštva u svijetu stavljen je fokus u svim dokumentima i ciljevima koje su Ujedinjeni narodi objavljivali. Najočitiiji aspekti siromaštva su oni fizički: glad, bolest, nedostatak osnovnih potrepština, neodgovarajući prihodi i slično. Razina godišnjeg dohotka i stopa nezaposlenosti pokazatelji su koji dokazuju višedimenzionalnost siromaštva. Stopa rizika od siromaštva relevantan je pokazatelj siromaštva, no na regionalnoj razini teško je dobiti pouzdane iznose obzirom da se rezultati temelje na

anketama. Postoje dva pristupa izračunu stope. Prvi je dohodovni, koji se izračunava na temelju ankete o dohotku stanovništva (EU-SILC), a temelji se na konceptu relativnog siromaštva, što znači da ne pokazuje koliko je osoba uistinu siromašno, već koji udio stanovništva ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva koji iznosi 60% medijalnog raspoloživog dohotka. Za razliku od dohodovnog, potrošni pristup se temelji na anketi o potrošnji kućanstava, a također je definiran pragom rizika siromaštva.⁴²

4.3.1.1. Siromaštvo

Na grafikonu 17 prikazani su prosječan godišnji dohodak po stanovniku i stopa rizika od siromaštva računana po potrošnoj metodi. Prema prosječnom dohotku za razdoblje od 2014. do 2016. Šibensko-kninska županija smjestila se na medijalnu poziciju s iznosom od 27.315 kuna prosječnog godišnjeg dohotka po stanovniku. Stopa rizika od siromaštva po potrošnoj metodi za 2011. iznosila je 14%, dok je prema dohodovnoj metodi iznosila 24,7%. Analiziramo li dohodak i stope siromaštva po jedinicama lokalne samouprave unutar županije prikazane u tablici 12, primjećujemo značajne razlike između JLS-a u unutrašnjosti i obali. Očekivano najviši prosječni dohodak ostvaren je u Šibeniku, a u čak 12 JLS-a prosječni dohodak po stanovniku ispod je nacionalnog praga siromaštva koji iznosi 24.000 kuna. Iako su stope rizika od siromaštva temeljene na anketama i procjenama pa se uzimaju s dozom skepticizma, iznimno velike vrijednosti stopa u većini općina i gradova ukazuju na veliki problem siromaštva u županiji.

U Šibensko-kninskoj županiji čak 3193 osobe su korisnici zajamčene minimalne naknade socijalne pomoći, što u udjelu u ukupnom stanovništvu iznosi 2,9% što je najveći udio od svih županija. U županiji postoje tri centra za socijalnu skrb, u Šibeniku, Drnišu i Kninu. Postotak ljudi koji koristi socijalnu pomoć u djelokrugu rada centra u Šibeniku iznosi 1%, u Drnišu 3,9%, dok na području Knina čak 8,9% ukupnog stanovništva koristi socijalnu pomoć, što je daleko najveću udio od svih centara u Hrvatskoj.⁴³

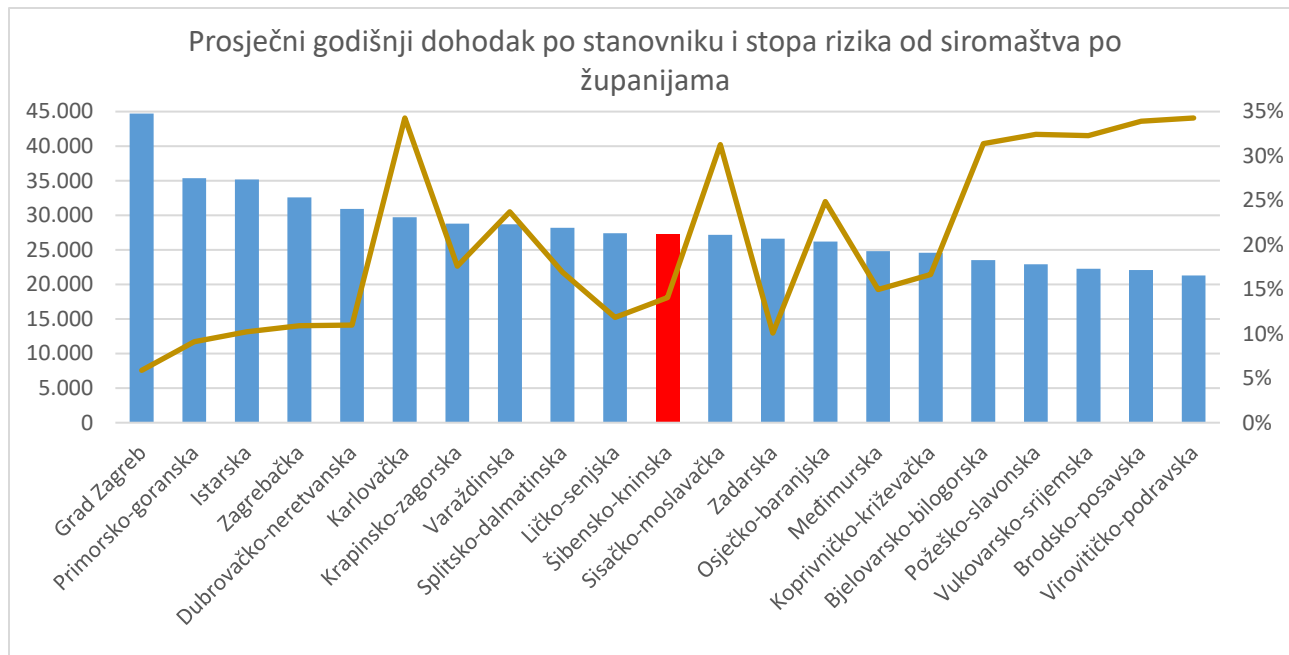
Prema podacima HNB-a za kolovoz 2021., građani Šibensko-kninske županije kod kreditnih institucija imali su depozita ukupne vrijednosti od 5.491,9 milijuna kuna, s ukupnim udjelom u RH od 2,4%. Po glavi stanovnika štednja iznosi 56.837,85 što je povećanje od 5,2% u odnosu na

⁴² Svjetska banka (2016.), *Izvešće o ocjeni siromaštva za mala područja temeljem potrošnje*

⁴³ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne pomoći (2021.), *Godišnje statističko izvješće o primljenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*

godinu prije. Prema strukturi (na razini Hrvatske), 35% se odnosi na štedne depozite, 34% na oročene depozite, a 31% na depozitni novac.

Grafikon 17 - Prosječni godišnji dohodak po stanovniku (2014.-2016.) i stopa rizika od siromaštva (2011.) prema potrošnoj metodi po županijama

Izvor: DZS, obrada autora

Tablica 15 - Temeljni pokazatelji siromaštva prema jedinicama lokalne samouprave

JLS	Prosječni godišnji dohodak po stanovniku (2014.-2016.)	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)	Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.)	Stopa rizika od siromaštva (2011.)	
				Dohodovna metoda	Potrošna metoda
Bilice	23.912,72	2.018,30	12,62%	18,20%	17,91%
Biskupija	16.363,81	1.149,27	43,23%	56,72%	27,06%
Civljane	17.671,99	4.448,79	33,04%	64,05%	65,76%
Drniš	30.149,08	1.522,92	15,21%	22,76%	18,97%
Ervenik	14.498,85	589,57	46,09%	62,77%	18,44%
Kijevo	28.778,79	1.601,73	9,97%	24,38%	21,27%
Kistanje	8.947,59	386,83	48,91%	74,80%	41,00%
Knin	23.137,23	1.361,47	23,78%	42,74%	17,17%
Murter - Kornati	23.111,11	4.797,14	10,14%	20,82%	11,38%
Pirovac	21.806,76	3.995,95	13,36%	26,58%	18,92%
Primošten	27.078,39	6.898,18	11,75%	18,38%	8,37%
Promina	24.426,74	2.180,48	12,04%	27,15%	16,97%
Rogoznica	25.379,33	8.062,53	14,64%	31,05%	12,39%
Ružić	23.233,13	901,45	19,32%	22,60%	24,97%
Šibenik	32.319,69	2.782,69	12,79%	13,89%	8,82%
Skradin	21.573,53	1.490,70	22,77%	25,01%	25,69%
Tisno	24.465,17	4.925,12	10,70%	22,84%	5,30%
Tribunj	22.477,81	4.889,73	17,15%	18,97%	16,41%
Unešić	26.269,68	1.548,57	10,31%	24,14%	20,26%
Vodice	22.437,88	4.478,65	17,89%	24,62%	11,86%
Šibensko-kninska	27.315,29	3.283,90	16,22%	24,74%	14,08%

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, DZS, obrada autora

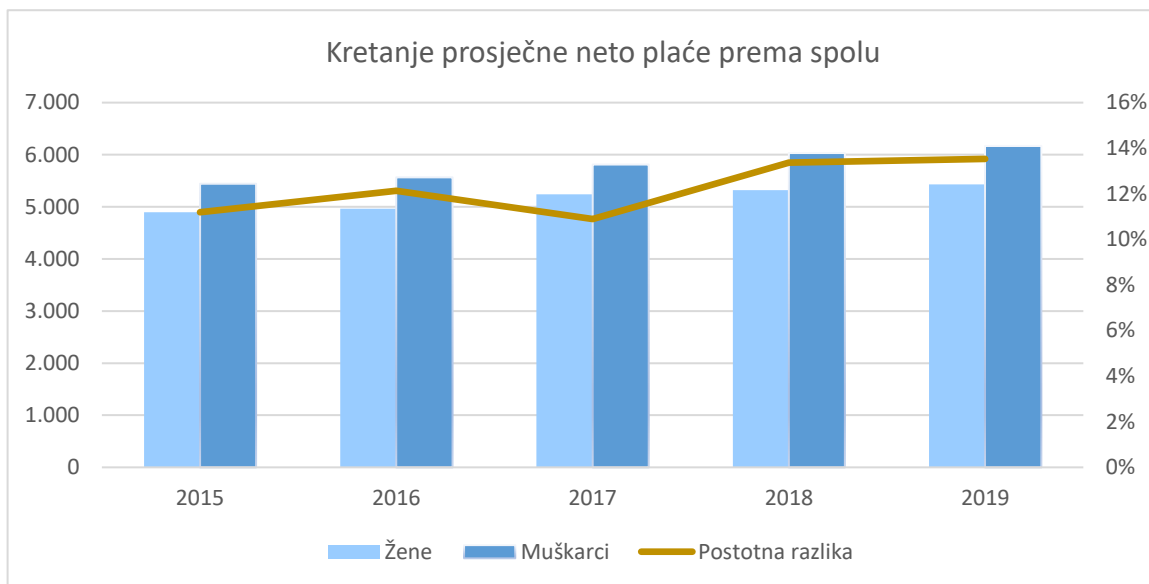
4.3.1.2. Socijalne nejednakosti

Socijalne nejednakosti u radu obradit će preko dvije kategorije, rodnih i dohodovnih nejednakosti. Ravnopravnost spolova važna je društvena dimenzija razvoja, a ona se odnosi na društvene norme koje definiraju uloge, prava, odgovornosti i obveze muškaraca i žena u društvu. Promicanje ravnopravnosti spolova nije samo moralno i pravno ispravno, već služi kao temelj za suzbijanje siromaštva, a time i važan preduvjet za ostvarivanje održivog razvoja.⁴⁴ Najrelevantniji pokazatelj neravnopravnosti spolova je razlika u prosječnim neto plaćama kod muškaraca i žena. Na grafikonu 18 prikazano je kretanje prosječne neto plaće muškaraca i žena i postotna razlika među njima. U Šibensko-kninskoj županiji u promatranom periodu muškarci su u prosjeku imali 12,2% veću plaću nego žene, dok je na razini Hrvatske u 2020., prosječna plaća muškarca bila za 7,2% veća nego kod žena. Također, primjetna je i blaga tendencija rasta razlike

⁴⁴ Rogers, P. P., Jalal, K. F. i Boyd, J. A. (2008.), An introduction to sustainable development

u prosječnim plaćama. Od ukupno 21 jedinice lokalne samouprave, uključujući i županiju, samo u jednoj je na čelnoj poziciji žena i to u općini Rogoznica. Gledamo li sastav, odnosno spolnu strukturu županijske skupštine, vidimo da je udio žena u skupštini 36% (13 od ukupno 36).⁴⁵

Grafikon 18 - Kretanje prosječne neto plaće prema spolu i postotna razlika među njima

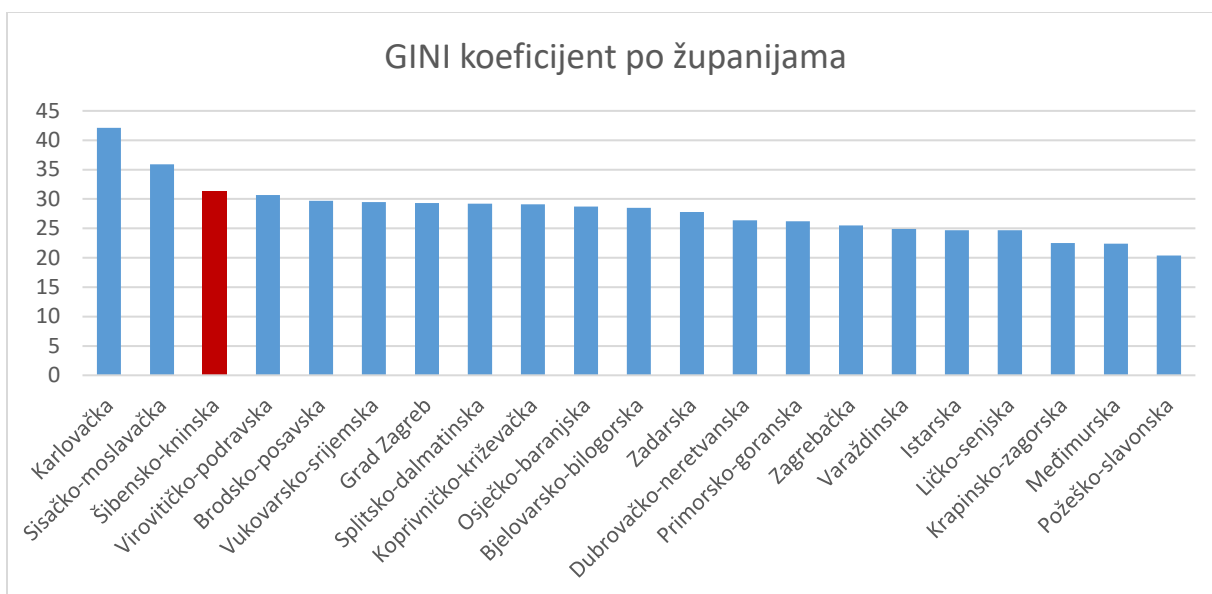

Izvor: DZS, obrada autora

Velike dohodovne nejednakosti značajan su ograničavajući faktor u postizanju održivog razvoja. Nejednakosti u primanjima i bogatstvu mogu dovesti do brojnih društvenih problema poput kriminala, zdravstvenih problema i slično. Nejednakosti u raspodjeli dohotka najčešće se izražavaju putem GINI koeficijenta. On izražava odnos površina ispod Lorenzove krivulje, koja pokazuje distribuciju dohotka stanovništva prema kvintilima. Domena unutar koje se GINI koeficijent kreće je od 0 do 100, a savršena jednakost poprimila bi vrijednost 0, dok bi kod savršene nejednakosti GINI koeficijent iznosio 100. Prema podacima DZS-a za 2013. vrijednost GINI koeficijenta za Šibensko-kninsku županiju iznosila je 31,4 te je kao takva treća najneuspješnija županija u postizanju jednakosti u distribuciji dohotka.

⁴⁵ Službene stranice Šibensko-kninske županije, dostupno na: <https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/upanijska-skuptina/4>, pristupano: 21.5.2022.

Grafikon 19 - Vrijednosti GINI koeficijenta po županijama

Izvor: DZS, obrada autora

4.3.2. Demografija

Kada se govori o demografiji u kontekstu održivog razvoja, većina svjetskih zemalja, osobito onih siromašnih, bori se s problemima naglog rasta stanovništva i prenapučenosti. U Europskoj uniji, pa tako i Hrvatskoj, glavni problem predstavlja starenje stanovništva koje se u nekim dijelovima može nazvati i izumiranjem. Održivost i održivi razvoj u svom konceptu imaju uključenu dimenziju vremena, a starenje stanovništva smanjuje radni kontingent u budućnosti i tako povećava pritisak na socijalni sustav. U kontekstu Europske unije, u kojoj ne postoji ekstremno siromaštvo u velikim razmjerima, staranje stanovništva predstavlja glavni izazov u ostvarivanju održive socijalne dimenzije razvoja.

4.3.2.1. Stanovništvo i starenje

Brojni su čimbenici koji su utjecali na kretanje broja stanovništva u Šibensko-kninskoj županiji, a Domovinski rat zasigurno je najutjecajniji. Šibensko-kninsku županiju, kao i cijelu Hrvatsku, karakterizira proces depopulacije. Dugogodišnje niska stopa fertiliteta i produženje očekivanog trajanja života imali su presudan utjecaj na formiranje starosne strukture stanovništva, odnosno na ubrzanje procesa demografskog starenja.⁴⁶ S nešto manje od 97 tisuća stanovnika, Šibensko-kninska županija ima gustoću naseljenosti od 33,7 stanovnika po km² te je

⁴⁶ Mrđen, S. i Barić, D. (2016), Demografsko starenje stanovništva Šibensko-kninske županije: grandparent boom. Geoadria, 21 (1), 113-142.

četvrta najrjeđe naseljena županija u Hrvatskoj. U tablici 16 vidimo osnovne pokazatelje kretanja stanovništva prema jedinicama lokalne samouprave. Prema popisima stanovništva iz 2011. i 2021., samo dvije općine ostvarile su povećanje broja stanovnika, a to su Bilice (10,7%) i Tribunj (4%). Na razini cijele županije, broj stanovnika u deset godina opao je za 12,5 tisuća, u relativnom iznosu 11,5%. Grad Šibenik izgubio je 8% svoje populacije, Vodice 2%, Drniš 16,5%, a grad Knin čak 23,7% ukupnog stanovništva.

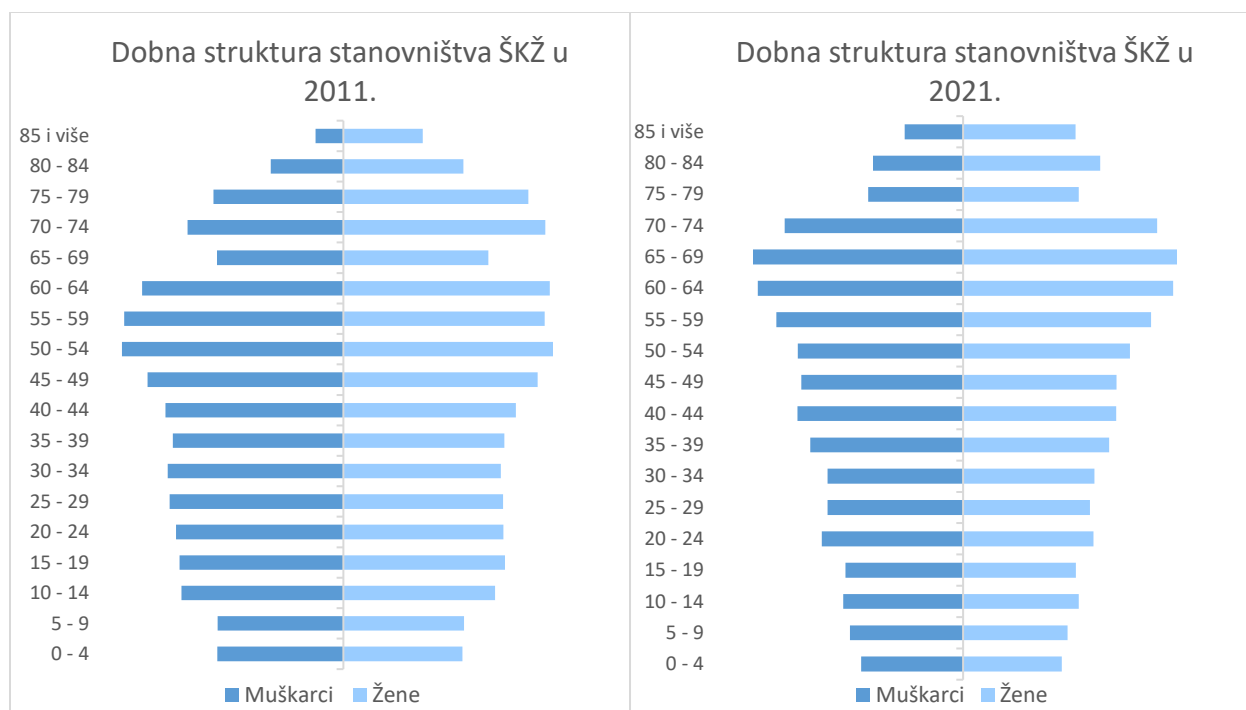
Obzirom da za vrijeme pisanja rada podaci o starosnoj strukturi stanovništva po gradovima i općinama nisu objavljeni, prikazani pokazatelji starenja su za 2011. godinu. Tako je grad Knin jedini imao indeks starenja ispod 100, što znači da je imao više mladog stanovništva (0-19 godina) nego starog (65+ godina). Općina Cijlpane imala je gotovo 11 puta više starog stanovništva nego mladog. Indeks starenja županije u 2011. iznosio je 158,4, a u 2021. čak 206, što znači da je više nego dvostruko više starog stanovništva nego mladog. Ako uzmemo referentnu stopa koja iznosi 40, možemo doći do zaključka kako stanovništvo Šibensko-kninske županije izumire. Udio starog stanovništva u ukupnom iznosi 27,3% i prema tome je najstarije županija u Hrvatskoj, u kojoj taj udio iznosi 22,3%. Indeks dobne ovisnosti starih u 2021. iznosio je 2,2, što znači da na svakog drugog radno sposobnog stanovnika (u dobi od 15 do 64 godine) dolazi je jedan stari stanovnik (65+ godina). Prosječna starost stanovnika Šibensko-kninske županije u 2011. iznosila je 44, a medijalna 45 godina. Negativne tendencije kretanja broja stanovnika jasno su vidljive i na grafikonu 20 koji usporedno pokazuje starosnu strukturu stanovništva prema dobi i spolu u 2011. i 2021. Grafikon dobne struktura stanovništva sve više poprima izgled obrnute piramide, što upućuje na iznimne probleme u starenju populacije. Šibensko-kninska županija svake godine izgubi oko 1% svog stanovništva i prijeti joj izumiranje ako se nastavi ovaj trend snažne depopulacije. Prema tome, nositeljima lokalnih, ali i državnih vlasti, očuvanje stanovništva i pronatalitetna politika trebali bi biti prioritet u donošenju odluka, a sve u cilju ostvarivanja održivosti.

Tablica 16 - Osnovni pokazatelji održivosti populacije prema jedinicama lokalne samouprave

JLS	Broj stanovnika (2011.)	Broj stanovnika (2021.)	Postotna promjena	Indeks starenja (2011.)	Udio nacionalnih manjina u stanovništvu (2011.)	Koeficijent starosti (2011.)	Prosječna starost (2011.)
Šibenik	46332	42589	-8,08%	135,8	4,47%	26,6	43,4
Knin	15407	11755	-23,70%	82,5	23,79%	20,7	39,6
Vodice	8875	8704	-1,93%	136,3	4,71%	28,1	43,1
Drniš	7498	6263	-16,47%	150,7	7,55%	31	44,9
Skradin	3825	3349	-12,44%	200,5	18,67%	34	47,1
Tisno	3094	2917	-5,72%	170,2	2,68%	31,2	45,5
Kistanje	3481	2644	-24,04%	193,9	62,65%	38,5	47,6
Primošten	2828	2634	-6,86%	185,2	1,73%	32,2	46,2
Bilice	2307	2554	10,71%	109,7	1,99%	23,6	41,5
Rogoznica	2345	2142	-8,66%	239,9	2,47%	37,4	48,2
Murter	2044	1943	-4,94%	160,3	2,01%	32	44,8
Pirovac	1930	1605	-16,84%	169	2,64%	30,2	45,6
Tribunj	1536	1598	4,04%	175,2	3,19%	32,6	45,2
Ružić	1591	1241	-22,00%	190,3	0,94%	35,6	46,7
Unešić	1686	1259	-25,33%	319,7	0,24%	46,3	52
Biskupija	1699	1431	-15,77%	467,4	85,70%	49,8	54,8
Promina	1136	933	-17,87%	263,8	4,49%	45,5	52,3
Ervenik	1105	816	-26,15%	779,8	97,19%	55,7	58,1
Kijevo	417	280	-32,85%	326,8	0,00%	43,9	52,8
Civljane	239	171	-28,45%	1.086,70	79,08%	68,2	63,3
Šibensko-kninska	109375	96828	-11,47%	158,41	11,69%	28,96	44,17

Izvor: DZS, obrada autora

Grafikon 20 - Dobna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije za 2011. i 2021.

Izvor: DZS, obrada autora

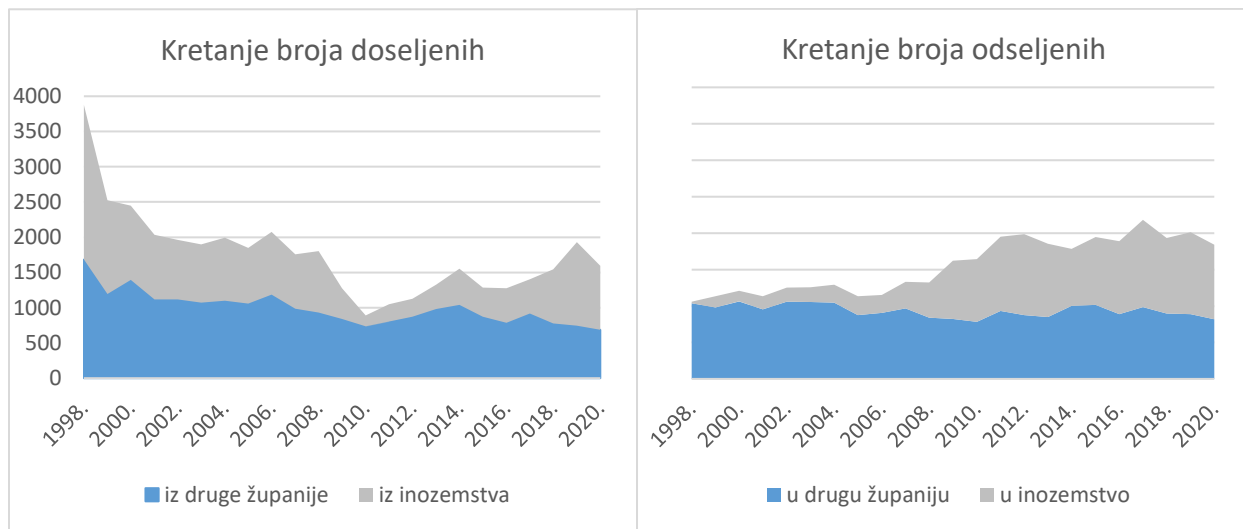
4.3.2.2. Prirodni prirast i migracije

Prirodni prirast pokazuje razliku između broja rođenih (nataliteta) i broja umrlih (mortaliteta) na nekom području tijekom jedne godine. U Šibensko-kninskoj županiji u 2020. godini broj umrlih dvostruko je veći od broja rođenih, što znači da je prirodni priraštaj negativan i iznosi -789. U promatranom periodu od 1998. do 2020., broj živorođenih se svake godine prosječno smanjivao za 1,6%, dok se broj umrlih povećavao za prosječno 0,8%, a u svakoj od promatranih godina prirodni prirast je negativan.

Završetkom Domovinskog rata, odnosno krajem 90-ih godina prošlog stoljeća, Šibensko-kninsku županiju obilježava useljenički val. To se prvenstveno odnosi na doseljavanje stanovnika u područja koja su bila najviše zahvaćena ratom (Knin i okolica) i to ponajprije iz inozemstva, točnije Bosne i Hercegovine. Promatramo li kretanje broja doseljenih (imigracija) i broja odseljenih (emigracija) na grafikonu 21, osim već spomenutog vala, kritičnom godinom možemo označiti 2008. godinu. Do te 2008. godine Šibensko-kninsku županiju karakterizira pozitivan saldo ukupne migracije, koji je bio dovoljan da se pokrije negativan priraštaj. Nakon 2008. broj useljenika znatno opada, posebice iz inozemstva, dok se broj iseljenih u inozemstvo značajno povećava i od onda Šibensko-kninska županija ima negativan migracijski

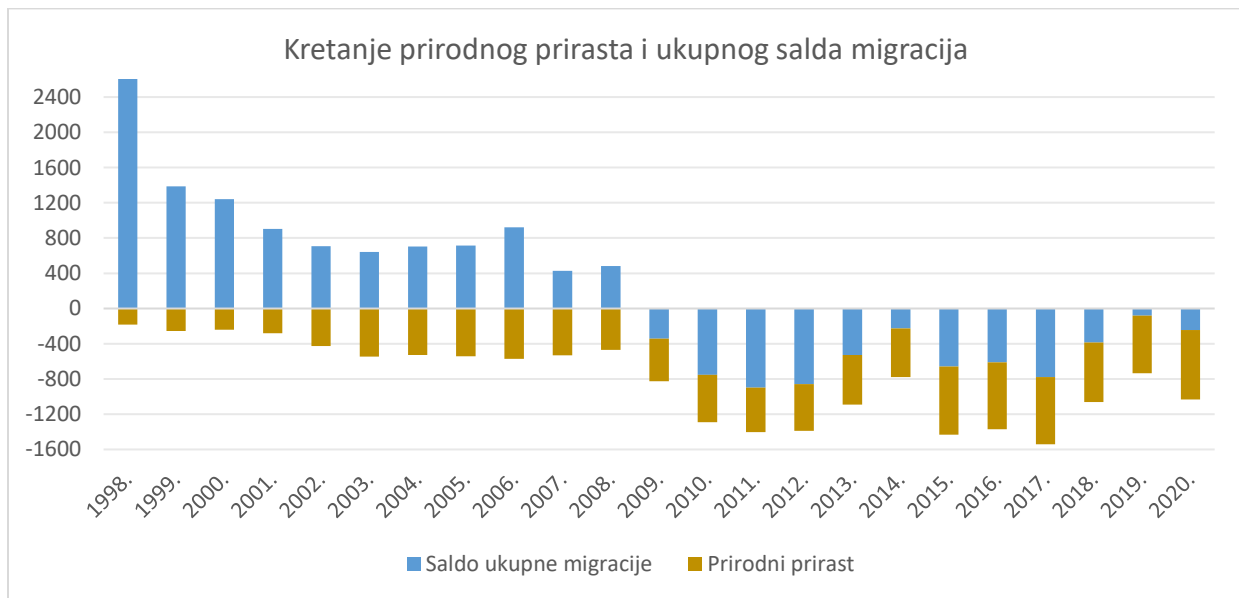
saldo, uz nešto bolju sliku posljednjih godina. Kombinacijom negativnog prirodnog prirasta i migracija u županiji od 2009. do 2020. dobivamo negativnu demografsku promjenu u iznosu od 14 tisuća stanovnika.

Grafikon 21 - Kretanje broja doseljenih i odseljenih

Izvor: DZS, obrada autora

Grafikon 22 - Kretanje prirodnog prirasta i ukupnog salda migracija Šibensko-kninske županije

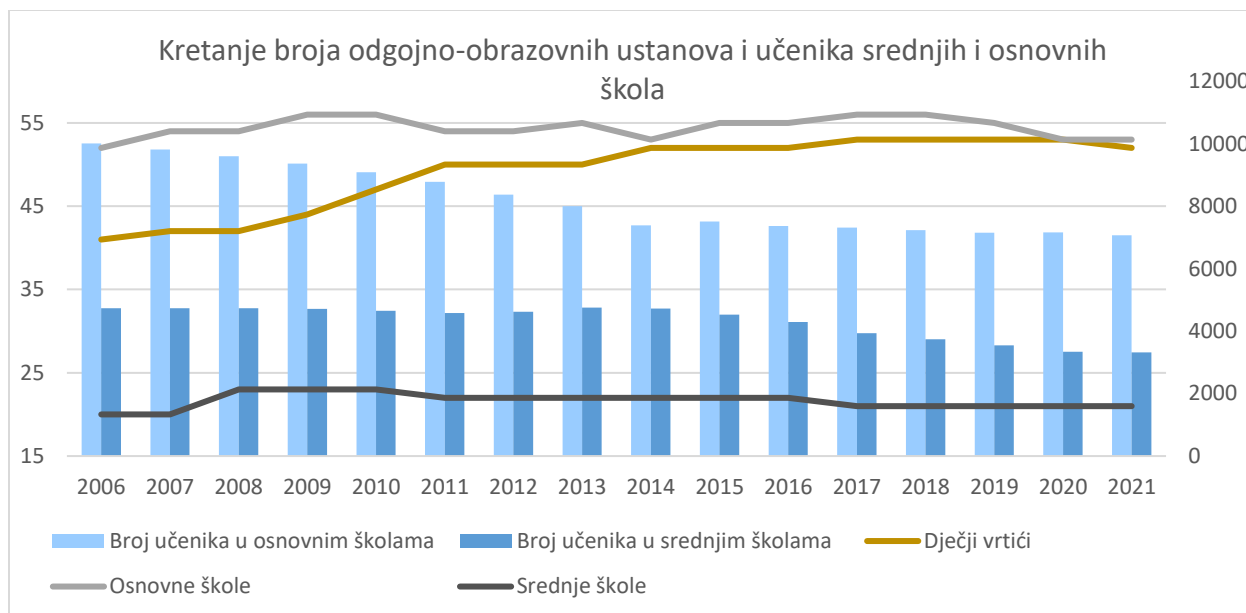
Izvor: DZS, obrada autora

4.3.3. Obrazovanje

Važnost obrazovanja u kontekstu održivog razvoja očituje se kroz općepoznatu činjenicu o pozitivnoj korelaciji stupnja obrazovanja i razine gospodarske razvijenosti. Obrazovanje stanovništvo podiže razinu inovacija i tehnološkog napretka, a time i razinu produktivnosti, što posljedično dovodi do povećanja outputa i životnog standarda. U Šibensko-kninskoj županiji u 2021. djelovalo je 126 odgojno-obrazovne ustanove, što uključuje dječje vrtiće te osnovne i srednje škole. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u školskoj godini 2020./2021. osnovne škole pohađalo je ukupno 7069 učenika, a srednje škole 3320. U promatranom periodu na grafikonu 23 vidimo da postoji trend smanjenja broja učenika i to za prosječno 2,4% godišnje. Na području Šibensko-kninske županije djeluju dvije visokoškolske ustanove, dva veleučilišta, u Šibeniku i Kninu. Nedostatak studijskih programa u tehničkim područjima, neadekvatna infrastruktura, nedovoljan kapacitet studentskog smještaja i nedostatak formalnih mehanizama pripreme učenika i studenata ograničavajući su čimbenici u razvoju visokoškolskog obrazovanja u Šibensko-kninskoj županiji. U županiji postoje i tri pučka učilišta i nekolicina privatnih poslovnih subjekata koji provode programe obrazovanja odraslih. Na području cjeloživotnog učenja, Šibensko-kninska županija zaostaje za prosjekom Europske unije i Hrvatske.⁴⁷ U akademskoj godini 2020./2021. ukupno je 3677 studenata bilo upisano u neki od programa visokog obrazovanja, dok je njih 785 u toj godini diplomiralo. U promatranom periodu postoji trend rasta i upisanih i diplomiranih studenata, uz blagu stagnaciju broja onih koji su završili neki studijski program. Promatramo li obrazovnu strukturu stanovništva Šibensko-kninske županije, vidimo da i na tom području zaostaje za hrvatskim prosjekom. Samo 13% ukupnog stanovništva je visokoobrazovano, 54% ima završenu srednju školu, dok ostalih 37% ima završenu najviše osnovnu školu. Još jedna poražavajuća činjenica je ta da Šibensko-kninska županija u 2011. godini je imala najveći udio nepismenih osoba od svih županija, i to čak 2% od ukupnog odraslog stanovništva.

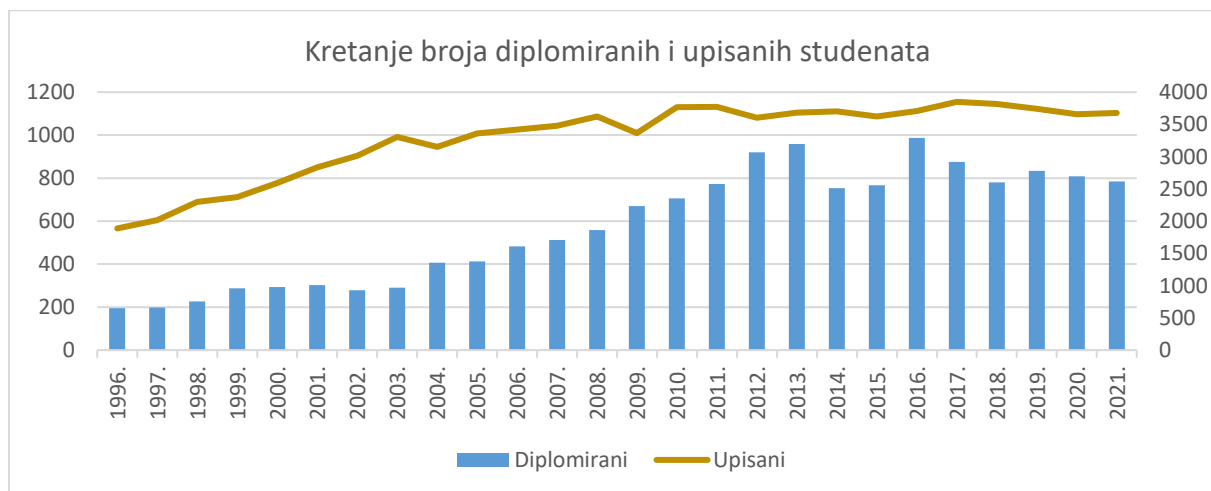
⁴⁷ Šibensko-kninska županija (2019.), *Razvojna strategija Šibensko-kninske županije*

Grafikon 23 - Kretanje ukupnog broja predškolskih i školskih ustanova u Šibensko-kninskoj županiji

Izvor: DZS, obrada autora

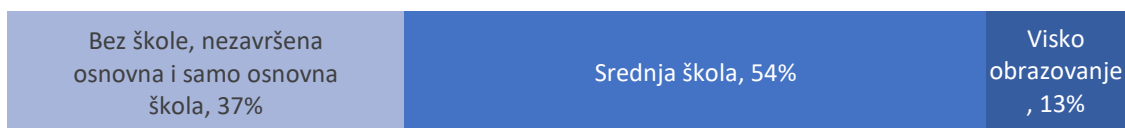
Grafikon 24 - Kretanje broja diplomiranih i upisanih studenata s prebivalištem u Šibensko-kninskoj županiji

Izvor: DZS, obrada autora

Grafikon 25 - Obrazovna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije

Obrazovna struktura stanovništva

Izvor: DZS, obrada autora

4.3.4. Zdravstvo i zdravlje

Zdravstveno stanje stanovništva isprepletano je s drugim dimenzijama održivog razvoja uzročno posljedičnim vezama. Lošim zdravljem smanjuje se sposobnost i produktivnost građana u gospodarskim aktivnostima, dok, primjerice, zagađenost okoliša povećava broj bolesti i negativno utječe na zdravlje ljudi. Prema pokazateljima smrtnosti, Šibensko-kninska županija pokazuje bolje rezultate nego Hrvatska. Stope mortaliteta dojenčadi i djece do tjedan dana života na zadovoljavajućim su razinama. Važan pokazatelj zdravstvenog stanja stanovništva je i očekivano trajanje života pri porodu, a ono je veće nego na razini Hrvatske. Iako je dobar pokazatelj zdravlja, povećanje očekivanog vijeka života negativno utječe na već nepovoljnu dobnu strukturu stanovništva. Prema pokazateljima zdravstvenog sustava, prije svega prema broju postelja i doktora na 1000 stanovnika, Šibensko-kninska županija zaostaje za Hrvatskom. Jedan od glavnih problema zdravstvenog sustava županije je neadekvatna infrastruktura. Opća bolnica u Šibeniku ne zadovoljava uvjetima rada, a nepovoljna lokacija u prometnom središtu grada ne može zadovoljiti bolničke potrebe u budućnosti. Identificiranjem problema dolazi se do potrebe ulaganja u fizičku infrastrukturu i ljudske potencijale kako bi zdravstveni sustav postigao potrebni standard i bio dugoročno održiv.⁴⁸ U županiji je problem ovisnosti znatno izraženiji nego na razini Hrvatske, a postoji i visok udio osoba s invaliditetom. Postotak priključenosti na mrežu javne vodoopskrbe je veći, a udio neispravnih uzoraka vode za piće iz javne vodoopskrbe je manji nego na razini Hrvatske.

⁴⁸ ŠKŽ (2019.), Razvojna strategija Šibensko-kninske županije

Tablica 17 - Neki od pokazatelja zdravlja i zdravstvenog sustava Šibensko-kninske županije i Hrvatske

	Šibensko-kninska županija	Republika Hrvatska
<i>Pokazatelji smrtnosti</i>		
Stopa perinatalnog mortaliteta (2019.) na 1000 rođenih	1,2	6,7
Stopa mortaliteta dojenčadi (2019.) na 1000 rođenih	0	4
Očekivano trajanje života žene (2001.)	74,3	-
Očekivano trajanje života muškarca (2001.)	80,2	-
Očekivano trajanje života žene (2011.)	75,8	73,8
Očekivano trajanje života muškarca (2011.)	80,9	80,4
<i>Pokazatelji zdravstvenog sustava</i>		
Broj postelja na 1000 stanovnika	3,79	5,42
Broj doktora	196	7117
Broj doktora opće prakse na 1000 stanovnika	0,49	0,55
Prosječna dužina liječenja u danima	7,15	8,17
Godišnja zauzetost postelja	251	252
Iskorištenost postelja	68,70%	68,94%
Broj pacijenata po krevetu	35,08	30,82
<i>Ostalo</i>		
Broj osoba liječenih od ovisnosti na 100.000 stanovnika	434	238
Broj osoba s invaliditetom	17794	582428
Postotak osoba s invaliditetom	18,5%	14,4%
% priključenosti na javnu vodoopskrbu	95,10%	91,50%
% priključenosti na lokalnu vodoopskrbu	0,24%	1,45%
% neispravnih uzoraka neprerađene vode za piće	80%	65,80%
% neispravnih uzoraka vode za piće iz javne vodoopskrbe	0,40%	2,20%
% procijepljenosti 2. dozom cjepiva protiv COVID-a	43,28%	48,63%
Prosjek postotaka procijepljenosti obaveznim cjepivima	95,03%	94,84%

Izvor: HZJZ (2019.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2019. godinu, ŠKŽ (2019.), Razvojna strategija Šibensko-kninske županije, obrada autora

4.3.5. SWOT analiza socijalne dimenzije

Tablica 18 - SWOT analiza socijalne dimenzija održivog razvoja Šibensko-kninske županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">• Relativno niska stopa rizika od siromaštva prema potrošnoj metodi računanja• Demografski rast u dvije općine• Dugoročni trend rasta broja diplomiranih studenata• Smanjenje broja osoba bez škole i s nezavršenom osnovnom školom• Niske stope smrtnosti kod djece• Dulje očekivano trajanje života od nacionalnog prosjeka	<ul style="list-style-type: none">• Kod 12 JLS-a prosječni dohodak ispod nacionalnog praga siromaštva• Rijetka gustoća naseljenosti• Nejednakosti u plaćama prema spolu• Relativno visoka vrijednost GINI koeficijenta• Iznimno staro stanovništvo• Niske stope fertiliteta• Nizak udio visokoobrazovanog stanovništva• Neadekvatna zdravstvena infrastruktura
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none">• Povećavanje broja doseljenih iz inozemstva posljednjih godina• Povećanje očekivanog trajanja života• Potencijal visokoobrazovnih institucija• Mogućnost korištenja sredstava iz EU programa socijalne kohezije	<ul style="list-style-type: none">• Velik udio stanovništva koristi socijalnu pomoć• Iznimno visoke stope rizika od siromaštva pojedinih općina• Velike rodne i dohodovne nejednakosti• Demografsko izumiranje stanovništva• Iseljavanje stanovništva• Smanjenje broja učenika u školama• Visoka stopa nepismenosti• Velik broj liječenih ovisnika

Izvor: obrada autora

4.4. Analiza ekološke dimenzije održivog razvoja

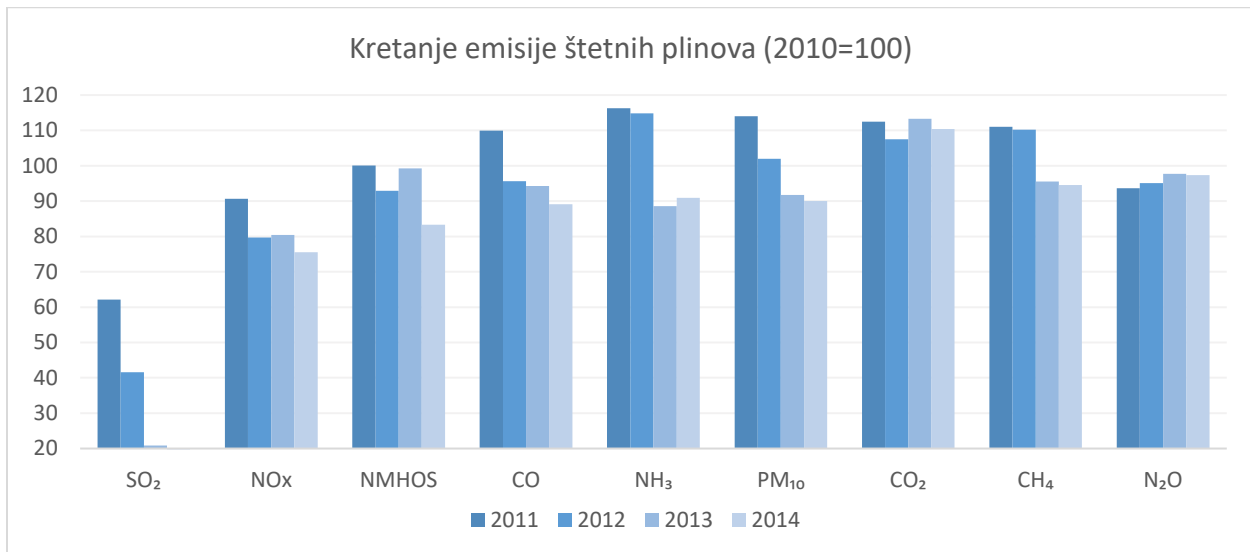
4.4.1. Atmosfera

Analiza ekološke dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije u radu započeti će se analizom stanja atmosfere, u kojoj će se obraditi teme kvalitete zraka, emisije štetnih plinova i klimatskih promjenama te posljedica koje one donose. Pod ovom temom obradit će se područja koja u svojoj suštini spadaju pod obrasce potrošnje, ali uzročnici su negativnih posljedica za okoliš. To su teme gospodarenja otpadom i potrošnje energije.

4.4.1.1. Kvaliteta zraka

Na području Šibensko-kninske županije postoji 7 mjernih postaja za mjerenje kvalitete zraka. Njih 6 smješteno je u Šibeniku i bližoj okolini, dok je jedna mjerna postaja u Drnišu. Kvaliteta zraka se vrednuje prema 7 pokazatelja te se prema vrijednostima kategoriziraju u jednu od dvije kategorije. U 2018. kod 6 od 7 mjernih postaja rezultati su se pokazali zadovoljavajućim po svim pokazateljima, dok su kod jedne mjerne postaje vrijednosti dva pokazatelja premašivale referentne vrijednosti, što ukazuje na djelomičnu onečišćenost zraka na tom području.⁴⁹ Na grafikonu 26 analizirano je kretanje emisije štetnih plinova za razdoblje od 2011. do 2014., a kao referentna godina uzeta je 2010. Kod svih štetnih plinova, osim kod jednog (dušikovog oksida), primjetan je trend pada emisije, što je svakako pozitivan pokazatelj.

Grafikon 26 - Kretanje emisije štetnih plinova u Šibensko-kninskoj županiji (2010=100)

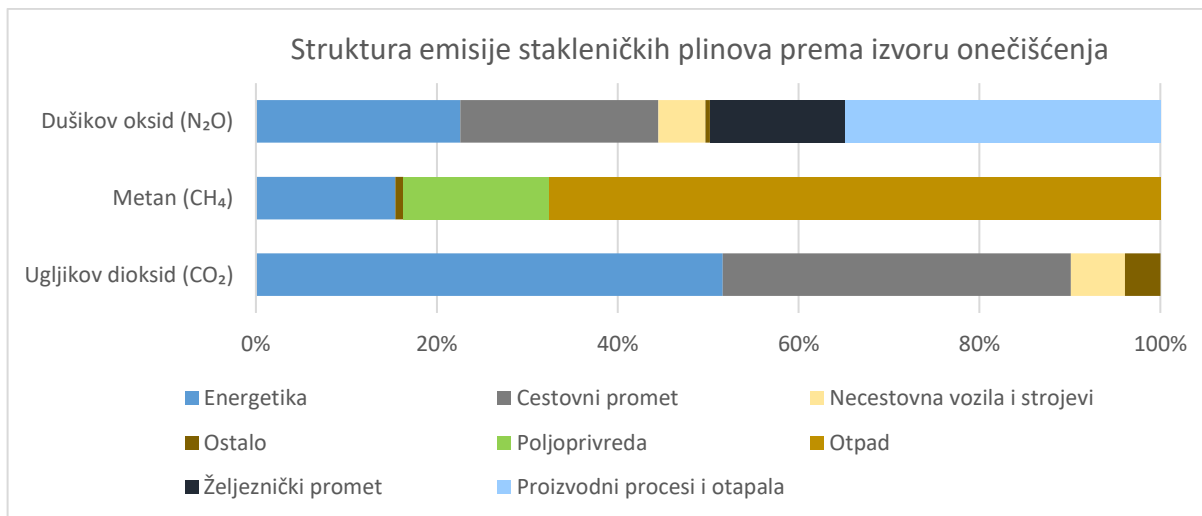
Izvor: ŠKŽ (2016.), Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Šibensko-kninske županije, obrada autora

Analizom strukture emisije stakleničkih, ali i ostalih štetnih plinova prema izvoru onečišćenja, vidimo da su glavni uzročnici zagađenja energetika i cestovni promet. Daljnjim uvidom u strukturu onečišćenja unutar kategorije energetike, dolazimo do spoznaje da je izgaranje goriva u kućanstvu glavni izvor emisije štetnih plinova. Problem se nalazi u činjenici da većina stanovništva Šibensko-kninske županije koristi biomasu, odnosno drva kao sredstvo grijanja. Plin, koji je ekološki prihvatljiviji zbog manje emisije stakleničkih plinova, velikoj

⁴⁹ Nastavni zavod za javno zdravstvo (2019.), Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije

većini populacije županije nije dostupan zbog ne postojanja mreže plinovoda. Kako bi smanjile štetne emisije plinova u atmosferu i time osigurao održivi razvoj, potrebno je obuhvatiti što veći broj potrošača u svim sektorima u sustav plinofikacije.⁵⁰

Grafikon 27 - Struktura emisije stakleničkih plinova prema izvoru onečišćenja

Izvor: ŠKŽ (2016.), Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Šibensko-kninske županije, obrada autora

4.4.1.2. Klimatske promjene

Pojam klime označava prosječno stanje atmosfere nad nekim područjem tijekom dužeg perioda. Klimatske promjene ponajprije su posljedica oštećenja atmosfera uzrokovane emisijom stakleničkih i drugih štetnih plinova. Problem klimatskih promjena današnjice očituje se kroz povećanje temperature, što posljedično dovodi do brojnih drugih poremećaja poput izdizanja razine mora, povećane opasnosti od elementarnih nepogoda i slično. Prema projekcijama, predviđeni porast temperature za Šibensko-kninsku županiju do 2040. godine iznosi do 0,4°C zimi i do 1,2°C ljeti. Projekcijom za razdoblje do 2070., predviđa se povećanje temperature do 1,6°C zimi i 2,8°C ljeti. Prema takvim projekcijama postoji rizik od povećanja učestalosti i intenziteta prirodnih opasnosti. Konkretno, za Šibensko-kninsku županiju, povećanjem temperature povećava se broj sušnih dana, ekstremi visokih temperatura postaju sve viši, a toplotni udari duže traju. Nadalje, brzine vjetrova se povećavaju što dovodi što sve učestalijih obalnih oluja i obalnih poplava zbog olujnih udara. Velika opasnost povećanjem temperature prijete i od požara, za koje i trenutno postoji vrlo visok rizik zbog specifičnog biljnog pokrova,

⁵⁰ ŠKŽ (2016.), Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Šibensko-kninske županije

ali i ljudskog faktora. Obzirom da je čak je 17% obale identificirano kao područje velike ranjivosti, značajna je i opasnost od izdizanja razine mora.⁵¹

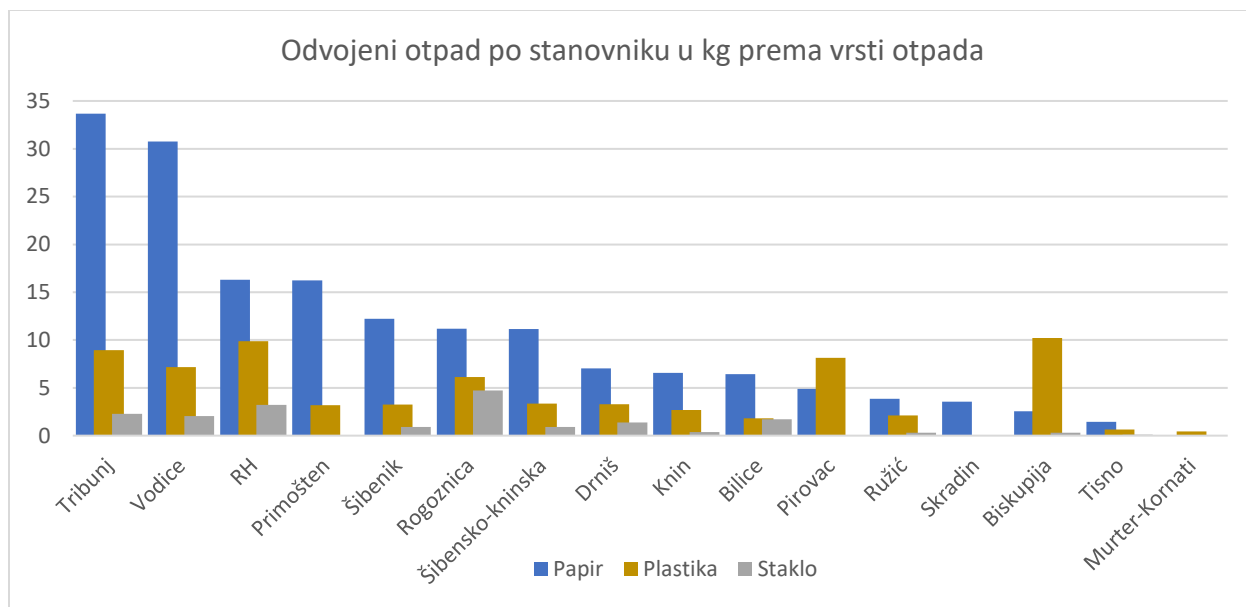
4.4.1.3. Gospodarenje otpadom

Kvalitetno gospodarenje komunalnim otpadom važno je zbog iznimnih potencijalnih šteta za okoliš koje nastaju ukoliko se neadekvatno postupa s otpadom. Odvajanje otpada trebala bi biti obveza svakog građanina, a obveza države i jedinica lokalne samouprave da adekvatnom infrastrukturom i logistikom omoguće prikupljanje i daljnju obradu istog. U Šibensko-kninskoj županiji sve općine i gradovi su obuhvaćeni organiziranim sakupljanjem otpada, a djelatnosti skupljanja obavlja 15 tvrtki. Obzirom da je odvajanje otpada nužan preduvjet održivog gospodarenja otpadom, na grafikonu 28 prikazani su gradovi i općine po kilogramima odvojenog otpada po stanovniku u 2021. Čak 6 općina s područja županije ne odvaja otpad, a općina Tribunj i grad Vodice količinski odvajaju najviše korisnog otpada po glavi stanovnika godišnje. Gledamo li stopu odvajanja otpada prikazanu po JLS na grafikonu 29, jedino općina Pirovac odvaja veći postotak svog otpada od nacionalnog prosjeka. Kod većine gradova i općina, kao i na razini Hrvatske, stopa odvajanja otpada povećala se u odnosu na 2020. Stope su smanjile jedino u općinama Bilice, Murter-Kornati i Primošten. Trend povećanja odvajanja otpada svakako je pozitivan pokazatelj, iako trenutno nije na zadovoljavajućoj razini ako gledamo prosjek Europske unije. Na području županije nalaze se 3 „crne točke“, a one predstavljaju lokacije značajnog onečišćenja okoliša. Na tim lokacijama nalazile su se metaloprerađivačke tvornice, koje su u prošlosti bile pokretač gospodarstva ovog kraja. Osim toga, na području županije nalaze se 148 divljih odlagališta otpada, a najviše na području općine Unešić i to čak 36. U kontekstu održivog gospodarenja otpadom, ciljevi koji se moraju postići su povećanje stope odvajanja otpada, recikliranje i ponovna uporaba otpada, prethodna obrada otpada prije odlaganja, smanjenje štetnih utjecaja na okoliš i samoodrživo financiranje sustava gospodarenja otpadom.⁵²

⁵¹ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

⁵² ŠKŽ (2021.), *Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije i objedinjeno izvješće jedinica lokalne samouprave za 2020.*

Grafikon 28 - Odvojeni otpad po stanovniku u kilogramima prema vrsti otpada po JLS

Izvor: MINGOR (2021.), Količine odvojeno sakupljenog komunalnog otpada u sklopu javne usluge po JLS

Grafikon 29 - Stope odvojenog sakupljanja otpada prema jedinicama lokalne samouprave

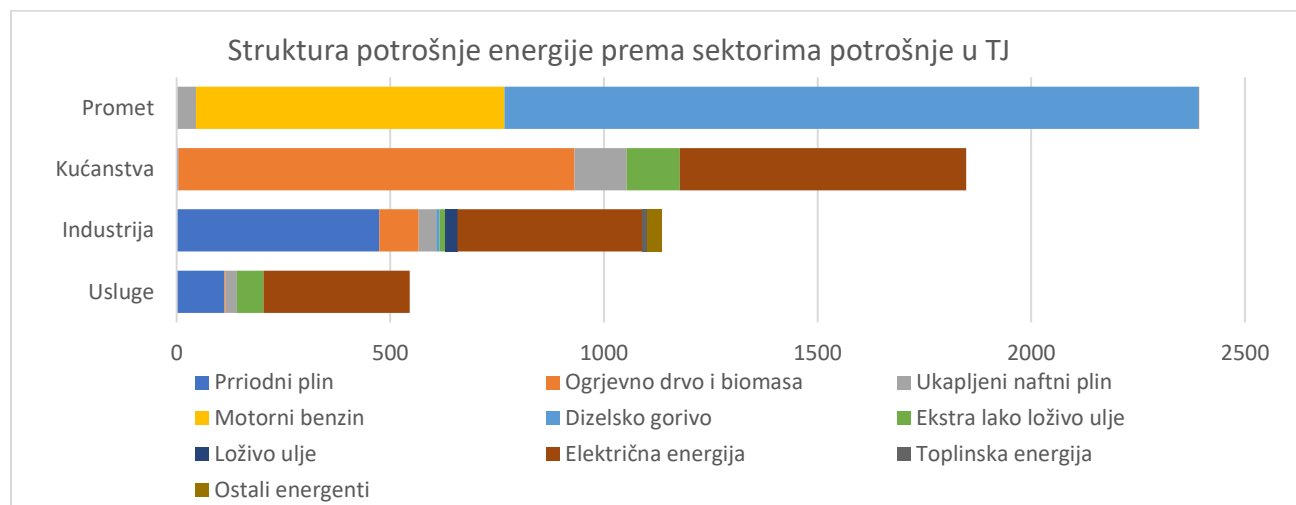
Izvor: MINGOR (2021.) Stope odvojenog sakupljanja u okviru javne usluge za 2020. i 2021.

4.4.1.4. Potrošnja energije

Najveća potrošnja energije u Šibensko-kninskoj županiji ostvaruje se u prometu (40,4% ukupne potrošnje). Čak 98% potrošnje u prometu otpada na dizel i benzin, a tek 0,004% na ekološki prihvatljiviju električnu energiju. Kućanstva imaju udio 31,2% potrošnje ukupne energije. Najveća potrošnja energenata u kućanstvima odlazi na ogrjevno drvo i biomasu (oko 50%), a zatim na električnu energiju (36%). Iako je ekološki najprihvatljiviji način grijanja na prirodni plin, samo 0,2% ukupne potrošnje energenata u kućanstvima otpada na taj energent.

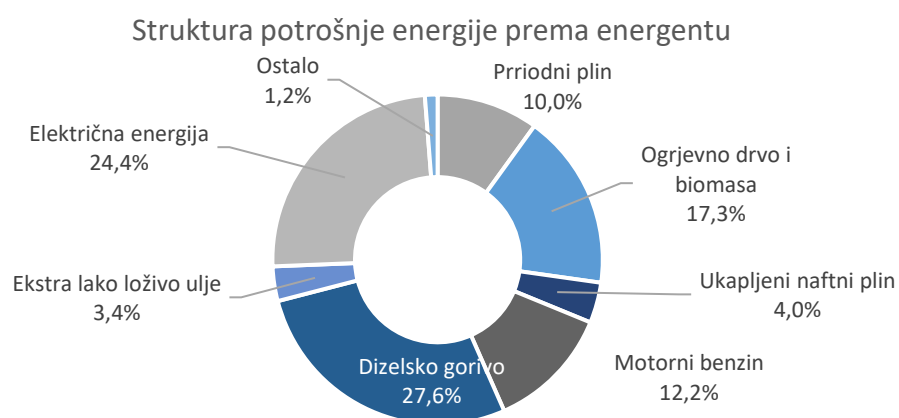
Industrija u ukupnoj potrošnji energije sudjeluje s 19,2%, od čega 80% otpada na prirodni plin i električnu energiju. Najmanje energije troši sektor usluga i to većinom električnu energiju.

Grafikon 30 - Struktura potrošnje energije prema sektorima potrošnje u TJ

Izvor: ŠKŽ (2019.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije za razdoblje od 2020.-2022. godine

Grafikon 31 - Struktura potrošnje energije prema energentu

Izvor: ŠKŽ (2019.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije za razdoblje od 2020. do 2022.

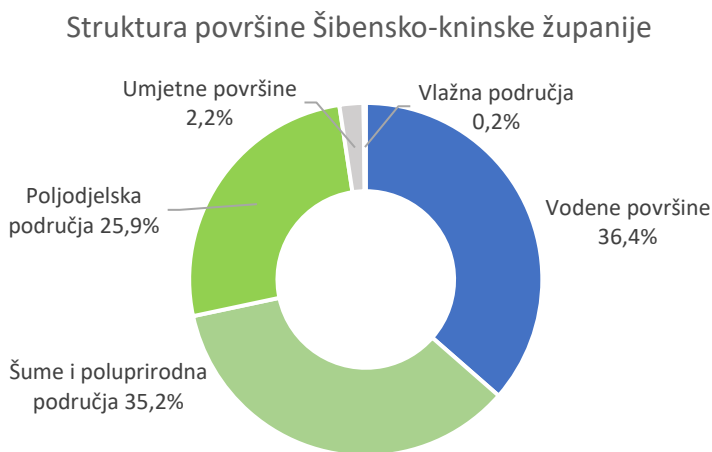
4.4.2. Tla i zemljišta

Šibensko-kninsku županiju karakterizira složena geomorfološka struktura u kojoj prevladava brežuljkasto-brdski te ravnjačko-zaravanski tip reljefa s dominantnim krškim i fluviokrškim obilježjima. Zbog izrazite krške osnove, područje županije izrazito je osjetljivo u pogledu onečišćenja te vrlo ograničeno u površinama vrijednih zemljišnih resursa.⁵³ Struktura

⁵³ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

površine županije prikazana je na grafikonu 32. Najveću površinu zauzimaju vodene površine u koju su uključene morske i kopnene vode. Zatim, 35% površine zauzimaju šume i poluprirodna područja, a najzastupljenija je bjelogorična šuma. Relativno veliki udio u ovom segmentu zauzima sukcesija šuma, odnosno zemljišta u zarastanju i to čak 24%. Poljodjelska područja zauzimaju oko 26% ukupne površine županije. Umjetne površine koje obuhvaćaju gradska područja, cestovne mreže i slično, zauzimaju 2,2% županije, što je manji udio nego na razini Hrvatske (3,6%), a to je u kontekstu očuvanja okoliša svakako dobar pokazatelj.

Grafikon 32 – Struktura površine Šibensko-kninske županije

Izvor: ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

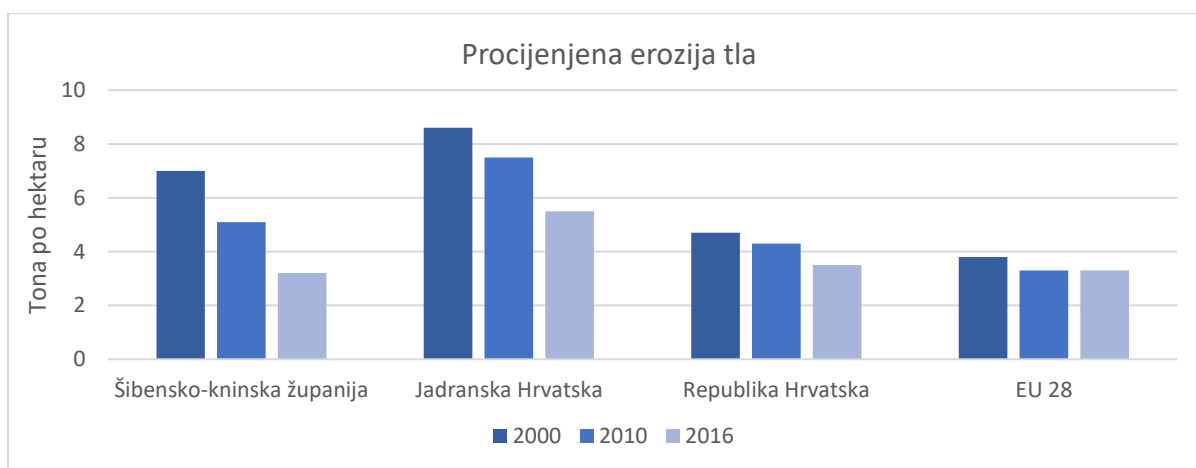
Na području županije postoje 102 onečišćena ili potencijalno onečišćena lokaliteta, od kojih se njih 67 nalazi na obalnom području, dok se ostalih 35 nalazi u unutrašnjosti. Prostorna distribucija zagađenih lokaliteta upućuje na intenziviranje procesa litoralizacije (preseljenja stanovništva i gospodarstva na obalna područja). Gradovi Šibenik, Knin i Drniš najopterećeniji su potencijalnim i stvarnim zagađenjima, obzirom da se čak 70% onečišćenih lokaliteta nalazi na područjima županijskih gradova. Obzirom na činjenicu da je grad Drniš područje s najkvalitetnijim poljoprivrednim zemljištem, a Šibenik gospodarski najaktivnije područje koje se uz to nalazi na obali, nužno je kontinuirano i progresivno raditi na smanjivanju rizika negativnih utjecaja na pedološku osnovu.⁵⁴ Najizraženije negativne promjene pokrova zemljišta vidljive su na opožarenim područjima što posljedično dovodi do erozije tla. Na području unutrašnjosti Šibensko-kninske županije postoji i problem rasprostranjenosti minsko sumnjivih područja, dok

⁵⁴ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

je na obali značaj problem širenja građevinskih površina, odnosno apartmanizacije priobalnih naselja.

Erozija tla vodom i vjetrom definira se kao trošenje kopnene površine fizičkim silama kao što je kiša, tekuća voda, vjetar, led, promjena temperature ili neki prirodni ili antropogeni čimbenik. Procijenjena vrijednost erozije tla za Šibensko-kninsku županiju iznosila je 3,2 tona po hektaru, što je značajno manje od procjena prethodnih razdoblja (2000. i 2010.) i manje u usporedbi s prosjekom NUTS2 regije Jadranske Hrvatske, nacionalnim prosjekom i prosjekom Europske unije. Od svih navedenih jedinica, Šibensko-kninska županija ima i najizraženiju tendenciju pada količine erozije tla u promatranom periodu.

Grafikon 33 - Procijenjena erozija tla Šibensko-kninske županije u usporedbi s ostalim NUTS jedinicama

Izvor: Eurostat, obrada autora

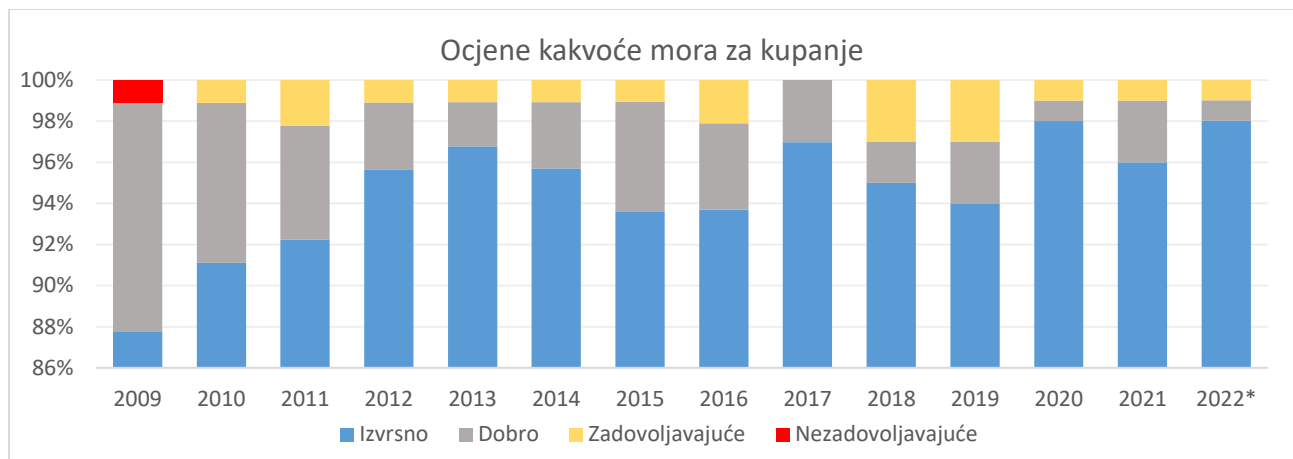
4.4.3. Voda

Voda je resurs neophodan za održavanje života svih živih bića, ekosustava, poljoprivrede i industrijske aktivnosti na nekom području te se s pravom označava kao izvor života. Temeljni je resurs za obavljanje brojnih djelatnosti poput ribarstva i pomorstva, koristi se za proizvodnju energije preko hidroelektrana te je u slučaju Šibensko-kninske županije glavni pokretač turizma. Upravo zbog svega prethodno navedenog, vodni resursi se mogu smatrati najznačajnijim resursima Šibensko-kninske županije te je održivo raspolaganje njima ključno za ekološku, ali i ekonomsku održivost županije.

4.4.3.1. Mora i obale

Obzirom na značaj turizma za gospodarstvo Šibensko-kninske županije, kakvoća mora za kupanje na plažama priobalnih gradova i općina nameće se kao jedan od glavnih pokazatelja u ocjeni održivosti mora i obala. Kakvoća mora mjeri se na oko 100 mjernih postaja diljem županije, a rezultati u 2021. govore kako jedna plaža ima zadovoljavajuću, tri dobru, a ostalih 96 plaža izvrsnu godišnju ocjenu kakvoće mora za kupanje. Najproblematičnija lokacija u županiji je šibenska plaža Banj, koja se nalazi u blizini bivše tvornice TEF, čija je lokacija utvrđena kao brownfield područje. Ostale plaže koje povremeno ne ostvaraju izvrsne ocjene su one koje se nalaze na prostoru estuarija rijeke Krke.

Grafikon 34 - Ocjene kakvoće more za kupanje na plažama Šibensko-kninske županije

Izvor: Institut za oceanografiju i ribarstvo, obrada autora

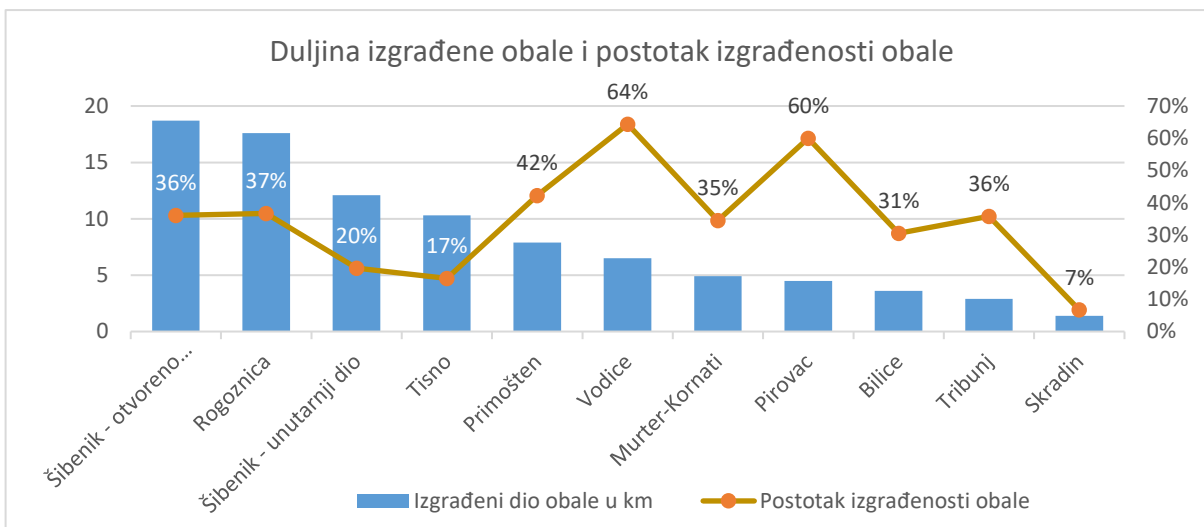
Prema procjeni stanja i opterećenja morskog okoliša, ustanovljenje su povećane koncentracije hranjivih soli i otopljenog kisika na području Luke Šibenik u odnosu na otvoreno more. Također, prema indikatorima eutrofikacije ekološko stanje priobalnog mora Šibensko-kninske županije ocjenjeno je kao vrlo dobro, dok je na području estuarija Krke, odnosno ispred Šibenika ocjenjeno kao dobro.⁵⁵

Duljina izgrađene obale i postotak izgrađenosti obale možemo smatrati dvojakim pokazateljem. Manja izgrađenost obale podrazumijeva veću prirodnu očuvanost, što je svakako pozitivno u kontekstu održivosti ekološke dimenzije razvoja. No, promatramo li ekonomski aspekt razvoja, izgrađenost obalnog pojasa pruža veće mogućnosti ekonomske eksploatacije

⁵⁵ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

turizma, posebice nautičkog turizma te ukazuje na veću razvijenost gospodarstva. Na području Šibensko-kninske županije ukupno je izgrađeno 28,7% obale, a u apsolutnim iznosima najveću duljinu izgrađene obale ima Šibenik, Rogoznica i Tisno. Gledamo li u relativnim pojmovima, najveći postotak izgrađenosti obale imaju Vodice i Pirovac.

Grafikon 35 - Duljina izgrađene obale i postotak izgrađenosti obale

Izvor: Institut za turizam (2020.), *Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom na području Šibensko-kninske županije*, obrada autora

4.4.3.2. Slatka voda

Šibensko-kninskom županijom protječu tri značajne rijeke Hrvatske. Rijeka Krka prolazi cijelom svojom duljinom od 75,4 km, dok Cetina i Zrmanja svojim tokovima samo djelomično protječu županijom (4,5 i 22,5 km). Svi ostali vodotoci pritoci su Krke. U gornjem toku najznačajniji pritoci su Butišnica, Orašnica i Kosovčica, dok je u donjem toku najveći prtok rijeka Čikola. Rijeka Krka svojim tokom tvori Visovačko jezero. To sedreno jezero smješteno je u nacionalnom parku i zbog svoje dubine obujmom je najveće jezero u Dalmaciji. U nižem dijelu toka Krke smjestilo se Prokljansko „jezero“, koje u suštini nije jezero već laguna. Zbog svojih specifičnih geomorfoloških obilježja, županijom prolaze i brojne podzemne vode. Kontrola kakvoće vode u županiji se obavlja na 16 mjernih postaja, od kojih su 12 na površinskim vodama, a 4 na izvorištima. Prema kemijskom stanju vodnih tijela, sve rijeke i vodotoci osim manjeg dijela toka rijeke Krke (nakon ušća Čikole do Prokljanskog jezera) ocijenjeni su kao dobri. Priobalna i prijelazna vodna tijela u koja spadaju Prokljansko jezero i estuarij Krke umjereno dobrog su kemijskog stanja. Stanja tijela podzemnih voda nalaze se u količinski i kemijski jako dobrom stanju. Velik je raspon ukupne kakvoće stanja vodnih tijela, od vrlo

dobrog do vrlo lošeg. Obzirom da je kemijsko stanje voda uglavnom dobro, ukupno stanje je odraz vrlo lošeg ekološkog stanja vodnih tijela na području županije. Najznačajniji izvori onečišćenja su nepročišćene komunalne vode obzirom da dobar dio županije nema izgrađenu kanalizaciju ni pročišćivače otpadnih voda. Ostali izvori onečišćenja su utjecaj legalnih i ilegalnih odlagališta otpada, otpadne vode industrijskih postrojenja te utjecaj poljoprivrede preko opterećenja tla dušikom, kalijem i fosforom.⁵⁶

4.4.3.3. Vodoopskrba i odvodnja

Na području županije nalazi se oko 130 stalnih i povremenih izvora. Podzemni izvori glavni su vodeni resurs županije, uglavnom su visoke kakvoće, ali su i vrlo osjetljivi na hidrološke prilike zbog prirode tla. Od ukupno 16 postojećih vodocrpilišta, njih 11 je podzemno, a ostali su nadzemni. Sva vodocrpilišta tretiraju se kao zaštićena, a u procesu prerade vode koristi se samo proces kloriranja vode, što dokazuje visoku kvalitetu vode koje se koristi za piće. Iako su sva naselja u sastavu županije priključena na sustav javne vodoopskrbe, stupanj pokrivenosti uslugom javne vodoopskrbe u prosjeku iznosi 96,7%. Preostali dio stanovništva županije vodom se opskrbljuje preko jednog od 5 lokalnih vodovoda ili individualno preko cisterni i bunara. Sa svojom prosječnom raspoloživosti voda, Šibensko-kninska županija spada u vodom bogata područja. Tijekom ljetnih mjeseci za vrijeme sušnih perioda, uz utjecaj povećane potražnje za vodom zbog turizma, ukupna raspoloživost voda značajno pada te se u tom periodu županija može okarakterizirati kao područje siromašno vodom. Oskudnost vodom u ljetnim mjesecima može biti ograničavajući čimbenik razvoja, pa se javlja potreba za sustavnom racionalizacijom potrošnje. Značajan problem u vodoopskrbnoj mreži je gubitak vode koji predstavlja razliku između zahvaćene i isporučene vode. Gubitak vode iz javnog vodovoda iznosi iznimno visokih 57%. Razlog tome leži u neadekvatnoj i zastarjeloj infrastrukturi distribucijskog sustava, a posljedica toga je veća cijena vode koje plaćaju građani.

Nerazvijenost komunalne infrastrukture u pogledu nedovoljno izgrađene kanalizacijske mreže, odnosno neadekvatno upravljanje otpadnim vodama, glavni je izvor onečišćenja vode, prirodnog resursa kojeg je Šibensko-kninska županija bogata. Sustav javne odvodnje posebice je slabo razvijen u zaleđu, u kojem samo naselje Golubić te djelomično gradovi Knin i Drniš imaju

⁵⁶ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

sustave odvodnje. U priobalju također postoji problem ne postojanja ili djelomično izgrađenih sustava javne odvodnje. Naselja u kojima takvi sustavi ne postoje, nepročišćene otpadne vode ispuštaju direktno ili preko propusnih septičkih jama u recipijente, a tek manji udio septičkih jama je izgrađeno propisno da budu nepropusne.⁵⁷

4.4.4. Bioraznolikost

Bioraznolikost se definira kao sveukupnost svih živih organizama koji su sastavni dijelovi kopnenih, morskih i drugih vodenih ekosustava i ekoloških kompleksa, a uključuje raznolikost unutar vrsta, između vrsta, životnih zajednica te raznolikost između ekosustava. Zbog specifičnosti geografskog položaja, Hrvatska spada među najbogatije zemlje Europe po pitanju bioraznolikosti.⁵⁸

4.4.4.1. Zaštićena područja

Zakonom o zaštiti prirode zaštićeno područje se definira kao geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava.⁵⁹ Na području Šibensko-kninske županije ukupno je 13 zaštićenih područja razvrstanih u 4 kategorije zaštićenosti. Nacionalni park Krka specifičan je po postojanju krškog fenomena sedrenih barijera, a sedam sedrenih slapova privlače više od milijun posjetitelja godišnje i najzaslužniji su za ekonomsku eksploataciju istog. Arhipelag Kornatskog otočja proglašen je nacionalnim parkom 1980. zbog fenomena svoje razvedenosti i brojnosti otoka. Nacionalni park Kornati je sastavljen od 140 otoka i otočića, bogat je podmorskim vrstama, a specifični su i klifovi na vapnenačkim stijinama koji nastaju na pučinskim dijelovima otoka. Parkovi prirode Dinara, Velebit i Vransko jezero većim dijelom se nalaze u okolnim županijama, a svakog od njih karakterizira obilje faune i flore, uz postojanje endemskih vrsti te bogatstvo oblika i fenomena krša. Značajne krajobrazne na području županije karakteriziraju specifični hidrografski sustavi te geomorfološki i hidrološki fenomeni.⁶⁰ Zaštićena područja zauzimaju 28,6% ukupne površine županije (od toga kopneni dio 20,13%), što je znatno više

⁵⁷ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

⁵⁸ Zavod za zaštitu okoliša i prirode, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/prirodne-vrijednosti-stanje-i-ocuvanje/bioraznolikost>

⁵⁹ Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)

⁶⁰ ŠKŽ (2019.), *Strateška studija utjecaja nacrta prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš*

nego na razini države, koja ima udio od 15,6% zaštićenih područja (od toga 14,5% kopnenog dijela).

Tablica 19 – Zaštićena područja prirode u Šibensko-kninskoj županiji po kategoriji

Kategorija zaštićenog područja prirode	Naziv	Godina proglašenja	Ukupna površina (km ²)	Površina u ŠKŽ (km ²)	Udio u površini ŠKŽ
Nacionalni park	Krka	1985.	110,64	110,64	3,708%
	Kornati	1980.	215,71	215,71	7,230%
Park prirode	Vransko jezero	1999.	57,49	9,19	0,308%
	Velebit	1981.	2035,51	83,41	2,796%
	Dinara	2021.	630,52	231,80	7,769%
Spomenik prirode	Stara Straža	1961.	0,00	0,00	0,000%
	Vrela Cetine	1972.	0,02	0,02	0,001%
Značajni krajobraz	Krka - donji tok	1968.	33,59	33,59	1,126%
	Krka - gornji tok	1948.	38,82	38,82	1,301%
	Žutsko-sitska otočna skupina	1967.	100,09	100,09	3,355%
	Kanal-Luka	1974.	11,97	11,97	0,401%
	Gvozdеноvo-Kamenar	1974.	5,48	5,48	0,184%
	Kanjon Čikole	1968.	11,40	11,40	0,382%

Izvor: Bioportal, web portal Informacijskog sustava zaštite prirode, obrada autora

4.4.4.2. Ekosustavi

Očuvanje živih prirodnih resursa – biljaka, životinja, mikroorganizama i neživih elemenata okoliša o kojima ovise ključno je ostvarenje održivosti razvoja, barem u kontekstu ekološke dimenzije. Biljne i životinjske vrste i prirodni ekosustavi doprinose dobrobiti ljudi na mnogo načina i zato se javlja potreba za očuvanjem istih. Natura 2000 ekološka je mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i staništa Europske unije, a preko nje će se obraditi tema ekosustava u radu. Ona se temelji na EU direktivama, a ima za cilj očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje više od tisuću ugroženih i rijetkih vrsta, prirodnih i poluprirodnih staništa te očuvati ekološku cjelovitost područja. U suradnji s lokalnom zajednicom podržava načela održivog razvoja, a razliku od zaštićenih područja prirode, ne ograničava djelovanje ljudi na tim područjima, već potiče društveno-gospodarske razvojne aktivnosti. Ekološka mreža dijeli područja prema dvije kategorije, a to su područja očuvanja

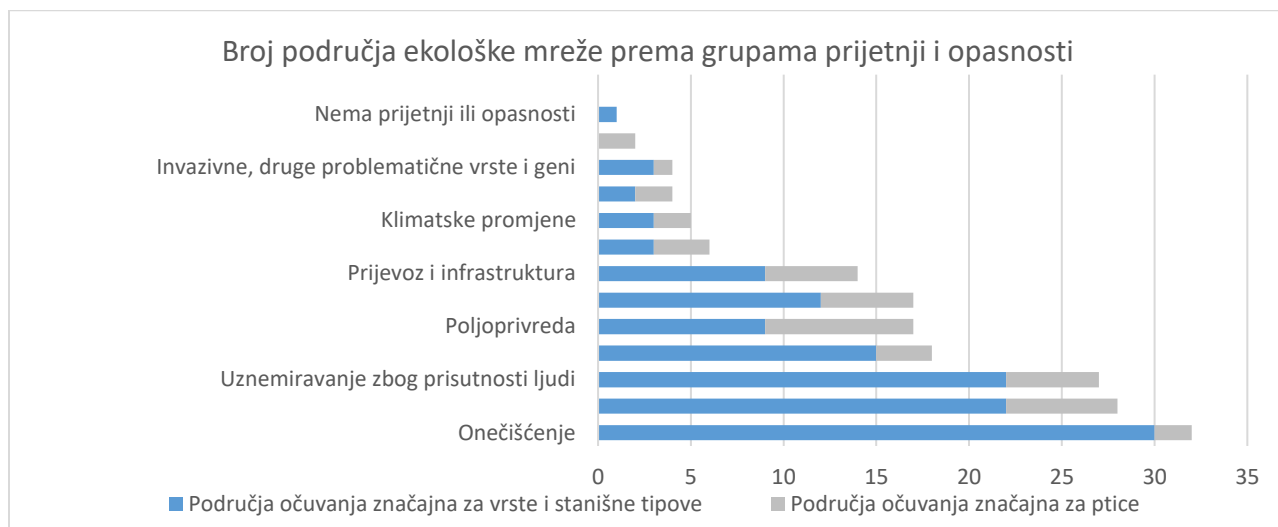
značajnih za ptice (POP) i područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS).⁶¹ Na području Šibensko-kninske županije nalaze se 8 područja očuvanja značajnih za ptice, zauzimajući površinu od 21% županije i 60 područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (26% površine županije). Na prostoru cijele Europske unije zaštićeno je oko 20% ukupne površine. Broj područja ekološke mreže Šibensko-kninske županije ugrožena antropogenim djelovanjem prikazana su na grafikonu 36 i razvrstani prema grupama prijetnji i opasnosti. Za najveći broj područja opasnost prijeteći od onečišćenja i to za 50% POVS područja i 25% POP područja. Uznemiravanje zbog prisutnosti ljudi i korištenje prirodnih/bioloških resursa opasnost su za najveći broj područja nakon onečišćenja. Učinci poljoprivrede prijete svim područjima značajnima za očuvanje ptica i 15% područja očuvanja značajnih za vrste i stanište. Samo jedno područje zaštite u županiji nema nikakvih prijetnji i opasnosti antropogenih djelovanja. Strogo zaštićene evidentirane vrste koje obitavaju na prostoru Šibensko-kninske županije obuhvaćaju 106 vrsta ptica, 18 vrsta gmazova, 14 vrsta sisavaca, 7 vrsta gljiva, 5 vrsta vodozemaca, 5 vrsta slatkovodnih rakova, 5 vrsta vretenaca i 4 vrste leptira.

Neke od mjera koje se navode u Izvještaju o stanju okoliša Šibensko-kninske županije s ciljem održavanja biološke raznolikosti su provođenje inventarizacije biološke raznolikosti, procjena stanja ugroženosti, izrada akcijskih planova zaštite ugroženih dijelova te provođenje strategije zaštite biološke raznolikosti u druge sektore u funkciji osiguravanja održivog razvoja.⁶²

⁶¹ MINGOR, Natura 2000, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza/natura-2000>

⁶² EKONERG, (2019.), Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije (razdoblje od 2014. do 2017.)

Grafikon 36 - Broj područja ekološke mreže Šibensko-kninske županije ugrožena antropogenim djelovanjem prema grupama prijetnji i opasnosti

Izvor: EKONERG (2019.), Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije (razdoblje od 2014. do 2017.), obrada autora

4.4.3. SWOT analiza ekološke dimenzije

Tablica 8 - SWOT analiza ekološke dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Trend smanjenja emisije štetnih plinova u atmosferu • Dobri pokazatelji kvalitete zraka • Pokazatelji erozije tla niži od razina RH i EU • Bogatstvo vodnim resursima • Izvrsni pokazatelji kakvoće mora za kupanje • Količina i kvaliteta podzemnih voda za vodoopskrbu • Bogatstvo geomorfološkim i hidrološkim fenomenima • Dobro kemijsko stanje vodnih tijela • Velik dio površine pod zaštitom • Mali udio umjetnih površina 	<ul style="list-style-type: none"> • Visok udio stanovništva koji koristi biomasu za grijanje • Niske stope odvajanje otpada • Ne odvajanje otpada u pojedinim općinama • Nedovoljno dobra valorizacija prirodnih resursa • Loše ekološko stanje vodnih tijela • Visok gubitak vode u javnoj vodoopskrbi • Slaba razvijenost sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda • Onečišćenost okoliša miniranim područjima
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Trend povećanje stope odvajanja otpada u većini gradova i općina • Mogućnosti odvajanja i recikliranja otpada • Mogućnosti valorizacije prirodnih bogatstava • Daljnja plinifikacija • Unaprjeđenje kanalizacijske mreže uz mogućnost pročišćavanja otpadnih voda 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećana opasnost od elementarnih nepogoda uslijed klimatskih promjena • Ranjivost obale od izdizanja razine more • 3 lokacije značajnog onečišćenja okoliša • Velik broj ilegalnih divljih odlagališta • Onečišćenja vode zbog neadekvatne odvodnje • Opasnosti i prijetnje antropogenih djelovanja na područja ekološke mreže • Širenje građevinskih zona priobalnih gradova i općina

Izvor: obrada autora

5. ZAKLJUČAK

U uvjetima rasta kompleksnosti i turbulencije okruženja, nužna je implementacija koncepta održivog razvoja u proces odlučivanja nositelja vlasti na svim razinama upravljanja. Taj koncept koji podrazumijeva zadovoljavanje potreba sadašnjice bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija za zadovoljenjem potreba u sebi isprepliće odnose triju dimenzija, ekonomskog razvoja, očuvanja okoliša i socijalnog napretka i pravednosti. Pri strateškom planiranju i odlučivanju ključno je da se svakoj od navedenih komponenti posveti jednaka pažnja kako bi se osigurao održivi napredak, a ciljevi koji se žele postići moraju se promatrati kao cjelina. Koncept održivog razvoja pruža okvir za integraciju politika zaštite okoliša i razvojnih strategija, kako među državama, tako i među različitim razinama vlasti unutar država. U skladu s tim, u radu su se analizirali mjerljivi parametri koji mogu odražavati potencijal održivog razvoja, a sve s ciljem dijagnosticiranja snaga, slabosti, prilika i prijetnji u ostvarenju održivosti predmetne županije.

U kontekstu ekonomske održivosti, Šibensko-kninska županija gospodarski je slabije razvijena, postiže veće stope nezaposlenosti i manju prosječnu plaću od nacionalnog prosjeka. Posljednjih godina postoji trend smanjenja navedenih negativnih pokazatelja, a kao najveću snagu županijskog gospodarstva možemo označiti sektor turizma. Ipak, zbog velikog udjela turizma u ekonomskim aktivnostima, ovisnost o turizmu predstavlja i jednu od najznačajnijih prijetnji županijskom gospodarstvu. Zaobalne općine jedne su najnerazvijenih u Hrvatskoj, a velike razvojne nejednakosti između priobalnih gradova i općina i onih u zaleđu te financijska neodrživost pojedinih općina velika su prijetnja ekonomskoj održivosti. Potreba za uvođenjem radne snage uz istovremene visoke stope nezaposlenosti implicira lošu strukturu radne snage, što je uz izraženu sezonsku zaposlenost, značajna slabost i prijetnja županiji. Najveće prilike županijskom gospodarstvu pružaju se u iznimnom potencijalu razvoja nautičkog turizma, tradiciji metaloprerađivačke industrije te daljnjem privlačenju inozemnih ulaganja i učinkovitijoj valorizaciji značajnih turističkih potencijala.

Najznačajnija prijetnja održivom razvoju županije ogleda se preko socijalne dimenzije. Šibensko-kninska županija jedna je od najstarijih u Hrvatskoj s tendencijom daljnjeg pogoršanja dobne strukture stanovništva. Županija godišnje, u prosjeku, izgubi 1% svoje populacije, kod samo dvije općine postoji trend povećanja broja stanovnika, a karakterizira ju i negativan migracijski saldo. Iako je stopa rizika od siromaštva relativno niska, prosječni dohodak u većini

općina ispod je praga siromaštva, a velik udio stanovništva koristi socijalnu pomoć. U županiji su primjetne i relativno velike i dohodovne i rodne nejednakosti. Iako je lošija nego na razini države, u županiji postoji trend poboljšanja obrazovne strukture stanovništva. Zdravstvena infrastruktura u županiji neadekvatna je i zastarjela, a pozitivne strane kod pokazatelja zdravlja su niske stope smrtnosti dojenčadi i dulje očekivano trajanje života od nacionalnog prosjeka. Najznačajnije prilike u ovom kontekstu su mogućnosti korištenja sredstava iz EU fondova socijalne kohezije i poboljšanje strukture radne snage preko postojećih visokoobrazovnih institucija. Provođenje kvalitetnih pronatalitetnih politika neophodno je za postizanje održivosti unutar socijalne dimenzije.

Očuvanost prirodnih resursa jedna je od temeljnih snaga Šibensko-kninske županije, pa je tako ekološka dimenzija najmanje kritična u ostvarenju održivog razvoja, iako i na tome području postoje brojni problemi. Bogatstvo vodnih resursa te geomorfoloških i hidroloških fenomena, zbog čega je velik udio površine županije pod nekom vrstom zaštite, glavne su snage održivosti ekološke dimenzije održivog razvoja. Osim toga, pokazatelji kvalitete zraka, izvorišta voda za piće i mora za kupanje pokazuju jako dobre rezultate, a postoji i pozitivan trend smanjenja emisije štetnih plinova i smanjenja erozije tla. Ipak, negativne strane se, među ostalim, očituju kroz nedovoljno odvajanje otpada, lošu razvijenost kanalizacijske mreže i mreže plinovoda, loše ekološko stanje vodnih tijela i onečišćenost okoliša miniranim površinama. Najveće prijetnje zagađenju okoliša, poput onečišćenja voda zbog neadekvatne odvodnje, divljih odlagališta otpada i uništavanja obala zbog širenja građevinskih zona dolaze zbog ljudskog djelovanja.

Analizom prilika, prijetnji, snaga i slabosti čimbenika održivosti, zaključno možemo utvrditi da postoje brojne prepreke u ostvarivanju održivog razvoja Šibensko-kninske županije, a najkritičnije su one u socijalnoj dimenziji koje se očituju kroz negativne demografske trendove, odnosno izumiranje stanovništva. Prijetnje ekonomskoj održivosti slabije su izražene od onih socijalnih, a najveće snage održivog razvoja Šibensko-kninske županije dolaze iz područja dimenzije ekološke održivosti.

POPIS LITERATURE

1. Burck, J., Hagen, U., Bals, C., Hohne, N., Nascimento, L., (2021.), Climate Change Performance Index 2021
2. Chasek, P. (2020.), Stockholm and the Birth of Environmental Diplomacy, Still Only One Earth
3. Cifrić, I. (2000), Održivi razvoj i strategija zaštite okoliša, Socijalna ekologija, 9 (3), 233- 248
4. Cimeša, M., i Pavlović, A. (2020). Razvoj hrvatskog transformacijskog sustava kao preduvjet provedbe ciljeva održivog razvoja, Socijalna ekologija, 29(2), str. 179-205
5. Cooper, P. J., Vargas, M. (2004), Implementing sustainable development: From global policy to local action, Lanham, Rowman and Littlefield Publishers
6. CROSTO (2019.), Croatian Sustainable Tourism Observatory 2019 Report
7. Cziraky, D., et al. (2002). 'A multivariate methodology for modelling regional development in Croatia', Croatian International Relations Review, 8(26/27), str. 35-52.
8. Državni zavod za statistiku (2006.), Upravno-teritorijalni ustroj (Metodološka objašnjenja), Statistički ljetopis
9. Državni zavod za statistiku (2016.), Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku u 2013.
10. DZS (2022.), Bruto domaći proizvod - pregled po županijama
11. DZS (2022.), GeoStat - prostorna i statistička povezanost
12. DZS (2022.), Obrazovanje - pregled po županijama
13. DZS (2022.), Robna razmjena s inozemstvom - pregled po županijama
14. DZS (2022.), Stanovništvo - pregled po gradovima i općinama
15. DZS (2022.), Stanovništvo - pregled po županijama
16. DZS (2022.), Transport i komunikacije - pregled po županijama
17. DZS (2022.), Turizam - pregled po županijama
18. DZS (2022.), Zaposlenost i plaće - pregled po županijama
19. EIHP (2015.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije
20. EKONERG, (2019.), Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije (razdoblje od 2014. do 2017.)
21. Eurostat (2022.), Estimated soil erosion by water, by erosion level, land cover and NUTS 3 regions
22. FINA (2022.), Info.BIZ, dostupno na: <https://www.fina.hr/info.biz>
23. FINA (2022.), Rezultati poslovanja poduzetnika Šibensko-kninske županije 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020
24. Fučkan, Đ. i Sabol, A. (2013.) Planiranje poslovnih dometa, Zagreb, HUM Naklada
25. HEP, Hidroelektrane, (10.5.2022.), Preuzeto s: <https://www.hep.hr/proizvodnja/elektrane/hidroelektrane-1528/he-jaruga/1550>

26. HNB (2022.), Baza inozemnih izravnih ulaganja
27. Horan, D. (2019). 'Compensation strategies to enact new governance frameworks for SDG transformations', *Public Sector Economics*, 43(4), str. 375-400.
28. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Danilska kultura, (21.2.2022.), Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13879>
29. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Skradin, (21.2.2022.), Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56495>
30. HZJZ (2019.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2019. godinu
31. Institut za oceanografiju i ribarstvo (2022.), Kakvoća mora u RH
32. Institut za turizam (2019.), Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, TOMAS istraživanje
33. Institut za turizam (2020.), Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom na području Šibensko-kninske županije
34. Institut za turizam (2020.), Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom na području Šibensko-kninske županije
35. Jenkins W., Bauman W., (2009), *Berkshire Encyclopedia of Sustainability*, Great Barrington, Berkshire Publishing Group
36. Ježić, Z., i Karaman Aksentijević, N. (2011). 'Tendencije razvojnih nejednakosti hrvatskih županija', *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 29(2), str. 269-290.
37. Jugović, A., Kovačić, M. & Hadžić, A. (2011). Sustainable development model for nautical tourism ports. *Tourism and hospitality management*, 17 (2), 175-186.
38. Kersan-Škabić, I., i Tijanić, L. (2014). 'The Influence of Foreign Direct Investments on Regional Development in Croatia', *Croatian Economic Survey*, 16(2), str. 59-90.
39. Klarin, T. (2017.), *Kreiranje modela održivog razvoja turizma u urbanim destinacijama Republike Hrvatske*, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka
40. Kurz, R. (2019). 'Post-growth perspectives: Sustainable development based on efficiency and on sufficiency', *Public Sector Economics*
41. Magaš, D. (2013), *Geografija Hrvatske*, Zadar; Samobor, Sveučilište u Zadru; Meridijani
42. MINGOR (2021.), Količine odvojeno sakupljenog komunalnog otpada u sklopu javne usluge po JLS
43. MINGOR (2022.), *Biportal*, web portal informacijskog sustava zaštite prirode
44. MINGOR, *Natura 2000*, (25.5.2022.), Preuzeto s: <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza/natura-2000>
45. Ministarstvo Financija (2022.), *Financijski izvještaji JLP(R)S*
46. Ministarstvo financija (2022.), *Financijski izvještaji JLP(R)S*

47. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture (2022.), Promet u lukama u nadležnosti državnih lučkih uprava u 2021. godini
48. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne pomoći (2021.), Godišnje statističko izvješće o primljenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini
49. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike (2022.), Pregledi podataka u Registru OEIKPP
50. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2018.), Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti jedinica lokalnih samouprava
51. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2018.), Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti jedinica lokalnih samouprava
52. Mordeson, J., Mathew, S. (2021), Sustainable Development Goals: Analysis by Mathematics of Uncertainty, New York, Springer International Publishing
53. Mrđen, S. i Barić, D. (2016), Demografsko starenje stanovništva Šibensko-kninske županije: grandparent boom. *Geoadria*, 21 (1), 113-142.
54. Nastavni zavod za javno zdravstvo (2019.), Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije
55. Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W., & Kropp, J. P. (2017). A Systematic Study of Sustainable Development Goal (SDG) Interactions, *Earth's Future*, 5, 1169–1179
56. Rogers, P. P., Jalal, K. F. i Boyd, J. A. (2008) An introduction to sustainable development
57. Sachs, J. D. (2019). The costs and benefits of achieving the Millennium Development Goals. *Investing in Development A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals* (pp. 55-68)
58. Sachs, J. D., Warner, A., (1995), Natural resource abundance and economic growth
59. Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2021.), Sustainable Development Report 2021
60. Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018.), *SDG Index and Dashboards Report 2018*, New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN)
61. ŠKŽ (2016.), Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Šibensko-kninske županije
62. ŠKŽ (2019.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije za razdoblje od 2020.-2022. godine
63. ŠKŽ (2019.), Razvojna strategija Šibensko-kninske županije

64. ŠKŽ (2019.), Strateška studija utjecaja nacrtu prijedloga županijske razvojne strategije Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine na okoliš
65. ŠKŽ (2021.), Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije i objedinjeno izvješće jedinica lokalne samouprave za 2020.
66. ŠKŽ, Ustrojstvo, (30.2.2021.), Preuzeto s: <https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/upanijska-skuptina/4>
67. Social Progress Imperative (2021.), 2021 Social Progress Index
68. Svjetska banka (2016.), Izvješće o ocjeni siromaštva za mala područja temeljem potrošnje
69. Tamanini J., (2016.), The Global Economy Index 2016
70. Thomas, V., Chindarkar, N., (2019), Economic Evaluation of Sustainable Development, Springer Singapore, Palgrave Macmillan
71. UN (1992.), AGENDA 21
72. UN (2000.), Millenium Declaration
73. UN (2007.) Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies
74. UN (2015.), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development
75. van den Bergh, J.C., Hofkes, M.W., (1998), Theory and Implementation of Economic Models for Sustainable Development, Springer, Dordrecht
76. Vonkeman, G., (2000), Sustainable Development of European Cities and Regions, Springer
77. Wendling, Z. A., Emerson, J. W., de Sherbinin, A., Esty, D. C., et al. (2020). 2020 Environmental Performance Index. New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy.
78. World bank (2021.), World Development Indicators
79. World Commission on Enviroment and Development, (1987.), Our common future, New York, Oxford University Press
80. Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/2017)
81. Zakon o zaštiti okoliša (NN, 110/07)
82. Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)
83. Zavod za zaštitu okoliša i prirode, Bioraznolikost, (22.5.2021.), Preuzeto s: <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/prirodne-vrijednosti-stanje-i-ocuvanje/bioraznolikost>

POPIS SLIKA

<i>Slika 1 - Dimenzije održivog razvoja</i>	8
<i>Slika 2 - Uspješnost Republike Hrvatske u ostvarenju ciljeva održivog razvoja</i>	17
<i>Slika 3 - Administrativna podjela Šibensko-kninske županije</i>	29
<i>Slika 4 - Razvojne skupine gradova i općina prema indeksu razvijenosti</i>	33

POPIS TABLICA

<i>Tablica 1 - Ciljevi i neki od podciljeva održivog razvoja</i>	12
<i>Tablica 2 - Koeficijenti korelacije među ciljevima održivog razvoja</i>	16
<i>Tablica 3 - Prosječni koeficijenti korelacije među ciljevima održivog razvoja</i>	16
<i>Tablica 4 - Mjerila i pokazatelji održivosti ekonomske dimenzije razvoja</i>	19
<i>Tablica 5 - Mjerila i pokazatelji održivosti socijalne dimenzije razvoja</i>	20
<i>Tablica 6 - Mjerila i pokazatelji ekološke dimenzije razvoja</i>	21
<i>Tablica 7 - Indeksi održivog razvoja</i>	23
<i>Tablica 8 - Usporedba Hrvatske s odabranim zemljama prema SDG indeksu i odstupanju od očekivane vrijednosti indeksa</i>	24
<i>Tablica 9 - Upravna tijela Šibensko-kninske županije</i>	30
<i>Tablica 10 - Proračuni jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije za 2021.</i>	34
<i>Tablica 11 - Financijska analiza odabranih poduzeća</i>	39
<i>Tablica 12 - Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora u Šibensko-kninskoj županiji prema vrsti postrojenja</i>	46
<i>Tablica 13 - Promet Šibenske luke i udio među lukama međunarodnog gospodarskog interesa za RH</i>	47
<i>Tablica 14 - SWOT analiza ekonomske dimenzije održivog razvoja Šibensko-kninske županije</i>	48
<i>Tablica 15 - Temeljni pokazatelji siromaštva prema jedinicama lokalne samouprave</i>	51
<i>Tablica 16 - Osnovni pokazatelji održivosti populacije prema jedinicama lokalne samouprave</i>	55
<i>Tablica 17 - Neki od pokazatelja zdravlja i zdravstvenog sustava Šibensko-kninske županije i Hrvatske</i>	61
<i>Tablica 18 - SWOT analiza socijalne dimenzija održivog razvoja Šibensko-kninske županije</i>	62
<i>Tablica 19 – Zaštićena područja prirode u Šibensko-kninskoj županiji po kategoriji</i>	74

POPIS GRAFIKONA

<i>Grafikon 1 - Odnos SDG indeksa i BDP-a po glavi stanovnika</i>	<i>25</i>
<i>Grafikon 2 - Kretanje BDP-a Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske</i>	<i>31</i>
<i>Grafikon 3 - Struktura bruto dodane vrijednosti prema NKD</i>	<i>32</i>
<i>Grafikon 4 - Kretanje proračunskih rashoda prema obliku jedinica lokalnih samouprava.....</i>	<i>34</i>
<i>Grafikon 5- Kretanje i utjecaj sezonalnosti na stopu nezaposlenosti Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske.....</i>	<i>35</i>
<i>Grafikon 6 - Kretanje neto prosječnih plaća i indeksa potrošačkih cijena</i>	<i>36</i>
<i>Grafikon 7 - Kretanje godišnje produktivnosti rada i ukupnog broja zaposlenih u Šibensko-kninskoj županiji.....</i>	<i>36</i>
<i>Grafikon 8 – Kretanje pokazatelja uspješnosti poslovanja poduzetnika</i>	<i>37</i>
<i>Grafikon 9 - Broj i struktura poduzeća Šibensko-kninske županije prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.....</i>	<i>38</i>
<i>Grafikon 10 - Kretanje broja noćenja i dolazaka turista u Šibensko-kninskoj županiji</i>	<i>40</i>
<i>Grafikon 11 - Kretanje indeksa turističke razvijenosti po gradovima i općinama Šibensko-kninske županije.....</i>	<i>41</i>
<i>Grafikon 12 - Pokazatelji razvijenosti ekonomske dimenzije turizma</i>	<i>42</i>
<i>Grafikon 13 - Kretanje izvoza i uvoza Šibensko-kninske županije</i>	<i>43</i>
<i>Grafikon 14 - Struktura uvoza i izvoza Šibensko-kninske županije prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti u 2021.....</i>	<i>44</i>
<i>Grafikon 15 - Kretanje neto izravnih inozemnih ulaganja</i>	<i>45</i>
<i>Grafikon 16 - Kretanje cestovnog prijevoza robe i gustoće cestovne mreže Šibensko-kninske županije ...</i>	<i>47</i>
<i>Grafikon 17 - Prosječni godišnji dohodak po stanovniku (2014.-2016.) i stopa rizika od siromaštva (2011.) prema potrošnoj metodi po županijama</i>	<i>50</i>
<i>Grafikon 18 - Kretanje prosječne neto plaće prema spolu i postotna razlika među njima</i>	<i>52</i>
<i>Grafikon 19 - Vrijednosti GINI koeficijenta po županijama.....</i>	<i>53</i>
<i>Grafikon 20 - Dobna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije za 2011. i 2021.....</i>	<i>56</i>
<i>Grafikon 21 - Kretanje broja doseljenih i odseljenih</i>	<i>57</i>
<i>Grafikon 22 - Kretanje prirodnog prirasta i ukupnog salda migracija Šibensko-kninske županije.....</i>	<i>57</i>
<i>Grafikon 23 - Kretanje ukupnog broja predškolskih i školskih ustanova u Šibensko-kninskoj županiji</i>	<i>59</i>
<i>Grafikon 24 - Kretanje broja diplomiranih i upisanih studenata s prebivalištem u Šibensko-kninskoj županiji.....</i>	<i>59</i>

<i>Grafikon 25 - Obrazovna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije.....</i>	<i>59</i>
<i>Grafikon 26 - Kretanje emisije štetnih plinova u Šibensko-kninskoj županiji (2010=100).....</i>	<i>63</i>
<i>Grafikon 27 - Struktura emisije stakleničkih plinova prema izvoru onečišćenja</i>	<i>64</i>
<i>Grafikon 28 - Odvojeni otpad po stanovniku u kilogramima prema vrsti otpada po JLS.....</i>	<i>66</i>
<i>Grafikon 29 - Stope odvojenog sakupljanja otpada prema jedinicama lokalne samouprave.....</i>	<i>66</i>
<i>Grafikon 30 - Struktura potrošnje energije prema sektorima potrošnje u TJ.....</i>	<i>67</i>
<i>Grafikon 31 - Struktura potrošnje energije prema energentu</i>	<i>67</i>
<i>Grafikon 32 – Struktura površine Šibensko-kninske županije</i>	<i>68</i>
<i>Grafikon 33 - Procijenjena erozija tla Šibensko-kninske županije u usporedbi s ostalim NUTS jedinicama</i>	<i>69</i>
<i>Grafikon 34 - Ocjene kakvoće more za kupanje na plažama Šibensko-kninske županije.....</i>	<i>70</i>
<i>Grafikon 35 - Duljina izgrađene obale i postotak izgrađenosti obale.....</i>	<i>71</i>
<i>Grafikon 36 - Broj područja ekološke mreže Šibensko-kninske županije ugrožena antropogenim djelovanjem prema grupama prijetnji i opasnosti</i>	<i>76</i>